VISPĀRĒJĀS TIESAS SPRIEDUMS (astotā palāta)

2011. gada 13. jūlijā *

Konkurence – Aizliegtas vienošanās – Liftu un eskalatoru ierīkošanas un apkopes tirgus – Lēmums, ar kuru konstatēts EKL 81. panta pārkāpums – Manipulācijas ar konkursiem – Tirgu sadale – Cenu noteikšana

Apvienotās lietas T-141/07, T-142/07, T-145/07 un T-146/07

General Technic-Otis Sàrl, Hovalda [*Howald*] (Luksemburga), ko sākotnēji pārstāvēja *M. Nosbusch*, vēlāk – *A. Winckler*, *avocats*, un *J. Temple Lang*, *solicitor*,

prasītājs lietā T-141/07,

General Technic Sàrl, Hovalda, ko pārstāv *M. Nosbusch*,

prasītājs lietā T-142/07,

Otis SA, Dilbēka [*Dilbeek*] (Beļģija),

Otis GmbH & Co. OHG, Berlīne (Vācija),

Otis BV, Amersforta [*Amersfoort*] (Nīderlande),

Otis Elevator Company, Fārmingtona [*Farmington*], Konektikuta [*Connecticut*] (Amerikas Savienotās Valstis), ko pārstāv *A. Winckler* un *M. Temple Lang*,

prasītāji lietā T-145/07,

United Technologies Corporation, Vilmingtona [*Wilmington*], Delavēra [*Delaware*] (Amerikas Savienotās Valstis), ko pārstāv *A. Winckler* un *M. Temple Lang*,

prasītājs lietā T-146/07,

pret

Eiropas Komisiju, ko lietās T-141/07, T-142/07 pārstāv *A. Bouquet*, *R. Sauer*, pārstāvji, kuriem palīdz *A. Condomines*, advokāts, un ko lietās T-145/07 un T-146/07 pārstāv *A. Bouquet*, *R. Sauer*, *J. Bourke*, pārstāvji, kuriem palīdz *A. Condomines*,

atbildētāja,

* Tiesvedības valodas – franču un angļu.

par prasībām atcelt Komisijas 2007. gada 21. februāra Lēmumu C(2007) 512, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar [EKL] 81. pantu (Lieta COMP/E-1/38.823 – Lifti un eskalatori) vai, pakārtoti, samazināt prasītājiem piemērotos naudas sodus.

VISPĀRĒJĀ TIESA (astotā palāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētāja M. E. Martinša Ribeiru [*M. E. Martins Ribeiro*] (referente), tiesneši N. Vāls [*N. Wahl*] un A. Ditrihs [*A. Dittrich*],

sekretāre K. Andova [*K. Andová*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2009. gada 1., 6. un 7. oktobra tiesas sēdes,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Šīs apvienotās lietas ir par prasībām atcelt Komisijas 2007. gada 21. februāra Lēmumu C(2007) 512, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar [EKL] 81. pantu (Lieta COMP/E-1/38.823 – Lifti un eskalatori) (turpmāk tekstā – "apstrīdētais lēmums"), kura kopsavilkums ir publicēts 2008. gada 26. marta *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* (OV C 75, 19. lpp.), vai, pakārtoti, samazināt prasītājiem piemērotos naudas sodus.

2 Apstrīdētajā lēmumā Eiropas Kopienu Komisija ir uzskatījusi, ka turpmāk minētās sabiedrības ir pārkāpušas EKL 81. pantu:

– *Kone Belgium SA* (turpmāk tekstā – "Beļģijas *Kone*"), *Kone GmbH* (turpmāk tekstā – "Vācijas *Kone*"), *Kone Luxembourg Sàrl* (turpmāk tekstā – "Luksemburgas *Kone*"), *Kone BV Liften en Roltrappen* (turpmāk tekstā – "Nīderlandes *Kone*") un *Kone Oyj* (turpmāk tekstā – "*KC*") (turpmāk tekstā kopā vai atsevišķi sauktas "*Kone*");

– *Otis SA* (turpmāk tekstā – "Beļģijas *Otis*"), *Otis GmbH & Co. OHG* (turpmāk tekstā – "Vācijas *Otis*"), *General Technic-Otis Sàrl* (turpmāk tekstā – "*GTO*"), *General Technic Sàrl* (turpmāk tekstā – "*GT*"), *Otis BV* (turpmāk tekstā – "Nīderlandes *Otis*"), *Otis Elevator Company* (turpmāk tekstā – "*OEC*") un *United Technologies Corporation* (turpmāk tekstā – "*UTC*") (turpmāk tekstā kopā vai atsevišķi sauktas "*Otis*");

– *Schindler SA* (turpmāk tekstā – "Beļģijas *Schindler*"), *Schindler Deutschland Holding GmbH* (turpmāk tekstā – "Vācijas *Schindler*"), *Schindler Sàrl* (turpmāk tekstā – "Luksemburgas *Schindler*"), *Schindler Liften BV* (turpmāk tekstā – "Nīderlandes *Schindler*") un *Schindler Holding Ltd* (turpmāk tekstā – "*Schindler Holding*") (turpmāk tekstā kopā vai atsevišķi sauktas "*Schindler*");

– *ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV* (turpmāk tekstā – "*TKLA*"), *ThyssenKrupp Aufzüge GmbH* (turpmāk tekstā – "*TKA*"), *ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH* (turpmāk tekstā – "*TKF*"), *ThyssenKrupp Elevator AG* (turpmāk tekstā – "*TKE*"), *ThyssenKrupp AG* (turpmāk tekstā – "*TKAG*"), *ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl* (turpmāk tekstā – "*TKAL*") un *ThyssenKrupp Liften BV* (turpmāk tekstā – "*TKL*") (turpmāk tekstā kopā vai atsevišķi sauktas – "*ThyssenKrupp*");

– *Mitsubishi Elevator Europe BV* (turpmāk tekstā – "*MEE*").

3 *UTC* ir pasaules vadošais uzņēmums celtniecības sistēmās un aviācijā. *OEC* ir meitassabiedrība, kas 100 % apjomā pieder *UTC*, kura ir bāzēta Amerikas Savienotajās Valstīs un savu darbību eskalatoru un liftu nozarē veic ar valstu meitassabiedrību starpniecību. Tās, konkrēti, ir Beļģijā – Beļģijas *Otis*, Vācijā – Vācijas *Otis*, Luksemburgā – *GTO* un Nīderlandē – Nīderlandes *Otis*. Brīdī, kad tika pieņemts apstrīdētais lēmums, *GTO* 75 % apjomā piederēja Beļģijas *Otis*, atlikušie 25 % piederēja *GT* (apstrīdētā lēmuma 21.–26. apsvērums).

Administratīvais process

Komisijas izmeklēšana

4 2003. gada vasarā Komisijai tika nosūtīta informācija par to, ka, iespējams, pastāv aizliegta vienošanās starp četriem vadošajiem Eiropas liftu un eskalatoru ražotājiem, kuri veic komercdarbību Savienībā, proti, *Kone*, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp* (apstrīdētā lēmuma 3. un 91. apsvērums).

Beļģija

5 No 2004. gada 28. janvāra, kā arī 2004. gada martā Komisija saskaņā ar 14. panta 2. un 3. punktu Padomes 1962. gada 6. februāra Regulā Nr. 17[:] Pirmajā regulā par [EKL 81.] un [82.] panta īstenošanu (OV 1962, 13, 204. lpp.), konkrēti, veica pārbaudes *Kone*, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp* meitassabiedrību Beļģijā telpās (apstrīdētā lēmuma 92., 93., 95. un 97. apsvērums).

6 *Kone*, *Otis*, *ThyssenKrupp* un *Schindler* cits pēc cita iesniedza pieteikumus atbilstoši Komisijas paziņojumam par atbrīvojumu no sodanaudas un sodanaudas samazināšanu karteļu gadījumos (OV 2002, C 45, 3. lpp.) (turpmāk tekstā – "2002. gada paziņojums par sadarbību"). Šos pieteikumus papildināja attiecīgie uzņēmumi (apstrīdētā lēmuma 94., 96., 98. un 103. apsvērums).

7 2004. gada 29. jūnijā *Kone* tika piešķirts nosacīts atbrīvojums saskaņā ar šī paziņojuma 8. punkta b) apakšpunktu (apstrīdētā lēmuma 99. apsvērums).

8 No 2004. gada septembra līdz decembrim Komisija arī nosūtīja informācijas pieprasījumus saskaņā ar 18. pantu Padomes 2002. gada 16. decembra Regulā (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti [EKL] 81. un 82. pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp.), uzņēmumiem, kuri bija piedalījušies pārkāpumā Beļģijā, vairākiem klientiem šajā dalībvalstī un Beļģijas apvienībai *Agoria* (apstrīdētā lēmuma 101. un 102. apsvērums).

Vācija

9 No 2004. gada 28. janvāra, kā arī 2004. gada martā Komisija saskaņā ar Regulas Nr. 17 14. panta 3. punktu, konkrēti, veica pārbaudes *Otis* un *ThyssenKrupp* meitassabiedrību Vācijā telpās (apstrīdētā lēmuma 104. un 106. apsvērums).

10 2004. gada 12. un 18. februārī *Kone* savu 2004. gada 2. februāra pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību attiecībā uz Beļģiju papildināja ar ziņām attiecībā uz Vāciju. Arī *Otis* no 2004. gada marta līdz 2005. gada februārim savu pieteikumu attiecībā uz Beļģiju papildināja ar ziņām attiecībā uz Vāciju. *Schindler* 2004. gada 25. novembrī iesniedza pieteikumu atbilstoši minētajam paziņojumam, kurā bija ietverta informācija attiecībā uz Vāciju, kas tika papildināts no 2004. gada decembra līdz 2005. gada februārim. Visbeidzot, 2005. gada decembrī *ThyssenKrupp*, tāpat saskaņā ar šo paziņojumu, nosūtīja Komisijai pieteikumu attiecībā uz Vāciju (apstrīdētā lēmuma 105., 107., 112. un 114. apsvērums).

11 No 2004. gada septembra līdz novembrim Komisija arī nosūtīja informācijas pieprasījumus saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 18. pantu uzņēmumiem, kuri bija piedalījušies pārkāpumā Vācijā, vairākiem klientiem šajā dalībvalstī un apvienībām *VDMA*, *VFA* un *VMA* (apstrīdētā lēmuma 110., 111. un 113. apsvērums).

Luksemburga

12 2004. gada 5. februārī *Kone* savu 2004. gada 2. februāra pieteikumu attiecībā uz Beļģiju papildināja ar ziņām attiecībā uz Luksemburgu. *Otis* un *ThyssenKrupp* mutvārdos formulēja pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību attiecībā uz Luksemburgu. Atbilstoši tam pašam paziņojumam pieteikumu attiecībā uz Luksemburgu iesniedza *Schindler* (apstrīdētā lēmuma 115., 118., 119. un 124. apsvērums).

13 No 2004. gada 9. marta Komisija saskaņā ar Regulas Nr. 17 14. panta 3. punktu, konkrēti, veica pārbaudes *Schindler* un *ThyssenKrupp* meitassabiedrību Luksemburgā telpās (apstrīdētā lēmuma 116. apsvērums).

14 2004. gada 29. jūnijā *Kone* tika piešķirts nosacīts atbrīvojums saskaņā ar 2002. gada paziņojuma par sadarbību 8. punkta b) apakšpunktu attiecībā uz tā pieteikuma daļu par Luksemburgu (apstrīdētā lēmuma 120. apsvērums).

15 2004. gada septembrī un oktobrī Komisija nosūtīja informācijas pieprasījumus saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 18. pantu uzņēmumiem, kuri bija piedalījušies pārkāpumā Luksemburgā, vairākiem klientiem šajā dalībvalstī un *Fédération luxembourgeoise des ascensoristes* [Luksemburgas Liftu nozares uzņēmumu federācijai] (apstrīdētā lēmuma 122. un 123. apsvērums).

Nīderlande

16 2004. gada martā *Otis* iesniedza pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību attiecībā uz Nīderlandi, kas vēlāk tika papildināts. 2004. gada aprīlī pieteikumu atbilstoši šim paziņojumam iesniedza *ThyssenKrupp*; arī tas vēlāk tika vairākkārt papildināts. Visbeidzot, 2004. gada 19. jūlijā *Kone* savu 2004. gada 2. februāra pieteikumu attiecībā uz Beļģiju papildināja ar informāciju attiecībā uz Nīderlandi (apstrīdētā lēmuma 127., 129. un 130. apsvērums).

17 2004. gada 27. jūlijā *Otis* tika piešķirts nosacīts atbrīvojums saskaņā ar minētā paziņojuma 8. punkta a) apakšpunktu (apstrīdētā lēmuma 131. apsvērums).

18 No 2004. gada 28. aprīļa Komisija saskaņā ar Regulas Nr. 17 14. panta 3. punktu, konkrēti, veica pārbaudes *Kone*, *Schindler*, *ThyssenKrupp* un *MEE* meitassabiedrību Nīderlandē telpās, kā arī apvienības *Boschduin* telpās (apstrīdētā lēmuma 128. apsvērums).

19 2004. gada septembrī Komisija nosūtīja informācijas pieprasījumus saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 18. pantu uzņēmumiem, kuri bija piedalījušies pārkāpumā Nīderlandē, vairākiem klientiem šajā dalībvalstī un apvienībām *VLR* un *Boschduin* (apstrīdētā lēmuma 133. un 134. apsvērums).

Paziņojums par iebildumiem

20 2005. gada 7. oktobrī Komisija pieņēma paziņojumu par iebildumiem, kas bija adresēts šī sprieduma 2. punktā minētajām sabiedrībām. Visi paziņojuma par iebildumiem adresāti nosūtīja rakstveida apsvērumus, atbildot uz Komisijas izvirzītajiem iebildumiem (apstrīdētā lēmuma 135. un 137. apsvērums).

21 Mutiska uzklausīšana nenotika, jo neviens no paziņojuma par iebildumiem adresātiem to nebija lūdzis (apstrīdētā lēmuma 138. apsvērums).

Apstrīdētais lēmums

22 2007. gada 21. februārī Komisija pieņēma apstrīdēto lēmumu, kurā konstatēja, ka sabiedrības, kam tas adresēts, ir piedalījušās četros vienotos, saliktos un turpinātos EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumos četrās dalībvalstīs, savstarpēji sadalot tirgus, noslēdzot nolīgumus vai saskaņoti darbojoties attiecībā uz konkursu piešķiršanu un līgumu piešķiršanu saistībā ar liftu un eskalatoru pārdošanu, ierīkošanu, apkopi un modernizāciju (apstrīdētā lēmuma 2. apsvērums).

23 Attiecībā uz apstrīdētā lēmuma adresātiem Komisija uzskatīja, ka līdzās attiecīgo uzņēmumu meitassabiedrībām Beļģijā, Vācijā, Luksemburgā un Nīderlandē pie solidāras atbildības par attiecīgo meitassabiedrību izdarītajiem EKL 81. panta pārkāpumiem ir jāsauc minēto meitassabiedrību mātessabiedrības tāpēc, ka šīs mātessabiedrības ir varējušas īstenot izšķirošu ietekmi uz meitassabiedrību komercdarbības politiku pārkāpuma laikā, un tāpēc, ka var prezumēt, ka tās šo varu ir izmantojušas (apstrīdētā lēmuma 608., 615., 622., 627. un 634.–641. apsvērums). *MEE* mātessabiedrības nav sauktas pie solidāras atbildības par to meitassabiedrības rīcību tāpēc, ka nebija iespējams pierādīt, ka tās būtu īstenojušas izšķirošu ietekmi uz meitassabiedrības rīcību (apstrīdētā lēmuma 643. apsvērums).

24 Lai aprēķinātu naudas sodu apmēru, Komisija apstrīdētajā lēmumā piemēroja metodiku, kura izklāstīta Pamatnostādnēs sodanaudas noteikšanai, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un [EOTKL] 65. panta 5. punktu (OV 1998, C 9, 3. lpp.; turpmāk tekstā – "1998. gada pamatnostādnes"). Tā arī pārbaudīja, vai un kādā mērā attiecīgie uzņēmumi atbilst 2002. gada paziņojumā par sadarbību izvirzītajām prasībām.

25 Komisija kvalificēja pārkāpumus kā "sevišķi smagus", ņemot vērā to raksturu un faktu, ka katrs pārkāpums attiecās uz visu dalībvalsts (Beļģijas, Vācijas, Luksemburgas vai Nīderlandes) teritoriju, lai gan pārkāpumu reālo ietekmes apjomu nevarēja noteikt (apstrīdētā lēmuma 671. apsvērums).

26 Lai ņemtu vērā attiecīgo uzņēmumu faktisko ekonomisko spēju nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei, Komisija attiecībā uz katru valsti iedalīja uzņēmumus vairākās kategorijās pēc apgrozījuma, kas gūts liftu un/vai eskalatoru tirgū, tostarp – attiecīgā gadījumā – sniedzot apkopes un modernizācijas pakalpojumus (apstrīdētā lēmuma 672. un 673. apsvērums).

27 Saistībā ar aizliegto vienošanos Beļģijā *Kone* un *Schindler* tika iekļauti pirmajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu, kas atbilstoši pārkāpuma smagumam noteikta EUR 40 000 000 apmērā. *Otis* tika iekļauts otrajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 27 000 000 apmērā. *ThyssenKrupp* tika iekļauts trešajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 16 500 000 apmērā (apstrīdētā lēmuma 674. un 675. apsvērums). Naudas soda, kas jāpiemēro *Otis*, sākumsummai tika piemērots reizināšanas koeficients 1,7 un *ThyssenKrupp* piemērojamā naudas soda sākumsummai tika piemērots reizināšanas koeficients 2, lai ņemtu vērā [šo uzņēmumu] lielumu un visus resursus; tādējādi tiem piemērojamo naudas sodu sākumsummas tika noteiktas, attiecīgi, EUR 45 900 000 un EUR 33 000 000 apmērā (apstrīdētā lēmuma 690. un 691. apsvērums). Tā kā pārkāpums bija ildzis septiņus gadus un astoņus mēnešus (no 1996. gada 9. maija līdz 2004. gada 29. janvārim), Komisija naudas soda sākumsummu attiecīgajiem uzņēmumiem palielināja par 75 %. Tādējādi naudas soda pamatsumma tika noteikta EUR 70 000 000 apmērā attiecībā uz *Kone*, EUR 80 325 000 apmērā attiecībā uz *Otis*, EUR 70 000 000 apmērā attiecībā uz *Schindler* un EUR 57 750 000 apmērā attiecībā uz *ThyssenKrupp* (apstrīdētā lēmuma 692. un 696. apsvērums). Komisija atzina, ka *ThyssenKrupp* ir uzskatāms par pārkāpuma atkārtotu izdarītāju, un šī atbildību pastiprinošā apstākļa dēļ palielināja tā naudas soda apmēru par 50 % (apstrīdētā lēmuma 697., 698. un 708.–710. apsvērums). Par labu attiecīgajiem uzņēmumiem netika apstiprināts neviens atbildību mīkstinošs apstāklis (apstrīdētā lēmuma 733., 734., 749., 750. un

753.–755. apsvērums). Saskaņā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību *Kone* tika piemērots pilnīgs atbrīvojums no naudas sodiem. *Otis* tika piemērots, pirmkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 40 % kategorijā, kas paredzēta minētā paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmajā ievilkumā, un, otrkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu. *ThyssenKrupp* tika piemērots, pirmkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 20 % kategorijā, kas paredzēta šī paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas otrajā ievilkumā, un, otrkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu. *Schindler* tika piemērots naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu (apstrīdētā lēmuma 760.–777. apsvērums).

28 Saistībā ar aizliegto vienošanos Vācijā *Kone*, *Otis* un *ThyssenKrupp* tika iekļauti pirmajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 70 000 000 apmērā. *Schindler* tika iekļauts otrajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 17 000 000 apmērā (apstrīdētā lēmuma 676.–679. apsvērums). Naudas soda, kas jāpiemēro *Otis*, sākumsummai tika piemērots reizināšanas koeficients 1,7 un *ThyssenKrupp* piemērojamā naudas soda sākumsummai tika piemērots reizināšanas koeficients 2, lai ņemtu vērā [šo uzņēmumu] lielumu un visus resursus; tādējādi tiem piemērojamo naudas sodu sākumsummas tika noteiktas, attiecīgi, EUR 119 000 000 un EUR 140 000 000 apmērā (apstrīdētā lēmuma 690. un 691. apsvērums). Tā kā *Kone*, *Otis* un *ThyssenKrupp* izdarītais pārkāpums bija ildzis astoņus gadus un četrus mēnešus (no 1995. gada 1. augusta līdz 2003. gada 5. decembrim), Komisija naudas soda sākumsummu šiem uzņēmumiem palielināja par 80 %. Tā kā *Schindler* izdarītais pārkāpums bija ildzis piecus gadus un četrus mēnešus (no 1995. gada 1. augusta līdz 2000. gada 6. decembrim), Komisija naudas soda sākumsummu šim uzņēmumam palielināja par 50 %. Tādējādi naudas soda pamatsumma tika noteikta EUR 126 000 000 apmērā attiecībā uz *Kone*, EUR 214 200 000 apmērā attiecībā uz *Otis*, EUR 25 500 000 apmērā attiecībā uz *Schindler* un EUR 252 000 000 apmērā attiecībā uz *ThyssenKrupp* (apstrīdētā lēmuma 693. un 696. apsvērums). Komisija atzina, ka *ThyssenKrupp* ir uzskatāms par pārkāpuma atkārtotu izdarītāju, un šī atbildību pastiprinošā apstākļa dēļ palielināja tā naudas soda apmēru par 50 % (apstrīdētā lēmuma 697.–707. apsvērums). Par labu attiecīgajiem uzņēmumiem netika apstiprināts neviens atbildību mīkstinošs apstāklis (apstrīdētā lēmuma 727.–729., 735., 736., 742.–744., 749., 750. un 753.–755. apsvērums). *Kone* tika piemērots, pirmkārt, maksimālais naudas soda apmēra samazinājums par 50 %, kas paredzēts 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmajā ievilkumā, un, otrkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu. *Otis* tika piemērots, pirmkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 25 % kategorijā, kas paredzēta minētā paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas otrajā ievilkumā, un, otrkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu. *Schindler* tika piemērots, pirmkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 15 % kategorijā, kas paredzēta šī paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas trešajā ievilkumā, un, otrkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu. *ThyssenKrupp* tika piemērots naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu (apstrīdētā lēmuma 778.–813. apsvērums).

29 Saistībā ar aizliegto vienošanos Luksemburgā *Otis* un *Schindler* tika iekļauti pirmajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 10 000 000 apmērā. *Kone* un *ThyssenKrupp* tika iekļauti otrajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 2 500 000 apmērā (apstrīdētā lēmuma 680.–683. apsvērums). Naudas soda, kas jāpiemēro *Otis*, sākumsummai tika piemērots reizināšanas koeficients 1,7 un *ThyssenKrupp* piemērojamā naudas soda sākumsummai tika piemērots reizināšanas koeficients 2, lai ņemtu vērā [šo uzņēmumu] lielumu un visus resursus; tādējādi tiem piemērojamo naudas sodu sākumsummas tika noteiktas, attiecīgi, EUR 17 000 000 un EUR 5 000 000 apmērā (apstrīdētā lēmuma 690. un 691. apsvērums). Tā kā pārkāpums bija ildzis astoņus gadus un trīs mēnešus (no 1995. gada 7. decembra līdz 2004. gada 9. martam), Komisija naudas soda sākumsummu attiecīgajiem uzņēmumiem palielināja par 80 %. Tādējādi naudas soda pamatsumma tika noteikta EUR 4 500 000 apmērā attiecībā uz *Kone*, EUR 30 600 000 apmērā attiecībā uz *Otis*, EUR 18 000 000 apmērā attiecībā uz *Schindler* un EUR 9 000 000 apmērā attiecībā uz *ThyssenKrupp* (apstrīdētā lēmuma 694. un 696. apsvērums). Komisija atzina, ka *ThyssenKrupp* ir uzskatāms par pārkāpuma atkārtotu izdarītāju, un šī atbildību pastiprinošā apstākļa dēļ palielināja tā naudas soda apmēru par 50 % (apstrīdētā lēmuma 697., 698. un 711.–714. apsvērums). Par labu attiecīgajiem uzņēmumiem netika apstiprināts neviens atbildību mīkstinošs apstāklis (apstrīdētā lēmuma 730., 749., 750. un

753.–755. apsvērums). Saskaņā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību *Kone* tika piemērots pilnīgs atbrīvojums no naudas sodiem. *Otis* tika piemērots, pirmkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 40 % kategorijā, kas paredzēta minētā paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmajā ievilkumā, un, otrkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu. *Schindler* un *ThyssenKrupp* tika piemērots vienīgi naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu (apstrīdētā lēmuma 814.–835. apsvērums).

30 Saistībā ar aizliegto vienošanos Nīderlandē *Kone* tika iekļauts pirmajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 55 000 000 apmērā. *Otis* tika iekļauts otrajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 41 000 000 apmērā. *Schindler* tika iekļauts trešajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 24 500 000 apmērā. *ThyssenKrupp* un *MEE* tika iekļauti ceturtajā kategorijā ar naudas soda sākumsummu EUR 8 500 000 apmērā (apstrīdētā lēmuma 684. un 685. apsvērums). Naudas soda, kas jāpiemēro *Otis*, sākumsummai tika piemērots reizināšanas koeficients 1,7 un *ThyssenKrupp* piemērojamā naudas soda sākumsummai tika piemērots reizināšanas koeficients 2, lai ņemtu vērā [šo uzņēmumu] lielumu un visus resursus; tādējādi tiem piemērojamo naudas sodu sākumsummas tika noteiktas, attiecīgi, EUR 69 700 000 un EUR 17 000 000 apmērā (apstrīdētā lēmuma 690. un 691. apsvērums). Tā kā *Otis* un *ThyssenKrupp* izdarītais pārkāpums bija ildzis piecus gadus un desmit mēnešus (no 1998. gada 15. aprīļa līdz 2004. gada 5. martam), Komisija naudas soda sākumsummu šiem uzņēmumiem palielināja par 55 %. Tā kā *Kone* un *Schindler* izdarītais pārkāpums bija ildzis četrus gadus un deviņus mēnešus (no 1999. gada 1. jūnija līdz 2004. gada 5. martam), Komisija naudas soda sākumsummu šiem uzņēmumiem palielināja par 45 %. Tā kā *MEE* izdarītais pārkāpums bija ildzis četrus gadus un vienu mēnesi (no 2000. gada 11. janvāra līdz 2004. gada 5. martam), Komisija naudas soda sākumsummu šim uzņēmumam palielināja par 40 %. Tādējādi naudas soda pamatsumma tika noteikta EUR 79 750 000 apmērā attiecībā uz *Kone*, EUR 108 035 000 apmērā attiecībā uz *Otis*, EUR 35 525 000 apmērā attiecībā uz *Schindler*, EUR 26 350 000 apmērā attiecībā uz *ThyssenKrupp* un EUR 11 900 000 apmērā attiecībā uz *MEE* (apstrīdētā lēmuma 695. un 696. apsvērums). Komisija atzina, ka *ThyssenKrupp* ir uzskatāms par pārkāpuma atkārtotu izdarītāju, un šī atbildību pastiprinošā apstākļa dēļ palielināja tā naudas soda apmēru par 50 % (apstrīdētā lēmuma 697., 698. un 715.–720. apsvērums). Par labu attiecīgajiem uzņēmumiem netika apstiprināts neviens atbildību mīkstinošs apstāklis (apstrīdētā lēmuma 724.–726., 731., 732., 737., 739.–741., 745.–748. un 751.–755. apsvērums). Saskaņā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību *Otis* tika piemērots pilnīgs atbrīvojums no naudas sodiem. *ThyssenKrupp* tika piemērots, pirmkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 40 % kategorijā, kas paredzēta minētā paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmajā ievilkumā, un, otrkārt, naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu. *Schindler* un *MEE* tika piemērots vienīgi naudas soda apmēra samazinājums par 1 % par faktu neapstrīdēšanu (apstrīdētā lēmuma 836.–855. apsvērums).

31 Apstrīdētā lēmuma rezolutīvā daļa ir izteikta šādā redakcijā:

“1. pants

1. Attiecībā uz Beļģiju turpmāk uzskaitītie uzņēmumi ir pārkāpuši [EKL] 81. pantu, norādītajos laika posmos regulāri un kolektīvi vienojoties ar valsts mēroga nolīgumiem un saskaņotām darbībām attiecībā uz liftu un eskalatoru pārdošanu, lai savstarpēji sadalītu tirgus, savstarpēji sadalītu valsts un privātos konkursus un citus līgumus atbilstoši daļām, par kādām iepriekš notikusi vienošanās attiecībā uz pārdošanu un ierīkošanu, un lai nekonkurētu attiecībā uz līgumiem par apkopi un modernizāciju:

– *Kone*: [*KC*] un [Beļģijas *Kone*]: no 1996. gada 9. maija līdz 2004. gada 29. janvārim;

– *Otis*: [*UTC*], [*OEC*] un [Beļģijas *Otis*]: no 1996. gada 9. maija līdz 2004. gada 29. janvārim;

– *Schindler*: *Schindler Holding* [..] un [Beļģijas *Schindler*]: no 1996. gada 9. maija līdz 2004. gada 29. janvārim; un

– *ThyssenKrupp*: [*TKAG*], [*TKE*] un [*TKLA*]: no 1996. gada 9. maija līdz 2004. gada 29. janvārim.

2. Attiecībā uz Vāciju turpmāk uzskaitītie uzņēmumi ir pārkāpuši [EKL] 81. pantu, norādītajos laika posmos regulāri un kolektīvi vienojoties ar valsts mēroga nolīgumiem un saskaņotām darbībām attiecībā uz liftu un eskalatoru pārdošanu, lai savstarpēji sadalītu tirgus, savstarpēji sadalītu valsts un privātos konkursus un citus līgumus atbilstoši daļām, par kādām iepriekš notikusi vienošanās attiecībā uz pārdošanu un ierīkošanu:

– *Kone*: [*KC*] un [Vācijas *Kone*]: no 1995. gada 1. augusta līdz 2003. gada 5. decembrim;

– *Otis*: [*UTC*], [*OEC*] un [Vācijas *Otis*]: no 1995. gada 1. augusta līdz 2003. gada 5. decembrim;

– *Schindler*: *Schindler Holding* [..] un [Vācijas *Schindler*]: no 1995. gada 1. augusta līdz 2000. gada 6. decembrim; un

– *ThyssenKrupp*: [*TKAG*], [*TKE*], [*TKA*] un [*TKF*]: no 1995. gada 1. augusta līdz 2003. gada 5. decembrim.

3. Attiecībā uz Luksemburgu turpmāk uzskaitītie uzņēmumi ir pārkāpuši [EKL] 81. pantu, norādītajos laika posmos regulāri un kolektīvi vienojoties ar valsts mēroga nolīgumiem un saskaņotām darbībām attiecībā uz liftu un eskalatoru pārdošanu, lai savstarpēji sadalītu tirgus, savstarpēji sadalītu valsts un privātos konkursus un citus līgumus atbilstoši daļām, par kādām iepriekš notikusi vienošanās attiecībā uz pārdošanu un ierīkošanu, un lai nekonkurētu attiecībā uz līgumiem par apkopi un modernizāciju:

– *Kone*: [*KC*] un [Luksemburgas *Kone*]: no 1995. gada 7. decembra līdz 2004. gada 29. janvārim;

– *Otis*: [*UTC*], [*OEC*], [Beļģijas *Otis*], [*GTO*] un [*GT*]: no 1995. gada 7. decembra līdz 2004. gada 9. martam;

– *Schindler*: *Schindler Holding* [..] un [Luksemburgas *Schindler*]: no 1995. gada 7. decembra līdz 2004. gada 9. martam; un

– *ThyssenKrupp*: [*TKAG*], [*TKE*] un [*TKAL*]: no 1995. gada 7. decembra līdz 2004. gada 9. martam.

4. Attiecībā uz Nīderlandi turpmāk uzskaitītie uzņēmumi ir pārkāpuši [EKL] 81. pantu, norādītajos laika posmos regulāri un kolektīvi vienojoties ar valsts mēroga nolīgumiem un saskaņotām darbībām attiecībā uz liftu un eskalatoru pārdošanu, lai savstarpēji sadalītu tirgus, savstarpēji sadalītu valsts un privātos konkursus un citus līgumus atbilstoši daļām, par kādām iepriekš notikusi vienošanās attiecībā uz pārdošanu un ierīkošanu, un lai nekonkurētu attiecībā uz līgumiem par apkopi un modernizāciju:

– *Kone*: [*KC*] un [Nīderlandes *Kone*]: no 1999. gada 1. jūnija līdz 2004. gada 5. martam;

– *Otis*: [*UTC*], [*OEC*] un [Nīderlandes *Otis*]: no 1998. gada 15. aprīļa līdz 2004. gada 5. martam;

– *Schindler*: *Schindler Holding* [..] un [Nīderlandes *Schindler*]: no 1999. gada 1. jūnija līdz 2004. gada 5. martam;

– *ThyssenKrupp*: [*TKAG*] un [*TKL*]: no 1998. gada 15. aprīļa līdz 2004. gada 5. martam; un

– [*MEE*]: no 2000. gada 11. janvāra līdz 2004. gada 5. martam.

2. pants

1. Par pārkāpumiem Beļģijā, kas norādīti 1. panta 1. punktā, tiek piemēroti šādi naudas sodi:

– *Kone*: [*KC*] un [Beļģijas *Kone*], solidāri: EUR 0;

– *Otis*: [*UTC*], [*OEC*] un [Beļģijas *Otis*], solidāri: EUR 47 713 050;

– *Schindler*: *Schindler Holding* [..] un [Beļģijas *Schindler*], solidāri: EUR 69 300 000; un

– *ThyssenKrupp*: [*TKAG*], [*TKE*] un [*TKLA*], solidāri: EUR 68 607 000.

2. Par pārkāpumiem Vācijā, kas norādīti 1. panta 2. punktā, tiek piemēroti šādi naudas sodi:

– *Kone*: [*KC*] un [Vācijas *Kone*], solidāri: EUR 62 370 000;

– *Otis*: [*UTC*], [*OEC*] un [Vācijas *Otis*], solidāri: EUR 159 043 500;

– *Schindler*: *Schindler Holding* [..] un [Vācijas *Schindler*], solidāri: EUR 21 458 250; un

– *ThyssenKrupp*: [*TKAG*], [*TKE*], [*TKA*] un [*TKF*], solidāri: EUR 374 220 000.

3. Par pārkāpumiem Luksemburgā, kas norādīti 1. panta 3. punktā, tiek piemēroti šādi naudas sodi:

– *Kone*: [*KC*] un [Luksemburgas *Kone*], solidāri: EUR 0;

– *Otis*: [*UTC*], [*OEC*], [Beļģijas *Otis*], [*GTO*] un [*GT*], solidāri: EUR 18 176 400;

– *Schindler*: *Schindler Holding* [..] un [Luksemburgas *Schindler*], solidāri: EUR 17 820 000; un

– *ThyssenKrupp*: [*TKAG*], [*TKE*] un [*TKAL*], solidāri: EUR 13 365 000.

4. Par pārkāpumiem Nīderlandē, kas norādīti 1. panta 4. punktā, tiek piemēroti šādi naudas sodi:

– *Kone*: [*KC*] un [Nīderlandes *Kone*], solidāri: EUR 79 750 000;

– *Otis*: [*UTC*], [*OEC*] un [Nīderlandes *Otis*], solidāri: EUR 0;

– *Schindler*: *Schindler Holding* [..] un [Nīderlandes *Schindler*], solidāri: EUR 35 169 750;

– *ThyssenKrupp*: [*TKAG*] un [*TKL*], solidāri: EUR 23 477 850; un

– [*MEE*]: EUR 1 841 400.

[..]"

Tiesvedība un lietas dalībnieku prasījumi

32 Ar prasības pieteikumiem, kas Vispārējās tiesas kancelejā iesniegti 2007. gada 4. maijā (lietās T-141/07 un T-142/07) un 2007. gada 7. maijā (lietās T-145/07 un T-146/07), prasītāji – *GTO*, *GT*, Beļģijas *Otis*, Vācijas *Otis*, Nīderlandes *Otis*, *OEC* un *UTC* – cēla šīs prasības.

33 Pēc tiesneša referenta ziņojuma uzklausīšanas Vispārējā tiesa (astotā palāta) nolēma sākt mutvārdu procesu šajās lietās un, veicot tās reglamenta 64. pantā paredzētos procesa organizatoriskos pasākumus, rakstveidā uzdeva lietas dalībniekiem jautājumus un lūdza tos iesniegt dokumentus. Lietas dalībnieki veica šīs darbības noteiktajā termiņā.

34 Pēc Komisijas 2009. gada 18. augustā iesniegtā lūguma lietā T-145/07 Vispārējā tiesa, veicot tās reglamenta 64. pantā paredzētos procesa organizatoriskos pasākumus, tāpat lūdza Komisiju atbildēt uz atsevišķiem jautājumiem un iesniegt dokumentus. Komisija veica šīs darbības noteiktajā termiņā.

35 Lietas dalībnieku lietās T-141/07, T-145/07 un T-146/07 mutvārdu paskaidrojumi un to atbildes uz Vispārējās tiesas uzdotajiem mutvārdu jautājumiem tika uzklausītas 2009. gada 1., 6. un 7. oktobra tiesas sēdēs.

36 Prasītājs lietā T-142/07 2009. gada 1. oktobra tiesas sēdē nebija pārstāvēts. Minētajā tiesas sēdē Komisija tomēr atbildēja uz Vispārējās tiesas jautājumiem.

37 Lietā T-141/07 pēc Vispārējās tiesas lūguma prasītājs 2009. gada 12. oktobrī iesniedza vēstuli, kurā precizēti lietas materiālos ietvertie dati, kurus tas tiesas sēdē bija lūdzis Vispārējās tiesas publikācijās neminēt. 2009. gada 12. novembra vēstulē Komisija pauda savus apsvērumus par šo vēstuli. Tad mutvārdu process šajā lietā tika pabeigts.

38 Lietā T-142/07 prasītājs 2009. gada 12. oktobra vēstulē norādīja Vispārējai tiesai, ka tas neiebilst, ka minētā lieta sprieduma taisīšanai tiek apvienota ar lietām T-141/07, T-145/07 un T-146/07. Tad mutvārdu process lietā T-142/07 tika pabeigts.

39 Lietās T-145/07 un T-146/07 pēc Vispārējās tiesas lūguma prasītāji 2009. gada 15. oktobrī iesniedza vēstuli, kurā precizēti lietas materiālos ietvertie dati, kurus tie tiesas sēdē bija lūguši Vispārējās tiesas publikācijās neminēt. Tad mutvārdu process šajās lietās tika pabeigts.

40 Tā kā prasītāji lietās T-141/07, T-145/07 un T-146/07 šajā jautājumā bija uzklausīti tiesas sēdē un arī prasītājs lietā T-142/07 bija rakstveidā darījis zināmus savus apsvērumus, Vispārējā tiesa nolēma apvienot šīs lietas sprieduma taisīšanai saskaņā ar Reglamenta 50. pantu.

41 Lietā T-141/07 prasītāja prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:

– atcelt apstrīdēto lēmumu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz prasītāju;

– pakārtoti, atcelt vai samazināt tā naudas soda apmēru, kas tam ir piemērots ar apstrīdēto lēmumu;

– piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

42 Lietā T-142/07 prasītāja prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:

– atcelt apstrīdēto lēmumu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz prasītāju;

– pakārtoti, atcelt vai samazināt tā naudas soda apmēru, kas tam ir piemērots ar apstrīdēto lēmumu;

– piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

43 Lietā T-145/07 prasītāju prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:

– atcelt vai ievērojami samazināt naudas sodus, kas tiem ir piemēroti atbilstoši apstrīdētajam lēmumam;

– piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus;

– veikt citus pasākumus, ko Vispārējā tiesa uzskata par atbilstošiem.

44 Lietā T-146/07 prasītāja prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:

– atcelt vai ievērojami samazināt naudas sodus, kas tam ir piemēroti atbilstoši apstrīdētajam lēmumam;

– piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus;

– veikt citus pasākumus, ko Vispārējā tiesa uzskatīs par lietderīgiem.

45 Katrā no lietām Komisija lūdz Vispārējo tiesu:

– noraidīt prasības;

– piespriest prasītājiem atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Juridiskais pamatojums

46 Vispirms jānorāda, ka prasībām, ko prasītāji cēluši lietās T-141/07 un T-142/07, ir divējāds priekšmets – proti, galvenokārt, prasība atcelt apstrīdēto lēmumu un, pakārtoti, prasība atcelt vai samazināt naudas sodu apmēru. Savukārt prasības, ko prasītāji cēluši lietās T-145/07 un T-146/07, attiecas tikai uz naudas sodu atcelšanu vai samazināšanu.

47 Kad tiesas sēdē Vispārējā tiesa aicināja prasītāju lietā T-141/07 sniegt apsvērumus par to, kāds precīzi ir tā argumentu apjoms, prasītājs būtībā paziņoja, ka vienīgi pamats, kas attiecas uz vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu saistībā ar *GTO* mātessabiedrību vainošanu *GTO* rīcībā, varētu izraisīt apstrīdētā lēmuma atcelšanu kopumā.

48 Prasītāji lietās T-141/07, T-142/07, T-145/07 un T-146/07 kopā norāda astoņus prasības pamatus. Pirmais pamats attiecas uz to, ka ir pārkāpti principi, kas reglamentē saukšanu pie atbildības par EKL 81. panta pārkāpumiem, nevainīguma prezumpcijas princips, sodu individualitātes princips, vienlīdzīgas attieksmes princips, tiesības uz aizstāvību un EKL 253. pants, vainojot mātessabiedrības pārkāpumos, kurus izdarījušas to attiecīgās meitassabiedrības. Otrais pamats attiecas uz 1998. gada pamatnostādņu pārkāpumu, samērīguma principa pārkāpumu, vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, tiesību uz aizstāvību pārkāpumu un EKL 253. panta pārkāpumu, nosakot naudas sodu sākumsummu atkarībā no pārkāpumu smaguma. Trešais pamats, ko norādījuši tikai prasītāji lietā T-145/07, attiecas uz 1998. gada pamatnostādņu pārkāpumu un samērīguma principa pārkāpumu, nosakot naudas soda sākumsummu atkarībā no pārkāpuma Vācijā ilguma. Ceturtais pamats, ko norādījuši prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07, attiecas uz 1998. gada pamatnostādņu pārkāpumu un samērīguma principa pārkāpumu, piemērojot grupas reizināšanas koeficientu, lai, nosakot naudas sodu sākumsummu, ņemtu vērā preventīvo mērķi. Piektais pamats, ko norādījuši prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07, attiecas uz 2002. gada paziņojuma par sadarbību pārkāpumu, EKL 253. panta pārkāpumu un tiesiskās paļāvības aizsardzības principa, samērīguma principa, taisnīguma principa, vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu un tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, izvērtējot to sadarbību. Sestais pamats, ko norādījuši prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07, attiecas uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principa un samērīguma principa pārkāpumu, nosakot naudas sodu samazinājuma apjomu, kas piešķirts par sadarbību ārpus 2002. gada paziņojuma par sadarbību noteikumiem. Septītais pamats, ko norādījuši prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07, attiecas uz Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkta pārkāpumu. Visbeidzot, astotais pamats, ko norādījis prasītājs lietā T-141/07, attiecas uz samērīguma principa pārkāpumu, aprēķinot naudas sodu galīgo summu.

Par pirmo pamatu, kas attiecas uz to, ka ir pārkāpti principi, kuri reglamentē saukšanu pie atbildības par EKL 81. panta pārkāpumiem, nevainīguma prezumpcijas princips, sodu individualitātes princips, vienlīdzīgas attieksmes princips, ka ir pārkāptas tiesības uz aizstāvību un EKL 253. pants, vainojot mātessabiedrības pārkāpumos, kurus izdarījušas to meitassabiedrības

Ievada apsvērumi

49 Saistībā ar šo pamatu prasītāji lietās T-141/07, T-142/07, T-145/07 un T-146/07 apstrīd *UTC*, *OEC*, Beļģijas *Otis* un *GT* atbildību par to attiecīgo meitassabiedrību Beļģijā, Vācijā, Luksemburgā un Nīderlandē pret konkurenci vērsto rīcību.

50 Lai gan prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07 šo pamatu izvirza tikai saistībā ar savu prasību atcelt vai samazināt naudas sodu apmēru, ir uzskatāms, ka ar šo pamatu minētie prasītāji, tāpat kā prasītāji lietās T-141/07 un T-142/07, vēlas panākt ne tikai to, ka tiktu atcelti piemērotie naudas sodi vai samazināts to apmērs, bet arī ka tiktu atcelts apstrīdētā lēmuma 1. pants tiktāl, ciktāl Komisija tajā esot kļūdaini konstatējusi pārkāpumu, kurā vainotas attiecīgās mātessabiedrības.

51 Tādējādi šis pamats attiecas, pirmkārt, uz konstatējuma par pārkāpumu, ko izdarījušas apstrīdētā lēmuma 1. pantā norādītās mātessabiedrības, tiesiskumu un, otrkārt, uz naudas sodu tiesiskumu, kuri minētajām sabiedrībām noteikti apstrīdētā lēmuma 2. pantā.

52 Attiecībā uz mātessabiedrības solidāro atbildību par tās meitassabiedrības rīcību ir jāatgādina – apstāklis, ka meitassabiedrībai ir atsevišķas juridiskas personas statuss, nav pietiekams, lai liegtu iespēju tās rīcībā vainot mātessabiedrību (Tiesas 1972. gada 14. jūlija spriedums lietā 48/69 *Imperial Chemical Industries*/Komisija, *Recueil*, 619. lpp., 132. punkts).

53 Savienības konkurences tiesības attiecas uz uzņēmumu darbību, un uzņēmuma jēdziens ietver jebkuru vienību, kas veic saimniecisku darbību, neatkarīgi no šīs vienības juridiskā statusa un tās finansēšanas veida (skat. Tiesas 2009. gada 10. septembra spriedumu lietā C-97/08 P *Akzo Nobel* u.c./Komisija, Krājums, I-8237. lpp., 54. punkts un tajā minētā judikatūra).

54 Savienības tiesa arī ir precizējusi, ka uzņēmuma jēdziens, aplūkojot to no šī viedokļa, ir jāsaprot kā tāds, kas apzīmē ekonomisku vienību pat tad, ja no juridiskā viedokļa šo ekonomisko vienību veido vairākas fiziskas vai juridiskas personas (skat. Tiesas 1984. gada 12. jūlija spriedumu lietā 170/83 *Hydrotherm Gerätebau*, *Recueil*, 2999. lpp., 11. punkts, un šī sprieduma 53. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 55. punkts un tajā minētā judikatūra; Vispārējās tiesas 2000. gada 29. jūnija spriedumu lietā T-234/95 *DSG*/Komisija, *Recueil*, II-2603. lpp., 124. punkts). Tādējādi tā ir uzsvērusi, ka konkurences noteikumu piemērošanai formāla divu sabiedrību nošķiršana, kas rodas to atsevišķo juridisko personību dēļ, nav izšķiroša un ka svarīgi ir, vai tās izturas tirgū kā viena vienība vai neizturas. Tāpēc var izrādīties, ka ir jānosaka, vai divas sabiedrības, kurām ir atsevišķa juridiskā personība, veido vai attiecas uz vienu un to pašu uzņēmumu vai ekonomisku vienību, kam ir viena un tā pati izturēšanās tirgū (šī sprieduma 52. punktā minētais spriedums lietā *Imperial Chemical Industries*/Komisija, 140. punkts, un Vispārējās tiesas 2005. gada 15. septembra spriedums lietā T-325/01 *DaimlerChrysler*/Komisija, Krājums, II-3319. lpp., 85. punkts).

55 Ja šāda ekonomiska vienība pārkāpj konkurences noteikumus, tai saskaņā ar personiskās atbildības principu ir jāatbild par pārkāpumu (skat. šī sprieduma 53. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 56. punkts un tajā minētā judikatūra).

56 Tādējādi meitassabiedrības rīcībā var vainot mātessabiedrību it īpaši tad, ja – lai gan tā ir atsevišķa juridiska persona – šī meitassabiedrība savu rīcību tirgū nenosaka patstāvīgi, bet galvenokārt pilda mātessabiedrības dotus norādījumus, ievērojot īpaši ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās saites,

kas apvieno šīs abas juridiskās vienības (skat. Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-294/98 P *Metsä-Serla* u.c./Komisija, *Recueil*, I-10065. lpp., 27. punkts; 2005. gada 28. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, Krājums, I-5425. lpp., 117. punkts, un šī sprieduma 53. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 58. punkts un tajā minētā judikatūra).

57 Šādā situācijā mātessabiedrība un tās meitassabiedrība ir vienas ekonomiskas vienības daļas un tātad veido vienu uzņēmumu šī sprieduma 54. punktā minētās judikatūras izpratnē. Tādējādi tas, ka mātessabiedrība un tās meitassabiedrība ir viens uzņēmums EKL 81. panta izpratnē, ļauj Komisijai adresēt mātessabiedrībai lēmumu, ar kuru tiek uzlikti naudas sodi, un netiek prasīts pierādīt pēdējās personisku līdzdalību šajā pārkāpumā (šī sprieduma 53. punktā minētais spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 59. punkts).

58 Šajā ziņā jāprecizē, ka Komisija nevar pamatoties tikai uz konstatējumu, ka kāds uzņēmums "var" īstenot izšķirošu ietekmi uz kādu citu uzņēmumu, bez pienākuma pārbaudīt, vai šī ietekme ir faktiski īstenota. Tieši pretēji, Komisijai principā ir pienākums pierādīt šādu izšķirošu ietekmi, pamatojoties uz faktisko apstākļu kopumu, tostarp, it īpaši, varbūtējas viena no uzņēmumiem vadības pilnvaras pār citu uzņēmumu (šajā ziņā skat. Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-196/99 P *Aristrain*/Komisija, *Recueil*, I-11005. lpp., 96.–99. punkts, un šī sprieduma 56. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 118.–122. punkts; Vispārējās tiesas 2006. gada 27. septembra spriedumu lietā T-314/01 *Avebe*/Komisija, Krājums, II-3085. lpp., 136. punkts).

59 Īpašajā gadījumā, kad mātessabiedrībai pieder 100 % tās meitassabiedrības, kas ir izdarījusi Savienības konkurences noteikumu pārkāpumu, kapitāla, pirmkārt, šī mātessabiedrība var īstenot izšķirošu ietekmi uz šīs meitassabiedrības rīcību un, otrkārt, pastāv atspēkojama prezumpcija, ka minētā mātessabiedrība faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz tās meitassabiedrības rīcību (skat. šī sprieduma 53. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 60. punkts un tajā minētā judikatūra).

60 Šādos apstākļos pietiek ar to, ka Komisija pierāda, ka viss meitassabiedrības kapitāls pieder tās mātessabiedrībai, lai prezumētu, ka pēdējā minētā īsteno izšķirošu ietekmi uz šīs meitassabiedrības komercdarbības politiku. Tādējādi Komisija varēs uzskatīt mātessabiedrību par solidāri atbildīgu par tās meitassabiedrībai piemērotā naudas soda samaksu, ja vien šī mātessabiedrība, kurai ir jāatspēko šī prezumpcija, neiesniedz pietiekamus pierādījumus, lai pierādītu, ka tās meitassabiedrība rīkojas tirgū patstāvīgi (skat. šī sprieduma 53. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 61. punkts un tajā minētā judikatūra).

61 Turklāt, lai gan Tiesa 2000. gada 16. novembra sprieduma lietā C-286/98 P *Stora Kopparbergs Bergslags*/Komisija (*Recueil*, I-9925. lpp.) 28. un 29. punktā papildus īpašumtiesībām uz 100 % meitassabiedrības kapitāla tik tiešām ir minējusi citus apstākļus, piemēram, mātessabiedrības ietekmes uz meitassabiedrības komercdarbības politiku neapstrīdēšanu un kopējo abu sabiedrību pārstāvību administratīvā procesa laikā, minētie apstākļi tik un tā ir minēti tikai tādēļ, lai izklāstītu visus pierādījumus, uz kuriem Vispārējā tiesa ir balstījusi savu pamatojumu, un nevis tādēļ, lai šī sprieduma 59. punktā minētās prezumpcijas īstenošanai izvirzītu nosacījumu par papildu netiešu norāžu sniegšanu par to, ka mātessabiedrība faktiski ir īstenojusi savu ietekmi (šī sprieduma 53. punktā minētais spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 62. punkts).

62 Tas, ka Vācijas *Otis*, Beļģijas *Otis*, Nīderlandes *Otis* un *GTO* izdarītajos pārkāpumos tiek vainotas to attiecīgās mātessabiedrības, ir jāaplūko, ņemot vērā iepriekš atgādinātos principus. Šajā ziņā secīgi ir jāizskata, pirmkārt, *UTC* un *OEC* vainošana pārkāpumos, ko Beļģijā, Vācijā un Nīderlandē izdarījuši Beļģijas *Otis*, Vācijas *Otis* un Nīderlandes *Otis* (turpmāk tekstā kopā saukti – "*Otis* meitassabiedrības") (apstrīdētā lēmuma 615.–621. apsvērums), un, otrkārt, *UTC*, *OEC*, Beļģijas *Otis* un *GT* vainošana pārkāpumos, ko Luksemburgā izdarījis *GTO* (apstrīdētā lēmuma 622.–626. apsvērums).

Par UTC un OEC vainošanu Otis meitassabiedrību izdarītajos pārkāpumos

63 Apstrīdētā lēmuma 615. apsvērumā Komisija skaidro, ka, "lai gan [*Otis* meitassabiedrības] ir juridiskās vienības, kas ir tieši piedalījušās aizliegtajās vienošanās, to īpašnieks *OEC* un tā vienīgais īpašnieks un gala mātessabiedrība *UTC* varēja īstenot izšķirošu ietekmi uz katras meitassabiedrības komercdarbības politiku pārkāpuma laikā, un var prezumēt, ka tie šo varu ir izmantojuši".

64 Apstrīdētā lēmuma 616.–618. apsvērumā Komisija pauž viedokli, ka arguments, ka *Otis* meitassabiedrības pieņem visus komerclēmumus patstāvīgi un bez *OEC* norādījumiem, vai arguments, ka ikdienas darbībai, tostarp lēmumiem attiecībā uz piedalīšanos vai nepiedalīšanos piedāvājumos [*konfidenciāli*] [1], nebija vajadzīgs *OEC* apstiprinājums, vai arī arguments, kas attiecas uz [*konfidenciāli*], ir "nepietiekam[i], lai atspēkotu prezumpciju, ka [*Otis* meitassabiedrības] savu rīcību tirgū nenoteica patstāvīgi". Saistībā ar pēdējo minēto argumentu Komisija apstrīdētā lēmuma 618. apsvērumā piebilst, pirmkārt, ka [*konfidenciāli*] un, otrkārt, ka [*konfidenciāli*].

65 Komisija apstrīdētā lēmuma 619. apsvērumā arī apliecina, ka "savās atbildēs uz paziņojumu par iebildumiem *OEC*, *UTC* un to attiecīgās meitassabiedrības [Komisijai nav sniegušas] nekādu informāciju, kurā skaidri izklāstītu savas savstarpējās iekšējās attiecības, hierarhisko struktūru un ziņošanas pienākumus, lai atspēkotu prezumpciju, ka *OEC* un *UTC* īstenoja izšķirošu ietekmi uz savām meitassabiedrībām, kura būtu liegusi šīm meitassabiedrībām patstāvīgi noteikt savu rīcību tirgū".

66 Visbeidzot, apstrīdētā lēmuma 620. apsvērumā Komisija norāda, ka, pretēji *OEC* apgalvojumiem, tas "netiek saukts pie solidāras atbildības par dažādajiem [EKL] 81. panta pārkāpumiem, pamatojoties uz "praktiskiem vai politiskiem" apsvērumiem, bet drīzāk tikai pamatojoties uz faktu, ka *OEC* un *UTC* ietilpst ekonomiskā vienībā, kura izdarījusi sevišķi smagus [Savienības] konkurences tiesību pārkāpumus [..]".

67 Pirmajā daļā prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07 būtībā norāda, ka, ņemot vērā personisko raksturu, kāds ir atbildībai par konkurences tiesību pārkāpumu izdarīšanu, esot atzītas tikai divas situācijas, kurās mātessabiedrība var tikt saukta pie atbildības par tās meitassabiedrības uzvedību, proti, pirmkārt, ja meitassabiedrība nav patstāvīgi lēmusi par savu komercdarbības politiku, bet visā tās apjomā ir piemērojusi no mātessabiedrības saņemtos norādījumus – kas būtu jāpierāda Komisijai –, un, otrkārt, ja mātessabiedrība ir zinājusi par meitassabiedrības prettiesisko rīcību un nav to izbeigusi, lai gan tai ir bijusi vara to izbeigt. Apstrīdētajā lēmumā par to neesot nekādu pierādījumu.

68 Tādējādi mātessabiedrības atbildība nevarētu būt pamatota ar mātessabiedrības ietekmes spēju, kas atzīta saistībā ar Padomes 2004. gada 20. janvāra Regulas (EK) Nr. 139/2004 par kontroli pār uzņēmumu koncentrāciju (OV L 24, 1. lpp.) piemērošanu. Saskaņā ar Komisijas nostāju neviena mātessabiedrība nespējot atspēkot tajā izvirzīto prezumpciju, jo neesot iespējams, ka sabiedrība, kurai pilnībā pieder cita akciju sabiedrība, juridiski nebūtu pilnvarota īstenot ietekmi, izņemot gadījumus, kad pastāv ārkārtas apstākļi. Turklāt prasītājs lietā T-146/07 apliecina, ka Komisijas tēze esot pretrunā nevainīguma prezumpcijai, kura garantēta ar 6. pantu Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā, kas parakstīta Romā 1950. gada 4. novembrī (turpmāk tekstā – "ECPAK"), un ar Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktu, kurš Komisijai ļauj piemērot naudas sodus tikai tad, ja pārkāpums ir izdarīts tīši vai aiz neuzmanības.

69 Šajā ziņā, pirmkārt, ir jānorāda, ka prasītāju argumenti izriet no kļūdainas šī sprieduma 52.–61. punktā minētās judikatūras interpretācijas. Saskaņā ar šo judikatūru, lai vainotu sabiedrību citas sabiedrības pret konkurenci vērstā rīcībā, Komisija nevarot pamatoties uz vienkāršu šīs sabiedrības ietekmes spēju, kas atzīta saistībā ar Regulas Nr. 139/2004 piemērošanu, bez pienākuma pārbaudīt, vai šī ietekme ir faktiski īstenota. Tieši pretēji, Komisijai principā ir pienākums pierādīt šādu izšķirošu ietekmi,

1 Konfidenciālie dati ir slēpti.

pamatojoties uz faktisko apstākļu kopumu, tostarp, it īpaši, varbūtējas vienas šīs sabiedrības vadības pilnvaras pār citu sabiedrību. Tomēr saskaņā ar minēto judikatūru, ja mātessabiedrība 100 % apjomā kontrolē meitassabiedrību, kura īstenojusi pret konkurenci vērstu rīcību, tad pastāv atspēkojama prezumpcija, ka minētā mātessabiedrība īsteno izšķirošu ietekmi uz tās meitassabiedrības rīcību, un tātad pietiek, ka Komisija pierāda, ka viss meitassabiedrības kapitāls pieder mātessabiedrībai. Tādējādi Tiesa ir uzskatījusi, ka mātessabiedrībai ir jāatspēko šī prezumpcija, iesniedzot pietiekamus pierādījumus, lai pierādītu, ka tās meitassabiedrība rīkojas tirgū patstāvīgi (šī sprieduma 61. punktā minētais spriedums lietā *Stora Kopparbergs Bergslags*/Komisija, 29. punkts, un šī sprieduma 53. punktā minētais spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 61. punkts).

70 Šajā lietā nav strīda par to, ka pārkāpumu laikposmā *UTC* tieši piederēja 100 % *OEC* kapitāla un netieši – ar *OEC* starpniecību – 100 % Beļģijas *Otis*, Vācijas *Otis* un Nīderlandes *Otis* kapitāla. Tātad Komisija ir pamatoti prezumējusi, ka pārkāpumu laikposmā *UTC* ir īstenojis izšķirošu ietekmi uz pēdējo minēto [meitassabiedrību] komercdarbības politiku. Tāpēc prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07 nevarot apgalvot, ka attiecībā uz meitassabiedrībām, kas 100 % apjomā pieder to mātessabiedrībai, Komisijai vajadzētu pierādīt, ka meitassabiedrība nav patstāvīgi lēmusi par savu komercdarbības politiku vai ka mātessabiedrība ir zinājusi par meitassabiedrības prettiesisko rīcību un nav to izbeigusi, lai gan tai ir bijusi vara to izbeigt.

71 Otrkārt, attiecībā uz iespējamo nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumu ir jāatgādina, ka šis princips, kas it īpaši izriet no ECPAK 6. panta 2. punkta, ir daļa no pamattiesībām, kuras saskaņā ar Tiesas judikatūru – kas turklāt apstiprināta LES 6. panta 2. punktā, kā arī 48. pantā Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, kura pasludināta Nicā 2000. gada 7. decembrī (OV C 364, 1. lpp.) – ir atzītas Savienības tiesību sistēmā. Ņemot vērā attiecīgo pārkāpumu raksturu, kā arī ar tiem saistīto sodu raksturu un smagumu, nevainīguma prezumpcijas princips it īpaši ir piemērojams procesos par uzņēmumiem piemērojamu konkurences tiesību normu pārkāpumiem, kuru rezultātā var tikt noteikts naudas sods vai kavējuma nauda (skat. Vispārējās tiesas 2006. gada 5. aprīļa spriedumu lietā T-279/02 *Degussa*/Komisija, Krājums, II-897. lpp., 115. punkts un tajā minētā judikatūra).

72 Nevainīguma prezumpcijas princips nozīmē, ka ikvienu apsūdzēto uzskata par nevainīgu, kamēr viņa vaina nav pierādīta saskaņā ar likumu (Vispārējās tiesas 2005. gada 6. oktobra spriedums apvienotajās lietās T-22/02 un T-23/02 *Sumitomo Chemical* un *Sumika Fine Chemicals*/Komisija, Krājums, II-4065. lpp., 106. punkts).

73 Jautājumā par to, vai norma attiecībā uz vainojamību pārkāpumā, kāda paredzēta šī sprieduma 59. punktā minētajā judikatūrā, atbilst ECPAK 6. panta 2. punktam, ir jāuzsver, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk tekstā – "ECT tiesa") ir uzskatījusi, ka šī norma pieļauj faktu vai tiesību prezumpcijas, kas atrodamas represīvo tiesību likumos, bet liek tās iekļaut saprātīgās robežās, ņemot vērā izskatāmās lietas smagumu un saglabājot tiesības uz aizstāvību (skat. ECT 1988. gada 7. oktobra spriedumu lietā *Salabiaku* pret Franciju, A sērija, Nr. 141-A, 28. punkts; šajā ziņā skat. arī ECT 2008. gada 23. septembra spriedumu lietā *Grayson* un *Barnham* pret Apvienoto Karalisti, *Recueil des arrêts et décisions*, 2008, 40. punkts). Tādējādi nevar pastāvēt nevainīguma prezumpcijas pārkāpums, ja konkurences procesos no tipiskās notikumu gaitas tiek izdarīti zināmi secinājumi, kas balstīti uz konstatējumiem, kuri izriet no pieredzes, ar nosacījumu, ka attiecīgajiem uzņēmumiem saglabājas iespēja šos secinājumus atspēkot (pēc analoģijas skat. ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus lietā, kurā pasludināts Tiesas 2009. gada 4. jūnija spriedums lietā C-8/08 *T-Mobile Netherlands* u.c., Krājums, I-4529. lpp., I-4533. lpp., 93. punkts).

74 Šajā lietā Komisija apstrīdētajā lēmumā, neizmantojot nekādas faktu vai tiesību prezumpcijas, vispirms ir pierādījusi, ka *Otis* meitassabiedrības ir izdarījušas EKL 81. panta pārkāpumus Beļģijā, Vācijā un Nīderlandē.

75 Ņemot vērā faktu, ka EKL 81. pants attiecas uz uzņēmumu rīcību, Komisija pēc tam ir aplūkojusi to, vai ekonomiskā vienība, kura izdarījusi šos pārkāpumus, aptver arī *Otis* meitassabiedrību mātessabiedrības. Tā ir pierādījusi, ka *OEC* un *UTC* ir īstenojuši izšķirošu ietekmi uz savu meitassabiedrību rīcību, pamatodamās uz atbildības prezumpciju, kas it īpaši izriet no šī sprieduma 59. punktā minētās judikatūras. Visbeidzot, ievērojot tiesības uz aizstāvību, šīm mātessabiedrībām, kas bija paziņojuma par iebildumiem adresātes, ir bijusi iespēja atspēkot šo prezumpciju, iesniedzot pierādījumus, ar kuriem var pierādīt *Otis* meitassabiedrību patstāvību. Komisija apstrīdētā lēmuma 621. apsvērumā tomēr ir paudusi uzskatu, ka šī prezumpcija nav tikusi atspēkota.

76 Tā kā šī sprieduma 59. punktā norādītā prezumpcija ir atspēkojama tikai saistībā ar mātessabiedrības vainošanu jau pierādītā pārkāpumā attiecībā uz tās meitassabiedrību un tā kā šī prezumpcija turklāt iekļaujas procesā, kurā tiek ievērotas tiesības uz aizstāvību, iebildums, kas attiecas uz nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumu, ir jānoraida.

77 Treškārt, prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07 arī nevar apgalvot, ka šajā lietā būtu pārkāpts sodu individualitātes princips. Atbilstoši šim principam, kas ir piemērojams ikvienā administratīvajā procesā, kura rezultātā atbilstoši Savienības konkurences noteikumiem var tikt piemērotas sankcijas, uzņēmums drīkst tikt sodīts tikai par faktiem, kuri tam ir individuāli inkriminēti (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2001. gada 13. decembra spriedumu apvienotajās lietās T-45/98 un T-47/98 *Krupp Thyssen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija, *Recueil*, II-3757. lpp., 63. punkts). Tomēr šis princips ir jāsaskaņo ar uzņēmuma jēdzienu. Komisijas tiesības adresēt sabiedrību grupas mātessabiedrībai lēmumu, ar kuru nosaka naudas sodu, neizriet ne no tā, ka mātessabiedrība būtu pamudinājusi savu meitassabiedrību izdarīt pārkāpumu, ne – vēl jo vairāk – no mātessabiedrības dalības minētajā pārkāpumā, bet gan no fakta, ka tās veido vienotu uzņēmumu EKL 81. panta izpratnē (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2003. gada 30. septembra spriedumu lietā T-203/01 *Michelin*/Komisija, *Recueil*, II-4071. lpp., 290. punkts). Šajā ziņā ir jākonstatē, ka *UTC* un *OEC* ir personiski sodīti par pārkāpumiem, kurus, kā tiek uzskatīts, tie ir izdarījuši paši, jo tos ar *Otis* meitassabiedrībām vieno ciešas ekonomiskas un juridiskas saites (šajā ziņā skat. šī sprieduma 56. punktā minēto spriedumu lietā *Metsä-Serla* u.c./Komisija, 34. punkts). No tā izriet, ka sodu individualitātes princips nav pārkāpts.

78 Tādējādi ir jāsecina, ka Komisija varēja pamatoti balstīties uz prezumpciju, ka *OEC* un *UTC* pārkāpuma laikā ir īstenojuši noteicošu ietekmi uz *Otis* meitassabiedrību komercdarbības politiku (apstrīdētā lēmuma 615. apsvērums).

79 Saistībā ar otru daļu prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07 apgalvo – pat tad, ja ar īpašumtiesībām uz 100 % sabiedrības kapitāla pietiek, lai pamatotu prezumpciju par mātessabiedrības atbildību, tie ir iesnieguši pietiekamu informāciju, kas atspēko šo prezumpciju, pretēji apgalvojumam, kas ietverts apstrīdētā lēmuma 619. apsvērumā. Tāpēc ir jāaplūko tas, vai Komisija apstrīdētā lēmuma 621. apsvērumā ir pamatoti apgalvojusi, ka *UTC* un *OEC* nav atspēkojuši prezumpciju attiecībā uz atbildību par *Otis* meitassabiedrību izdarītajiem pārkāpumiem.

80 Pirmām kārtām, ir jānoraida *UTC* argumenti, kas attiecas uz apstrīdētā lēmuma nepietiekamo pamatojumu attiecībā uz Komisijas secinājumu, ka tas nav atspēkojis atbildības prezumpciju. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru pamatojumam, kura sniegšana noteikta EKL 253. pantā, skaidrā un nepārprotamā veidā ir jāparāda Savienības iestādes, kas ir apstrīdētā akta autore, pamatojums tādējādi, lai ieinteresētās personas varētu uzzināt veiktā pasākuma iemeslus un kompetentās tiesas varētu veikt pārbaudi (Tiesas 1998. gada 2. aprīļa spriedums lietā C-367/95 P Komisija/*Sytraval* un *Brink's France*, *Recueil*, I-1719. lpp., 63. punkts, un 2003. gada 30. septembra spriedums lietā C-301/96 Vācija/Komisija, *Recueil*, I-9919. lpp., 87. punkts; šī sprieduma 58. punktā minētais spriedums lietā *Avebe*/Komisija, 41. punkts). Šajā lietā Komisija apstrīdētā lēmuma 616.–620. apsvērumā (skat. šī sprieduma 64.–66. punktu) ir skaidri izklāstījusi iemeslus, kuru dēļ tā ir uzskatījusi, ka *UTC* nav atspēkojis minēto prezumpciju.

81 Otrām kārtām, jāatgādina, ka, lai atspēkotu atbildības prezumpciju, mātessabiedrībai ir jāiesniedz pietiekami pierādījumi, lai pierādītu, ka tās meitassabiedrība rīkojas tirgū patstāvīgi. Tādējādi ir jāpārbauda, vai – kā apgalvo prasītāji – tie šādus pierādījumus ir iesnieguši.

82 Pirmkārt, prasītāja lietā T-146/07 arguments, ka *UTC* un *OEC* esot juridiskas vienības, kas ir nošķirtas no savām meitassabiedrībām, neatspēko iepriekš minēto prezumpciju, jo formāla sabiedrību nošķiršana, kas rodas to atsevišķo juridisko personību dēļ, neliedz tām būt vienam uzņēmumam saistībā ar EKL 81. panta piemērošanu tādēļ, ka to rīcība tirgū ir vienota (skat. šī sprieduma 52. punktu).

83 Otrkārt, nošķirums starp *UTC* vadības un pārvaldības struktūrvienībām un *Otis* meitassabiedrību vadības un pārvaldības struktūrvienībām un nošķirums [*konfidenciāli*] starp *OEC* valdi un minēto meitassabiedrību valdēm pārkāpuma laikā, uz ko norādījuši prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07, nevar tikt uzskatīti par izšķirošiem. Kā Komisija, konkrēti, ir norādījusi apstrīdētā lēmuma 618. apsvērumā, pats [*konfidenciāli*] nevar pierādīt, ka *Otis* meitassabiedrības nosaka savu komercdarbības politiku patstāvīgi. Katrā ziņā ir jākonstatē, ka šie apgalvojumi nav pamatoti ar dokumentāriem pierādījumiem, piemēram, sarakstu, kurā būtu norādīts minēto uzņēmumu lēmējinstitūciju sastāvs pārkāpuma laikā (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2008. gada 8. oktobra spriedumu lietā T-69/04 *Schunk* un *Schunk Kohlenstoff-Technik*/Komisija, Krājums, II-2567. lpp., 69. punkts).

84 Treškārt, arī *UTC* daudznozaru konglomerāta holdinga sabiedrības statuss, kura veiktā uzraudzība pār *OEC* darbību aprobežojoties ar to, kas jāveic saskaņā ar pienākumiem, kādi *UTC* atbilstoši piemērojamām tiesībām ir pret saviem akcionāriem, neatspēko atbildības prezumpciju. Šajā ziņā tieši ir jāatgādina, ka saistībā ar sabiedrību grupu holdings ir sabiedrība, kuras mērķis ir apvienot kapitāldaļas dažādās sabiedrībās un kuras uzdevums ir nodrošināt šo sabiedrību vienotu vadību (šī sprieduma 83. punktā minētais spriedums lietā *Schunk* un *Schunk Kohlenstoff-Technik*/Komisija, 63. punkts). Turklāt šajā lietā *UTC* atbildē uz paziņojumu par iebildumiem un prasības pieteikumā pats ir norādījis vairākus apstākļus, kuri liecina, ka tas ir iesaistījies savu meitassabiedrību komercdarbības politikas noteikšanā, kas rosina domāt, ka *Otis* meitassabiedrības savu rīcību tirgū nenosaka patstāvīgi. [*konfidenciāli*]

85 Ceturtkārt, pretēji tam, ko apgalvo prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07, formālas un rakstveidā paustas politikas piemērošana attiecībā uz konkurences noteikumu ievērošanu nevar atspēkot prezumpciju attiecībā uz *OEC* un *UTC* atbildību par to meitassabiedrību rīcību. Šīs politikas piemērošana neļauj pierādīt, ka minētās meitassabiedrības savu komercdarbības politiku tirgū noteica patstāvīgi. Fakts, ka *UTC* un *OEC* pārliecinās par šīs politikas [*konfidenciāli*] ieviešanu, vai arī fakts, ko *OEC* uzsvēris prasības pieteikumā – ka tas ir [*konfidenciāli*] –, gluži pretēji, šķiet, pamato tēzi, ka *Otis* meitassabiedrības netiek pārvaldītas patstāvīgi.

86 Šādos apstākļos ir jānoraida arī prasītāju lietā T-145/07 argumenti, ka, no vienas puses, fakts, ka mātessabiedrība izplata komercdarbības normas un pamatnostādnes par atsevišķiem principiem, nepierāda, ka tā visos sīkumos kontrolētu meitassabiedrības rīcību ikdienā, un, no otras puses, prettiesiskas rīcības novēršanai izstrādātu norādījumu izmantošana, lai pierādītu atbildību par šo rīcību, kad minētie norādījumi nav ievēroti, būtu pretrunā veselajam saprātam un elementārajiem tiesas spriešanas principiem. Šie argumenti ir balstīti uz kļūdainu pieņēmumu, ka Komisija esot pamatojusies uz minēto normu un pamatnostādņu esamību, lai pamatotu *OEC* atbildību; šajā lietā tā nav, jo Komisija apstrīdētā lēmuma 615. apsvērumā ir pamatojusies uz atbildības prezumpciju, kura apliecināta pastāvīgajā judikatūrā (skat. šī sprieduma 59. un 60. punktu).

87 Piektkārt, prasītāja lietā T-146/07 uzsvērtais fakts, ka atsevišķi algotie darbinieki esot rīkojušies pretēji *UTC* norādījumiem, konkrēti, slēpdami savas darbības no priekšniekiem un no *UTC*, nevarot atspēkot prezumpciju, ka attiecīgās meitassabiedrības nav patstāvīgas. Šajā ziņā *UTC* veiktais nošķirums starp, no vienas puses, *Otis* meitassabiedrībām un, no otras puses, šo meitassabiedrību darbiniekiem, kuri esot izdarījuši pārkāpumus, pilnībā slēpdami savas darbības no priekšniekiem un no *UTC*, ir mākslīgs.

Minēto darbinieku attiecības ar *Otis* meitassabiedrībām, kuri tās nodarbina, raksturo apstāklis, ka viņi strādā katras *Otis* meitassabiedrības labā un tās vadībā un, kamēr pastāv minētās attiecības, ir iekļauti minētajos uzņēmumos, tādējādi veidojot ar katru no tām ekonomisku vienību (šajā ziņā skat. Tiesas 1975. gada 16. decembra spriedumu apvienotajās lietās no 40/73 līdz 48/73, 50/73, no 54/73 līdz 56/73, 111/73, 113/73 un 114/73 *Suiker Unie* u.c./Komisija, *Recueil*, 1663. lpp., 539. punkts, un 1999. gada 16. septembra spriedumu lietā C-22/98 *Becu* u.c., *Recueil*, I-5665. lpp., 26. punkts).

88 Sestkārt, attiecībā uz prasītāju lietā T-145/07 izvirzīto argumentu, ka *Otis* meitassabiedrībām esot "pietiekama patstāvības pakāpe", lai noteiktu visus savas rīcības tirgū aspektus attiecībā uz klientiem un konkurentiem, kā arī "nepieciešamā patstāvība", lai īstenotu komercdarbību, kura ietver darījumus [*konfidenciāli*], ir jākonstatē, ka minētie prasītāji neapgalvo, ka šīs meitassabiedrības tirgū būtu rīkojušās pilnīgi patstāvīgi, bet, gluži pretēji – ka tām bija tikai relatīva patstāvība, ko raksturo ierobežota komercdarbība.

89 Trešām kārtām, ir jānoraida prasītāja lietā T-146/07 arguments, ka šī sprieduma 59. punktā minētā atbildības prezumpcija esot neatspēkojama prezumpcija vai veidojot stingras atbildības sistēmu. Tiesa ir apstiprinājusi šīs prezumpcijas atspēkojamību nesenajā šī sprieduma 53. punktā minētajā spriedumā lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija (60. un 61. punkts). Apstāklis, ka prasītāji šajā lietā nav iesnieguši pierādījumus, kas atspēkotu prezumpciju, ka attiecīgās meitassabiedrības nav patstāvīgas, nenozīmē, ka šo prezumpciju nekad nevar atspēkot (šajā ziņā skat. ģenerāladvokātes J. Kokotes secinājumus lietā, kurā pieņemts Tiesas spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, minēts šī sprieduma 53. punktā, Krājums, I-8241. lpp., 75. punkts un 67. zemsvītras piezīme).

90 No visa iepriekš izklāstītā izriet, ka Komisija *Otis* meitassabiedrību Beļģijā, Vācijā un Nīderlandē izdarītajos pārkāpumos ir pamatoti vainojusi to mātessabiedrības *OEC* un *UTC*.

Par GT, Beļģijas Otis, OEC un UTC vainošanu GTO izdarītajā pārkāpumā

– Apstrīdētais lēmums

91 Apstrīdētā lēmuma 626. apsvērumā Komisija ir konstatējusi, ka *GT*, kam pārkāpuma laikā piederēja [*konfidenciāli*] % *GTO* kapitāla, un Beļģijas *Otis*, kam tajā piederēja atlikušie [*konfidenciāli*] %, "kopā ar *GTO* ir jāsauc pie solidāras atbildības par [EKL] 81. panta pārkāpumu, kas notika Luksemburgā". Šajā ziņā tā ir paskaidrojusi, pirmkārt, ka "ciešo personisko, ekonomisko un juridisko saišu [dēļ] starp *GTO* un tā abām mātessabiedrībām, [tika] uzskatīts, ka tās veido ekonomisku vienību [..], un izrād[ījās], ka *GTO* ne[bija] patstāvīgi lēmis par savu rīcību tirgū, bet galvenokārt [bija] pildījis mātessabiedrību dotos norādījumus" (apstrīdētā lēmuma 622. apsvērums). Otrkārt, Komisija ir uzskatījusi, ka "Beļģijas *Otis* un *GT* nav atspēkojuši pierādījumus, saskaņā ar kuriem tie varēja īstenot izšķirošu ietekmi uz *GTO* komercdarbības politiku, un ka tie [ir] faktiski īstenojuši kontroles tiesības un izmantojuši visus pārējos līdzekļus izšķirošās ietekmes, kas tiem pienācās, īstenošanai" (apstrīdētā lēmuma 626. apsvērums).

92 Attiecībā uz izšķirošās ietekmes īstenošanu uz *GTO* komercdarbības politiku, ko veikuši *GT* un Beļģijas *Otis*, Komisija apstrīdētā lēmuma 622. apsvērumā ir vērsusi uzmanību uz turpmāko:

"[..] [*konfidenciāli*]. Tādējādi Komisija uzskata, ka pārkāpumu laikā Luksemburgā *GTO* darbojās, [Beļģijas] *Otis* un *GT* kopīgi veicot pār to kontroli, un ka *GTO* komercdarbības politika tika noteikta ar abu tās akcionāru kopēju nolīgumu. Turklāt mātessabiedrības ir saistītas ar *GTO* pārvaldību Luksemburgā šādos veidos: [*konfidenciāli*]."

93 Komisija apstrīdētā lēmuma 623. apsvērumā atgādina – "fakts, ka meitassabiedrības ikdienas darbību pārvalda vienīgi meitassabiedrības vadītāji, nav izšķirošs faktors, saucot pie atbildības mātessabiedrību", un 624. apsvērumā piebilst, ka "no fakta par balsstiesību sadalījumu starp akcionāriem *GTO* valdē" [*konfidenciāli*] ir uzskatāms, ka "ikviens būtiskais lēmums, ko *GTO* pieņēmis pārkāpuma laikā, noteikti atspoguļo [Beļģijas] *Otis* un *GT* gribu".

94 Attiecībā uz *GT* izvirzīto argumentu, saskaņā ar kuru tas nevarēja īstenot izšķirošu ietekmi uz *GTO* komercdarbības stratēģijas izstrādi, Komisija apstrīdētā lēmuma 625. apsvērumā vēl paskaidro:

"[konfidenciāli]".

95 Visbeidzot Komisija apstrīdētā lēmuma 622. apsvērumā konstatē, ka "*OEC* un *UTC* arī ir jāsauc pie atbildības [par *GTO* pret konkurenci vērsto rīcību], jo [*UTC*] ir gala mātessabiedrība, kurai 100 % apjomā pieder [Beļģijas] *Otis*. Ar [Beļģijas] *Otis* starpniecību *OEC* un *UTC* varēja īstenot izšķirošu ietekmi uz *GTO* komercdarbības politiku visā pārkāpuma laikā, un var prezumēt, ka tie šo varu ir izmantojuši".

– Par GT vainošanu GTO izdarītajā pārkāpumā

96 Prasītājs lietā T-142/07 norāda, pirmām kārtām, ka Komisija nav juridiski pietiekami pamatojusi *GT* dalību pārkāpumā Luksemburgā.

97 Kā atgādināts šī sprieduma 80. punktā, pamatojumam, kura sniegšana noteikta EKL 253. pantā, skaidrā un nepārprotamā veidā ir jāparāda Savienības iestādes, kas ir apstrīdētā akta autore, pamatojums tādējādi, lai ieinteresētās personas varētu uzzināt veiktā pasākuma iemeslus un kompetentās tiesas varētu veikt pārbaudi. Kā atgādināts šī sprieduma 91.–93. punktā, no apstrīdētā lēmuma 622. apsvēruma izriet, ka Komisija ir uzskatījusi, ka laikposmā, kurā notika pārkāpums Luksemburgā, *GTO* darbojās, Beļģijas *Otis* un *GT* kopīgi veicot pār to kontroli. Attiecībā uz *GT* dalību Komisija apstrīdētā lēmuma 625. apsvērumā ir norādījusi [*konfidenciāli*].

98 No tā izriet, ka iebildums, kas attiecas uz nepietiekamo pamatojumu, ir jānoraida.

99 Otrām kārtām, prasītājs lietā T-142/07 apstrīd to, cik pamatoti ir vainot *GT* pārkāpumā, ko izdarījis *GTO*.

100 Prasītājs lietā T-142/07 apgalvo, ka Komisija nav pierādījusi, ka *GT* īstenoja izšķirošu ietekmi uz *GTO* rīcību tirgū. Prasītājs šajā ziņā atsaucas uz faktu, ka *GT* esot finansiāla rakstura sabiedrība, kas pati neveic komercdarbību, kuras rezultāti būtu atkarīgi vienīgi no pelņas, ko rada tās kapitāldaļas. [*GT*] nekad neesot bijis apgrozījums, tam nekad neesot bijuši darbinieki, un tam nekad neesot bijuši pārvaldības izdevumi. Turklāt *GT* dalība *GTO* esot mazākuma dalība, kas nepārsniedzot to, kas nepieciešams *GT* finanšu interešu aizsardzībai.

101 Šajā ziņā jāatgādina, ka saistībā ar konkurences tiesībām uzņēmuma jēdziens ietver jebkuru vienību, kas veic saimniecisku darbību, neatkarīgi no šīs vienības juridiskā statusa un tās finansēšanas veida. Vienkārša kapitāldaļu turēšana, pat ja tā ir kontrolpakete, nav pietiekama, lai atzītu par saimniecisku tādu darbību, ko veic vienība, kas ir šo daļu turētāja, ja tā dod tikai iespējas izmantot ar akcionāra vai dalībnieka statusu saistītās tiesības, kā arī, attiecīgā gadījumā, saņemt dividendes – ierastos labumus no īpašuma. Savukārt, ja vienība, kurai pieder kapitāldaļu kontrolpakete kādā sabiedrībā, šo kontroli faktiski īsteno, tieši vai netieši ietekmējot sabiedrības pārvaldību, tad ir uzskatāms, ka šī vienība piedalās kontrolētā uzņēmuma veiktajā saimnieciskajā darbībā (Tiesas 2006. gada 10. janvāra spriedums lietā C-222/04 *Cassa di Risparmio di Firenze* u.c., Krājums, I-289. lpp., 107., 111. un 112. punkts).

102 Šajā lietā, lai gan *GT* piederēja tikai [*konfidenciāli*] % *GTO* pamatkapitāla, ir jākonstatē – kā izriet no vadības un pārvaldības konvencijas [*konfidenciāli*], kas noslēgta starp *GTO* un *GT* (turpmāk tekstā – "1987. gada konvencija"), un no vadības un pārvaldības konvencijas [*konfidenciāli*], kas noslēgta starp *GTO* un *M. D.* (turpmāk tekstā – "1995. gada konvencija") –, ka pārvaldība [*konfidenciāli*]. Saskaņā ar 1987. gada konvenciju un 1995. gada konvenciju pārvaldība [*konfidenciāli*] sākotnēji piešķirta *GT* un pēc tam – *M. D.* [*konfidenciāli*]

103 Atbilstoši 1987. gada konvencijai un 1995. gada konvencijai pilnvarotā persona [*konfidenciāli*]. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka, analizējot ekonomiskas vienības pastāvēšanu starp vairākām sabiedrībām, kas ir daļa no grupas, var tikt ņemta vērā mātessabiedrības ietekme uz cenu politiku, ražošanu un izplatīšanu, pārdošanas mērķiem, bruto peļņu, pārdošanas izdevumiem, naudas plūsmu, uzkrājumiem un tirgvedību (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2007. gada 12. decembra spriedumu lietā T-112/05 *Akzo Nobel* u.c./Komisija, Krājums, II-5049. lpp., 64. punkts un tajā minētā judikatūra), bet [var tikt ņemti vērā] arī visi atbilstošie fakti, kas attiecas uz ekonomiskajām, organizatoriskajām un juridiskajām saitēm, kādas vieno minētās sabiedrības, kas var atšķirties katrā atsevišķā gadījumā un tātad nevar tikt izsmeļoši uzskaitīti (šajā ziņā skat. šī sprieduma 53. punktā minēto 2009. gada 10. septembra spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 74. punkts). No tā izriet, ka Komisija varēja pamatoti uzskatīt, ka *GT* un kopš 1995. gada – *M. D.* [*konfidenciāli*] ir īstenojuši izšķirošu ietekmi uz *GTO* komercdarbības politiku.

104 Turklāt nav apstrīdēts, ka *M. D.* pats ir piedalījies apstrīdētā lēmuma 1. panta 3. punktā minētajās pret konkurenci vērstajās sanāksmēs (skat. 8. un 10. tabulu, kas ietvertas apstrīdētā lēmuma 311. un 347. apsvērumā), [*konfidenciāli*] no 1996. gada 1. janvāra, un ka tāpēc *GT* bija pilnībā informēts par *GTO* darbībām un bija tajās iesaistīts. Vispārējā tiesa šajā ziņā ir uzskatījusi, ka meitassabiedrības pret konkurenci vērstajā rīcībā var vainot mātessabiedrību, ja pastāv precīzi pierādījumi par mātessabiedrības aktīvu dalību meitassabiedrības pret konkurenci vērstajās darbībās. Šajā lietā tas ir acīmredzami, [*konfidenciāli*] (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 1998. gada 14. maija spriedumu lietā T-309/94 *KNP BT*/Komisija, *Recueil*, II-1007. lpp., 47. punkts). Šajā ziņā, ņemot vērā šī sprieduma 87. punktā minēto judikatūru, *M. D.* nevar tikt nošķirts no *GT* [*konfidenciāli*], bet, gluži pretēji, ir jāuzskata, ka [*M. D.*] ar [*GT*] veido ekonomisku vienību.

105 No iepriekš izklāstītā izriet, ka Komisija ir sniegusi juridiski pietiekamus pierādījumus tam, ka *GT* ir īstenojis izšķirošu ietekmi uz *GTO* rīcību tirgū. Tāpēc iebildums, kas attiecas uz, iespējams, prettiesisko *GT* vainošanu *GTO* rīcībā, ir jānoraida.

– Par Beļģijas Otis, OEC un UTC vainošanu GTO izdarītajā pārkāpumā

106 Prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 apgalvo, ka Komisija nav sniegusi juridiski pietiekamus pierādījumus tam, ka Beļģijas *Otis*, *OEC* un *UTC* bija atbildīgi par *GTO* darbībām.

107 Pirmām kārtām, tie norāda – ar Beļģijas *Otis*, *OEC* un *UTC* dalību *GTO* nepietiek, lai vainotu tos *GTO* izdarītajā pārkāpumā. Tādējādi Komisijas izmantotais kopīgas kontroles jēdziens neesot atbilstīgs. Saskaņā ar Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi, ko Vispārējā tiesa esot apstiprinājusi šī sprieduma 58. punktā minētajā spriedumā lietā *Avebe*/Komisija, mātessabiedrības, kuras ir dalībnieces kopīgā uzņēmumā, varot tikt sauktas pie atbildības par kopīgā uzņēmuma pret konkurenci vērstajām darbībām tikai tad, ja tās ir piedalījušās šajās darbībās vai par tām zinājušas.

108 Attiecībā uz prasītāju lietās T-141/07 un T-145/07 norādīto Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi vispirms ir jānorāda – tas, vai, iespējams, pastāv mātessabiedrību kopīgas vadības pilnvaras pār meitassabiedrību, ir jānovērtē atkarībā no katras lietas apstākļiem. Tādējādi Komisijas vērtējumus faktiskajiem apstākļiem agrākās lietās nevar pārņemt šajā lietā (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2007. gada 9. jūlija spriedumu lietā T-282/06 *Sun Chemical Group* u.c./Komisija, Krājums, II-2149. lpp., 88. punkts). Tāpat jāatgādina, ka lēmumi attiecībā uz citām lietām var būt tikai

orientējoši, jo lietu faktiskie apstākļi nav identiski (šajā ziņā skat. Tiesas 2006. gada 21. septembra spriedumu lietā C-167/04 P *JCB Service*/Komisija, Krājums, I-8935. lpp., 201. un 205. punkts, un 2007. gada 7. jūnija spriedumu lietā C-76/06 P *Britannia Alloys* & *Chemicals*/Komisija, Krājums, I-4405. lpp., 60. punkts).

109 Pretēji tam, ko apgalvo prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07, šī sprieduma 58. punktā minētajā spriedumā lietā *Avebe*/Komisija Vispārējā tiesa nav prasījusi, lai Komisija nolūkā vainot mātessabiedrību kopīgas meitassabiedrības nodarījumā pierādītu, ka mātessabiedrība pati ir bijusi aizliegtās vienošanās dalībniece vai ir zinājusi, ka meitassabiedrība ir bijusi aizliegtās vienošanās dalībniece. Minētajā spriedumā Vispārējā tiesa ir uzskatījusi, ka situācija, kad kopīgas meitassabiedrības mātessabiedrības kopīgi kontrolē visas minētās meitassabiedrības kapitāla daļas un kad tām minētajā meitassabiedrībā ir kopīgas vadības pilnvaras, ir līdzīga situācijai, kāda ir pamatā šī sprieduma 61. punktā minētajam spriedumam lietā *Stora Kopparbergs Bergslags*/Komisija, kurā viena mātessabiedrība kontrolēja savu meitassabiedrību 100 % apjomā, lai pierādītu prezumpciju, ka minētā mātessabiedrība faktiski ietekmēja savas meitassabiedrības rīcību. Konkrēti, ir jāuzsver, ka Vispārējā tiesa minētajā lietā ir norādījusi, ka abi dalībnieki, kuriem katram piederēja 50 % no attiecīgā kopīgā uzņēmuma, bija pilnvaroti tikai kopīgi rīkoties kopīgā uzņēmuma interesēs un parakstīt dokumentus uzņēmuma vārdā, uzņemties saistības uzņēmuma vārdā pret trešajām personām un nodrošināt trešo personu saistības pret uzņēmumu, kā arī saņemt vai tērēt sabiedrībai pienākošos līdzekļus. Turklāt ikdienas pārvaldība bija jāveic diviem direktoriem, kurus attiecīgi bija iecēlušas mātessabiedrības. Visbeidzot, pēdējās minētās bija neierobežoti un solidāri atbildīgas par kopīgā uzņēmuma saistībām. Vispārējā tiesa ir uzskatījusi, ka šie faktiskie apstākļi kopumā veido pietiekami pārliecinošas norādes, lai pamatotu prezumpciju, ka mātessabiedrības kopīgi tik lielā mērā noteica savas meitassabiedrības darbības virzienu tirgū, ka tai šajā ziņā nebija nekādas reālas patstāvības (šī sprieduma 58. punktā minētais spriedums lietā *Avebe*/Komisija, 138. un 139. punkts).

110 Šajā lietā, pretēji tam, ko apgalvo prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07, Komisija nav pamatojusies uz vienkāršu Beļģijas *Otis* dalību un, netieši, – uz *OEC* un *UTC* dalību savas meitassabiedrības kapitālā, lai pamatotu to atbildību. Apstrīdētā lēmuma 622. apsvērumā Komisija ir uzskatījusi, no vienas puses, [*konfidenciāli*]. No otras puses, Komisija ir uzskatījusi, ka arī Beļģijas *Otis* bija vairākos veidos saistīts ar *GTO* pārvaldību Luksemburgā. [*Konfidenciāli*] (apstrīdētā lēmuma 622. apsvērums).

111 Otrām kārtām, prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 apgalvo, ka Beļģijas *Otis*, *OEC* un *UTC* nevarēja ietekmēt *GTO* komercdarbības politiku. Konkrēti, Beļģijas *Otis* esot tikai veicis iemaksu kapitālā un saņēmis dividendes. Pamatojoties uz 1987. gada konvenciju, ar kuru *GTO* pārvaldība [*konfidenciāli*] esot uzticēta *GT*, un 1995. gada konvenciju, ar kuru tā esot uzticēta *M. D.*, prasītāji apgalvo, ka Beļģijas *Otis* neesot bijis pilnvarots nedz iejaukties *GTO* pārvaldībā, nedz iecelt personas, kuras ir pilnvarotas pārstāvēt *GTO*, tāpēc Beļģijas *Otis* nevarot tikt saukts pie atbildības par *GTO* nodarījumu. Tādējādi ir jāpārbauda, vai elementi, ko Komisija izvirzījusi apstrīdētajā lēmumā, ir pietiekami juridiski pierādījumi tam, ka Beļģijas *Otis* ir īstenojis izšķirošu ietekmi uz *GTO* komercdarbības politiku.

112 Saskaņā ar *GTO* statūtu 8. pantu *GTO* valdes lēmumi bija jāpieņem ar 80 % balsu vairākumu. Ņemot vērā faktu, ka *GTO* [*konfidenciāli*] % apjomā piederēja [uzņēmumam] Beļģijas *Otis*, [un] tā atlikušie [*konfidenciāli*] % piederēja *GT*, un ka atbilstoši *GTO* statūtu 7. pantam ikviens dalībnieks sabiedrības valdē ir pārstāvēts proporcionāli tā dalībai kapitālā, Beļģijas *Otis* ar tā pārstāvja vai pārstāvju valdē starpniecību visā pārkāpumu laikposmā noteikti ir paudis savu piekrišanu attiecībā uz visiem valdes lēmumiem, kas bija jāpieņem ar 80 % balsu vairākumu. Turklāt šajā ziņā ir jānorāda, ka *GTO* valdes lēmumu pieņemšanai paredzēto kvorumu *GT* un Beļģijas *Otis* kopīgi noteica *GTO* dibināšanas aktā.

113 Atbilstoši *GTO* statūtu 8. pantam valdes kompetencē bija viss, kas ar likumu vai statūtiem nebija pilnībā atstāts dalībnieku [kompetencē]. Valde varēja deleģēt ikdienas pārvaldības pilnvaras pārvaldniekam. Saskaņā ar minēto normu *GTO* ikdienas pārvaldība tomēr bija ierobežota; viss, kas tajā neietilpa, bija atstāts valdes kompetencē, un tam bija nepieciešams 80 % valdes locekļu apstiprinājums. Turklāt saskaņā ar *GTO* valdes trešo rezolūciju [*konfidenciāli*], kas apstiprināta ar *GTO* valdes lēmumu

[*konfidenciāli*], *GTO* valdei bija konkrētas pilnvaras, ko tā nevarēja deleģēt, [*konfidenciāli*]. Tādējādi jākonstatē, ka, no vienas puses, minētās pilnvaras, kas piemīt valdei, bija saistītas ar *GTO* komercdarbības politikas noteikšanu, it īpaši [*konfidenciāli*], un, no otras puses, šo pilnvaru īstenošanai noteikti bija vajadzīgs Beļģijas *Otis* pārstāvja vai pārstāvju *GTO* valdē apstiprinājums.

114 Turklāt, atbildot uz Vispārējās tiesas rakstveida jautājumu, prasītājs lietā T-141/07 ir norādījis, ka pieejamo arhīvu pārbaude pierādot, ka *GTO* valde nav īstenojusi iepriekš minētās pilnvaras, kas tai bija atstātas ar 1987. gada 10. februāra rezolūciju. [*konfidenciāli*]

115 Neraugoties uz šī sprieduma 112.–114. punktā norādītajiem elementiem, prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 apgalvo, ka Beļģijas *Otis*, *OEC* un *UTC* nevarēja īstenot izšķirošu ietekmi uz *GTO* komercdarbības politiku, jo tā pārvaldība [*konfidenciāli*], kas ļoti plaši noteikta 1987. gada konvencijā un 1995. gada konvencijā [*konfidenciāli*], sākotnēji bija uzticēta *GT* un pēc tam – *M. D.* Minētie prasītāji apgalvo, ka, pretēji tam, ko Komisija apgalvo apstrīdētā lēmuma 622. apsvērumā, [*konfidenciāli*]. Tādējādi *M. D.* neveica *GTO* operatīvo pārvaldību pilnīgi patstāvīgi visu pārkāpuma laiku.

116 Atbilstoši tam, ko uzsver prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07, un tam, kas norādīts šī sprieduma 102. punktā, pārvaldības pilnvaras [*konfidenciāli*], kas uzticētas *M. D.*, bija [*konfidenciāli*], taču *GTO* statūtu 8. pantā bija skaidri paredzēts, ka "šī ikdienas pārvaldība tomēr ir ierobežota un [ka] viss, kas tajā neietilpst, ir atstāts valdes kompetencē, un tam ir nepieciešams 80 % valdes locekļu apstiprinājums".

117 Šajā ziņā ir jāuzsver, ka, atbildot uz Vispārējās tiesas rakstveida jautājumu, prasītājs lietā T-141/07 ir iesniedzis dažu pārkāpumu laikposmā notikušu valdes [sanāksmju] protokolus. [*konfidenciāli*]

118 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, Komisija apstrīdētā lēmuma 622. apsvērumā ir pamatoti paudusi uzskatu, ka visi svarīgie lēmumi [uzņēmumā] *GTO* bija jāpieņem ar 80 % balsu vairākumu un ka tāpēc pārkāpumu laikposmā Luksemburgā *GTO* darbojās, Beļģijas *Otis* un *GT* kopīgi veicot pār to kontroli, un ka *GTO* komercdarbības politika tika noteikta ar abu tās akcionāru kopēju nolīgumu. Tādējādi Komisija varēja uzskatīt, ka Beļģijas *Otis* un *GT* ir jāsauc pie atbildības par *GTO* pārkāpumu Luksemburgā.

119 Tiktāl, ciktāl – atbilstoši tam, kas norādīts šī sprieduma 63.–90. punktā – var uzskatīt, ka *OEC* un *UTC* ir īstenojuši izšķirošu ietekmi uz Beļģijas *Otis* komercdarbības politiku, Komisija apstrīdētā lēmuma 622. apsvērumā arī ir pamatoti paudusi uzskatu, ka *OEC* un *UTC* ir jāsauc pie atbildības par *GTO* pārkāpumu Luksemburgā.

120 Tā kā no iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka Komisija ir pamatoti saukusi Beļģijas *Otis*, *OEC* un *UTC* pie atbildības par *GTO* pārkāpumu Luksemburgā, nav jāizskata prasītāju lietās T-141/07 un T-145/07 arguments, saskaņā ar kuru Beļģijas *Otis* dalībai aizliegtajā vienošanās Beļģijā nav nozīmes.

– Par tiesību uz aizstāvību pārkāpumu

121 Prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 apgalvo, ka to tiesības uz aizstāvību ir pārkāptas, jo paziņojumā par iebildumiem nav minēts [*konfidenciāli*], uz kuru Komisija esot pamatojusies apstrīdētā lēmuma 622. apsvērumā, lai pierādītu, ka Beļģijas *Otis* bija saistīts ar *GTO* pārvaldību [*konfidenciāli*].

122 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiesību uz aizstāvību ievērošana visās procedūrās, kuru rezultātā var tikt noteiktas sankcijas, it īpaši naudas sodi vai kavējuma naudas, ir Savienības tiesību pamatprincips, kas ir jāievēro arī administratīva rakstura procesā. Šajā ziņā paziņojums par iebildumiem ir procesuālā garantija, ar ko tiek piemērots Savienības tiesību pamatprincips, kurš nosaka, ka tiesības uz aizstāvību ir jāievēro jebkurā procedūrā. Saskaņā ar šo principu, konkrēti, paziņojumā par iebildumiem, ko Komisija

adresē uzņēmumam, kuram tā paredz piemērot sankciju par konkurences noteikumu pārkāpumu, ir jābūt ietvertiem visiem norādītajiem būtiskajiem faktiem par šo uzņēmumu, piemēram, faktiem, par kuriem pausti pārmetumi, šo faktu kvalifikācijai un pierādījumiem, uz kuriem pamatojas Komisija, lai šis uzņēmums varētu lietderīgi norādīt savus argumentus pret to uzsāktajā administratīvajā procesā (šajā ziņā skat. Tiesas 2009. gada 3. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-322/07 P, C-327/07 P un C-338/07 P *Papierfabrik August Koehler* u.c./Komisija, Krājums, I-7191. lpp., 34.–36. punkts un tajos minētā judikatūra; skat. arī 2009. gada 3. septembra spriedumu lietā C-534/07 P *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, Krājums, I-7415. lpp., 26. punkts).

123 Tiesību uz aizstāvību ievērošana prasa, lai ieinteresētajam uzņēmumam administratīvā procesa laikā tiktu dota iespēja lietderīgā veidā darīt zināmu tā viedokli par norādīto faktu un apstākļu patiesumu un nozīmīgumu, kā arī par dokumentiem, kurus Komisija izmanto, lai pamatotu savu apgalvojumu par to, ka tas ir izdarījis pārkāpumu (skat. Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedumu apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., 66. punkts un tajā minētā judikatūra).

124 Šādos apstākļos ir jāatgādina, ka dokumenta nepaziņošana ir tiesību uz aizstāvību pārkāpums tikai tad, ja attiecīgais uzņēmums pierāda, ka, pirmkārt, Komisija ir pamatojusies uz šo dokumentu, lai pamatotu savu iebildumu par pārkāpuma esamību, un, otrkārt, iebildumu var pierādīt, tikai atsaucoties uz šo dokumentu. Turklāt, ja administratīvajā procesā lietas dalībniekiem nebūtu kļuvuši zināmi arī citi dokumentārie pierādījumi, ar kuriem konkrēti pamatoti Komisijas secinājumi, tad fakts, ka apsūdzošs dokuments, kas nav paziņots, nav bijis pieņemams kā pierādījums, nevarētu padarīt apstrīdētajā lēmumā izvirzītos iebildumus par nepamatotiem. Tādējādi attiecīgajam uzņēmumam ir jāpierāda, ka rezultāts, pie kāda Komisija ir nonākusi apstrīdētajā lēmumā, būtu bijis citāds, ja dokuments, kas netika paziņots [šim uzņēmumam] un uz kuru Komisija pamatojās, lai inkriminētu pārkāpumu, kā apsūdzošs pierādījums būtu jānoraida (šī sprieduma 123. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Aalborg Portland* u.c./Komisija, 71.–73. punkts).

125 Šajā lietā pietiek konstatēt – kā izriet no šī sprieduma 106.–118. punkta –, ka neatkarīgi no tā, vai pastāv [*konfidenciāli*], Komisija apstrīdētā lēmuma 622. apsvērumā ir pamatoti paudusi uzskatu, ka pārkāpumu laikposmā Luksemburgā *GTO* darbojās, Beļģijas *Otis* un *GT* kopīgi veicot pār to kontroli, un ka *GTO* komercdarbības politika tika noteikta ar abu tās akcionāru kopēju nolīgumu, jo nelikumība, ko Komisija, iespējams, pieļāvusi ar to, ka paziņojumā par iebildumiem nav minēts [*konfidenciāli*], nevar būt prasītāju tiesību uz aizstāvību pārkāpums. Proti, administratīvā procesa iznākums nevarētu būt citāds, ja paziņojumā par iebildumiem šis precizējums būtu bijis minēts.

126 Turklāt Komisija paziņojuma par iebildumiem 597. punktā, protams, ir vienīgi norādījusi, ka paredz saukt Beļģijas *Otis* un *GT* pie atbildības par to meitassabiedrības *GTO* izdarīto pārkāpumu, un ir precizējusi, ka *GTO* svarīgajiem lēmumiem bija nepieciešama *GT* un Beļģijas *Otis* piekrišana. Tā arī ir norādījusi uz Beļģijas *Otis* tiešo dalību kartelī Beļģijā un uz personiskajām saitēm, kādas pastāv starp *M. D.*, *GT* [*konfidenciāli*] un *GTO*, kurā viņš bija [*konfidenciāli*]. Tādējādi [*konfidenciāli*] esamība paziņojumā par iebildumiem nav minēta.

127 Taču katrā ziņā fakts, ka [*konfidenciāli*], izriet no vairākiem dokumentiem, ko prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 Komisijai ir darījuši zināmus, atbildot uz paziņojumu par iebildumiem, it īpaši [*konfidenciāli*].

128 Komisija paziņojuma par iebildumiem 597. punktā ir konkrēti minējusi, ka ir paredzējusi saukt Beļģijas *Otis* pie atbildības par *GTO* izdarīto pārkāpumu Luksemburgā. Turklāt šo dokumentu saturu un to iespējamo nozīmi attiecībā uz minēto atbildību prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 nevarēja nezināt, jo brīdī, kad tie šos dokumentus darīja zinājums Komisijai, [prasītāji] turklāt bija skaidri pamatojušies uz šiem dokumentiem, lai norādītu savus argumentus. Tātad, ņemot vērā šī sprieduma

122.–124. punktā atgādināto judikatūru, tie nevarot apgalvot, ka to tiesības uz aizstāvību būtu pārkāptas (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2006. gada 27. septembra spriedumu lietā T-59/02 *Archer Daniels Midland*/Komisija, Krājums, II-3627. lpp., 270. punkts).

129 Tātad šis iebildums ir jānoraida.

– Par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu

130 Prasītāji lietās T-141/07, T-145/07 un T-146/07, pamatodamies uz *MEE* statūtiem, kas neietilpst Komisijas lietas materiālos un kas nav pievienoti to prasības pieteikumam, būtībā apgalvo, ka Komisija ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu, saukdama Beļģijas *Otis* un *GT* pie atbildības par to meitassabiedrības *GTO* izdarīto pārkāpumu, lai gan [Komisija] esot pareizi uzskatījusi, ka kontrole pār *MEE*, ko īsteno tā mātessabiedrības *Mitsubishi Electric Corporation* (turpmāk tekstā – "*MEC*") un *TBI Holding*, nebija pietiekama, lai vainotu tos pārkāpumā, ko izdarījusi to meitassabiedrība.

131 Šajā ziņā ir jānorāda – kā izriet no šī sprieduma 106.–118. punkta – Komisija apstrīdētā lēmuma 622. apsvērumā ir pamatoti paudusi uzskatu, ka pārkāpumu laikposmā Luksemburgā *GTO* darbojās, Beļģijas *Otis* un *GT* kopīgi veicot pār to kontroli, un ka *GTO* komercdarbības politika tika noteikta ar abu tās akcionāru kopēju nolīgumu. Tāpēc argumentam, ka – tāpat kā *MEE* mātessabiedrības – *GTO* mātessabiedrības nedrīkstēja tikt sauktas pie atbildības par *GTO* pārkāpumu, nevar piekrist.

132 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto un tā kā prasītāji lietās T-141/07, T-145/07 un T-146/07 apgalvo, ka Komisija ir pareizi konstatējusi, ka kontrole, ko pār *MEE* īsteno tā mātessabiedrības, nebija pietiekama, lai vainotu tās pārkāpumā, kuru izdarījusi to meitassabiedrība, ir uzskatāms, ka situācija, kādā ir *MEE* un *GTO*, nav salīdzināma; tādējādi iebildums, kas attiecas uz vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, katrā ziņā nav atbalstāms.

133 No iepriekš izklāstītā izriet, ka visi iebildumi par attiecīgo mātessabiedrību vainojamību *GTO* un *Otis* meitassabiedrību pārkāpumos ir jānoraida.

Par pamatu, kas attiecas uz 1998. gada pamatnostādņu pārkāpumu, samērīguma principa pārkāpumu, vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, tiesību uz aizstāvību pārkāpumu un EKL 253. panta pārkāpumu, nosakot naudas sodu sākumsummu atkarībā no pārkāpumu smaguma

Ievada apsvērumi

134 Vispirms jāatgādina – no pastāvīgās judikatūras izriet, ka Komisijai ir plaša rīcības brīvība attiecībā uz naudas sodu aprēķina metodi. Šajā aprēķina metodē, kas ir aprakstīta 1998. gada pamatnostādnēs, ir iekļauti dažādi elastīgi elementi, kas Komisijai ļauj izmantot tai piešķirto rīcības brīvību atbilstoši Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktam (šajā ziņā skat. šī sprieduma 122. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Papierfabrik August Koehler* u.c./Komisija, 112. punkts un tajā minētā judikatūra).

135 Savienības konkurences tiesību pārkāpumu smagums jānoskaidro, pamatojoties uz ļoti daudziem apstākļiem, tostarp, piemēram, konkrētajiem lietas apstākļiem, tās kontekstu un naudas sodu preventīvo piemērojamību, kaut arī nav izstrādāts saistošs vai izsmeļošs to kritēriju saraksts, kuri būtu obligāti jāņem vērā (Tiesas 2009. gada 19. marta spriedums lietā C-510/06 P *Archer Daniels Midland* /Komisija, Krājums, I-1843. lpp., 72. punkts, un šī sprieduma 122. punktā minētais spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 54. punkts).

136 Kā izklāstīts šī sprieduma 24. punktā, Komisija šajā gadījumā naudas sodu apmēru noteica, piemērojot 1998. gada pamatnostādnēs noteikto metodi.

137 Lai gan 1998. gada pamatnostādnes nevar kvalificēt kā tiesību normas, kas pārvaldes iestādei jebkurā gadījumā ir jāievēro, tajās tomēr ir paredzēta uzvedības norma, kurā norādīta prakse, kas jāievēro un no kuras katrā atsevišķā gadījumā pārvaldes iestāde nevar atkāpties, nenorādīdama iemeslus, kuri būtu saderīgi ar vienlīdzīgas attieksmes principu (skat. šī sprieduma 56. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 209. punkts un tajā minētā judikatūra; Vispārējās tiesas 2008. gada 8. oktobra spriedumu lietā T-73/04 *Carbone-Lorraine*/Komisija, Krājums, II-2661. lpp., 70. punkts).

138 Pieņemot šādas uzvedības normas un ar to publikāciju paziņojot, ka turpmāk tā šīs normas piemēros gadījumos, uz kuriem tie attiecas, Komisija pati ierobežo savas rīcības brīvības īstenošanu un nedrīkst atteikties no šīm normām, citādi tā attiecīgā gadījumā varētu tikt sodīta par tādu vispārējo tiesību principu, kādi ir vienlīdzīgas attieksmes princips un tiesiskās drošības princips, pārkāpumu (skat. šī sprieduma 56. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 211. punkts un tajā minētā judikatūra; šī sprieduma 137. punktā minēto spriedumu lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija, 71. punkts).

139 Turklāt 1998. gada pamatnostādnēs vispārīgi un abstrakti ir noteikta metodika, kuru Komisija atzinusi sev par saistošu attiecībā uz naudas sodu apmēra noteikšanu, un tādējādi šīs pamatnostādnes nodrošina uzņēmumu tiesisko drošību (šī sprieduma 56. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 211. un 213. punkts).

140 Visbeidzot jāatgādina, ka 1998. gada pamatnostādnēs, pirmkārt, ir paredzēts, ka tiek novērtēts pats pārkāpuma smagums, pamatojoties uz kuru var tikt noteikta vispārīga sākumsumma (1.A punkta otrā daļa). Otrkārt, smagums tiek analizēts attiecībā pret izdarīto pārkāpumu raksturu un attiecīgā uzņēmuma īpašībām, proti, tā lielumu un stāvokli konkrētajā tirgū, atbilstoši kuram ir iespējams izsvērt sākumsummu, iedalīt uzņēmumus kategorijās un noteikt konkrētu sākumsummu (1.A punkta no trešās līdz septītajai daļai).

Apstrīdētais lēmums

141 Pirmām kārtām, apstrīdētā lēmuma iedaļā, kas veltīta pārkāpumu smagumam (13.6.1. iedaļa), Komisija vienlaikus aplūko visus četrus [apstrīdētā lēmuma] 1. pantā konstatētos pārkāpumus, jo tiem "ir kopējas īpašības" (apstrīdētā lēmuma 657. apsvērums). Šī iedaļa ir sadalīta trijās apakšiedaļās; pirmās apakšiedaļas nosaukums ir "Pārkāpumu raksturs" (13.6.1.1. apakšiedaļa), otrās apakšiedaļas nosaukums ir "Attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apjoms" (13.6.1.2. apakšiedaļa) un trešās apakšiedaļas nosaukums ir "Secinājumi par pārkāpuma smagumu" (13.6.1.3. apakšiedaļa).

142 Apakšiedaļā ar nosaukumu "Pārkāpumu raksturs" Komisija apstrīdētā lēmuma 658. un 659. apsvērumā paskaidro:

> "658 Pārkāpumi, kas ir šī lēmuma priekšmets, galvenokārt sastāvēja no slepenas norunas starp konkurentiem, lai savstarpēji sadalītu tirgus vai iesaldētu tirgus daļas, savstarpēji sadalot jaunu liftu un/vai eskalatoru pārdošanas un ierīkošanas projektus, un lai nekonkurētu attiecībā uz liftu un eskalatoru apkopi un modernizāciju (izņemot Vāciju, kur aizliegtās vienošanās dalībnieki par apkopi un modernizāciju nav diskutējuši). Šādi horizontāli ierobežojumi jau paša to rakstura dēļ ietilpst smagākajos [EKL] 81. panta pārkāpumos. Šajā lietā pārkāpumi ir mākslīgi lieguši klientiem priekšrocības, kādas tie būtu varējuši cerēt iegūt no konkurencei atbilstoša piedāvājuma procesa. Tāpat ir interesanti vērst uzmanību uz to, ka daži no projektiem, ar ko veiktas manipulācijas, bija publiskā iepirkuma līgumi, kuri tika finansēti no nodokļiem un īstenoti tieši ar mērķi saņemt konkurējošus piedāvājumus, tostarp piedāvājumus ar labu kvalitātes un cenas attiecību.

659 Lai novērtētu pārkāpuma smagumu, elementi, kas saistīti ar tā priekšmetu, parasti ir būtiskāki par elementiem, kas saistīti ar tā sekām, it īpaši, ja – kā tas ir šajā lietā – nolīgumi attiecas uz sevišķi smagiem pārkāpumiem, piemēram, cenu noteikšanu un tirgus sadali. Nolīguma sekas parasti nav noslēdzošais kritērijs pārkāpuma smaguma novērtēšanā."

143 Komisija apliecina, ka tā "nav mēģinājusi pierādīt pārkāpuma precīzās sekas, jo, [nebija] iespējams ar pietiekamu pārliecību noteikt piemērojamos konkurences parametrus (cenu, komercnosacījumus, kvalitāti, jauninājumu un citus), ja nebija pārkāpumu" (apstrīdētā lēmuma 660. apsvērums). Tomēr tā uzskata, ka "ir [..] acīmredzams, ka pārkāpumiem ir bijusi reāla ietekme", un šajā ziņā paskaidro – "pats fakts, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki ir īstenojuši dažādos pret konkurenci vērstos nolīgumus, liek domāt par ietekmi uz tirgu, lai gan reālo ietekmes apjomu ir grūti noteikt, jo tostarp nav zināms, vai un uz cik citiem projektiem attiecās manipulācijas ar piedāvājumiem, tāpat arī tas, cik projektu aizliegtās vienošanās dalībnieki varēja sadalīt bez nepieciešamības savstarpēji sazināties" (apstrīdētā lēmuma 660. apsvērums). Tajā pašā apsvērumā Komisija piebilst, ka "lielās konkurentu kopējās tirgus daļas norāda uz iespējamu pret konkurenci vērstu iedarbību un [ka] šo tirgus daļu relatīvā stabilitāte visu pārkāpumu laiku apstiprinot šo iedarbību".

144 Apstrīdētā lēmuma 661.–669. apsvērumā Komisija atbild uz argumentiem, ko prasītāji administratīvā procesa laikā izvirzījuši, lai pierādītu, ka pārkāpumu ietekme uz tirgu bijusi neliela.

145 Apakšiedaļā ar nosaukumu "Attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apjoms" Komisija apstrīdētā lēmuma 670. apsvērumā apgalvo, ka "aizliegtās vienošanās, kas ir [apstrīdētā] lēmuma priekšmets, attiecās uz visu, attiecīgi, Beļģijas, Vācijas, Luksemburgas vai Nīderlandes teritoriju" un ka "no judikatūras skaidri izriet, ka valsts ģeogrāfisks tirgus, kas aptver visu dalībvalsti, jau pats par sevi ir kopējā tirgus būtiska daļa".

146 Apakšiedaļā ar nosaukumu "Secinājumi par pārkāpuma smagumu" Komisija apstrīdētā lēmuma 671. apsvērumā norāda – katrs adresāts ir izdarījis vienu vai vairākus sevišķi smagus EKL 81. panta pārkāpumus, "ņemot vērā pārkāpumu raksturu un faktu, ka katrs pārkāpums attiecās uz visu dalībvalsts (Beļģijas, Vācijas, Luksemburgas vai Nīderlandes) teritoriju". Tā secina, ka "šie faktori ir tādi, ka pārkāpumi ir jāuzskata par sevišķi smagiem, lai gan to reālo ietekmes apjomu nevar noteikt".

147 Otrām kārtām, apstrīdētā lēmuma iedaļā ar nosaukumu "Atšķirīga attieksme" (13.6.2. iedaļa) Komisija nosaka naudas soda apmēru katram uzņēmumam, kas bijis dažādo aizliegto vienošanos dalībnieks (skat. šī sprieduma 27.–30. punktu); [naudas soda apmērā] saskaņā ar apstrīdētā lēmuma 672. apsvērumu ir ņemta vērā "pārkāpumu izdarītāju faktiskā ekonomiskā spēja nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei". Komisija apstrīdētā lēmuma 673. apsvērumā skaidro, ka "šajā ziņā uzņēmumi [tika] iedalīti vairākās kategorijās atkarībā no apgrozījuma, kas gūts no liftiem un/vai eskalatoriem, tostarp – attiecīgā gadījumā – sniedzot apkopes un modernizācijas pakalpojumus".

Par pārkāpuma Luksemburgā kvalifikāciju par "sevišķi smagu"

148 Prasītājs lietā T-141/07 norāda, ka, kvalificējot pārkāpumu Luksemburgā par "sevišķi smagu", Komisija ir kļūdaini piemērojusi 1998. gada pamatnostādnes, ievērojot tā nelielo ģeogrāfisko apjomu, kas Komisijas lēmumu pieņemšanas praksē parasti tiek ņemts vērā, un attiecīgās prakses ierobežoto ietekmi konkrētajā tirgū. Prasītājs no tā secina, ka [naudas soda] sākumsumma EUR 10 miljonu apmērā, kas noteikta par pārkāpumu Luksemburgā, ir jāsamazina. Prasītājs arī apgalvo, ka Komisija nav ņēmusi vērā tirgus, kuru skārusi aizliegtā vienošanās Luksemburgā, kopējo vērtību. Lai gan prasītājs lietā T-141/07 šo pēdējo argumentu ir izvirzījis saistībā ar pamatu, kas attiecas uz pārkāpuma Luksemburgā kļūdaino kvalifikāciju, no tā tiesā iesniegtajiem dokumentiem izriet, ka šis iebildums būtībā attiecas uz vispārīgās naudas soda sākumsummas noteikšanu un tādējādi ir izskatīts šī sprieduma 166.–178. punktā.

149 Pirmām kārtām, prasītājs lietā T-141/07 apgalvo, ka, novērtējot pārkāpuma smagumu, ir jāņem vērā tā konkrētā ietekme uz tirgu gadījumos, kad to iespējams noteikt. Pārkāpuma Luksemburgā ietekme esot bijusi niecīga; tas Komisijai esot licis ierobežot apmēru naudas sodam, kas piemērots *GTO*. Lai pamatotu šo apgalvojumu, tā it īpaši norāda uz nolīguma neievērošanu un neefektivitāti, atsevišķu uzņēmumu nepiedalīšanos aizliegtajās vienošanās, kas esot ļāvis saglabāt zināmu konkurences pakāpi, un uz faktu, ka starp aizliegtās vienošanās dalībniekiem konkursu zaudēšana par labu trešajiem uzņēmumiem neesot tikusi kompensēta, pārdalot esošos projektus. Prasītājs lietā T-141/07 arī piebilst, ka tikai atsevišķi projekti bija aizliegtās vienošanās priekšmets.

150 Jāatgādina, ka attiecībā uz pārkāpuma smaguma novērtējumu 1998. gada pamatnostādņu 1.A punkta pirmajā un otrajā daļā ir noteikts:

"Novērtējot pārkāpuma smagumu, jāņem vērā tā raksturs, tā konkrētā ietekme uz tirgu gadījumos, kad to iespējams noteikt, un attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apjoms.

Tādējādi pārkāpumi tiek iedalīti vienā no trijām pārkāpumu kategorijām: sīkāki [mazāk smagi] pārkāpumi, smagi pārkāpumi un sevišķi smagi pārkāpumi."

151 Tāpēc saskaņā ar 1998. gada pamatnostādņu 1.A punkta pirmo daļu Komisijai, novērtējot pārkāpuma smagumu, pārbaude par pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu ir jāveic tikai tad, ja šķiet, ka šo ietekmi ir iespējams noteikt (šajā ziņā skat. šī sprieduma 122. punktā minēto spriedumu lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 74. punkts; Vispārējās tiesas 2003. gada 9. jūlija spriedumu lietā T-224/00 *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, II-2597. lpp., 143. punkts, un šī sprieduma 71. punktā minēto spriedumu lietā *Degussa*/Komisija, 216. punkts).

152 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai novērtētu pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu, Komisijai par atskaites punktu jāpieņem konkurence, kāda parastos apstākļos būtu pastāvējusi, ja pārkāpuma nebūtu bijis (skat. šī sprieduma 137. punktā minēto spriedumu lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija, 83. punkts un tajā minētā judikatūra).

153 Šajā lietā Komisija apstrīdētā lēmuma 660. apsvērumā apliecina, ka "[tā] nav mēģinājusi pierādīt precīzās sekas, jo, [nebija] iespējams ar pietiekamu pārliecību noteikt piemērojamos konkurences parametrus (cenu, komercnosacījumus, kvalitāti, jauninājumu un citus), ja nebija pārkāpumu". Lai gan Komisija apstrīdētā lēmuma 660. apsvērumā pauž uzskatu, ka ir acīmredzams, ka aizliegtajām vienošanām ir bijusi reāla ietekme, jo tās ir īstenotas, kas [jau] liek domāt par ietekmi uz tirgu, un lai gan Komisija apstrīdētā lēmuma 661.–669. apsvērumā ir noraidījusi attiecīgo uzņēmumu argumentus, kas izvirzīti, lai pierādītu, ka aizliegto vienošanos sekas ir bijušas nelielas, ir jākonstatē, ka apstrīdētajā lēmumā, novērtējot pārkāpumu smagumu, nav ņemta vērā to iespējamā ietekme uz tirgu.

154 Tādējādi Komisija apstrīdētā lēmuma 671. apsvērumā savu secinājumu par pārkāpumu smaguma novērtējumu pamato tikai ar to, ka ir ņemts vērā minēto pārkāpumu raksturs un to ģeogrāfiskais apjoms. Minētajā apsvērumā Komisija secina, ka, "ņemot vērā pārkāpumu raksturu un faktu, ka katrs pārkāpums attiecās uz visu dalībvalsts (Beļģijas, Vācijas, Luksemburgas vai Nīderlandes) teritoriju, [..] [ir jāuzskata –] katrs adresāts ir izdarījis vienu vai vairākus sevišķi smagus EKL 81. panta pārkāpumus".

155 Pirmkārt, ir jākonstatē, ka prasītājs lietā T-141/07 nepierāda, ka aizliegtās vienošanās Luksemburgā konkrēto ietekmi būtu bijis iespējams noteikt, bet vienīgi apliecina, ka tās sekas noteikti bijušas niecīgas. Šajā ziņā minētā prasītāja norādītie apstākļi saistībā ar nolīguma neievērošanu un neefektivitāti, atsevišķu uzņēmumu nepiedalīšanos aizliegtajās vienošanās un esošo projektu nepārdalīšanu konkursu zaudēšanas par labu trešajiem uzņēmumiem gadījumā (skat. šī sprieduma 149. punktu) – pat ja pieņemtu, ka tie ir pierādīti – neļauj secināt, ka aizliegto vienošanos sekas

Luksemburgas tirgū būtu bijis iespējams noteikt, turklāt prasītājs neapstrīd Komisijas apgalvojumus, ka šajā lietā nebija iespējams ar pietiekamu pārliecību noteikt piemērojamos konkurences parametrus, ja nebija pārkāpumu.

156 Šādos apstākļos prasītājs lietā T-141/07 nav pierādījis, ka šajā lietā Komisijai saskaņā ar 1998. gada pamatnostādnēm un šī sprieduma 151. punktā minēto judikatūru bija pienākums, novērtējot pārkāpumu smagumu, ņemt vērā to konkrēto ietekmi.

157 Otrkārt, pat ja pieņemtu, ka pārkāpumu konkrēto ietekmi būtu bijis iespējams noteikt un ka prasītāja argumenti, kas atkārtoti šī sprieduma 149. punktā, ir pamatoti, jo tie pierādītu, ka aizliegto vienošanos ietekme uz Luksemburgas tirgu bijusi neliela, ir jākonstatē, ka šī pārkāpuma kvalifikācija par "sevišķi smagu" tāpēc nebūtu mazāk atbilstoša.

158 Jānorāda, ka jau paša apstrīdētajā lēmumā konstatēto pārkāpumu rakstura dēļ tie ietilpst smagākajos EKL 81. panta pārkāpumos, jo to priekšmets bija "slepena noruna starp konkurentiem, lai savstarpēji sadalītu tirgus vai iesaldētu tirgus daļas, savstarpēji sadalot jaunu liftu un/vai eskalatoru pārdošanas un ierīkošanas projektus, un lai nekonkurētu attiecībā uz liftu un eskalatoru apkopi un modernizāciju (izņemot Vāciju, kur aizliegtās vienošanās dalībnieki par apkopi un modernizāciju nav diskutējuši)" (apstrīdētā lēmuma 658. apsvērums). Šajā ziņā 1998. gada pamatnostādnēs ir izklāstīts, ka "sevišķi smagi" pārkāpumi galvenokārt sastāv no horizontāliem ierobežojumiem, piemēram, cenu karteļiem un tirgu sadales kvotām vai citādas prakses, kas apdraud pienācīgu iekšējā tirgus darbību. Šie pārkāpumi arī ietilpst aizliegtas vienošanās piemēros, kas EKL 81. panta 1. punkta c) apakšpunktā ir skaidri atzītas par nesaderīgām ar kopējo tirgu. Papildus būtiskiem konkurences izkropļojumiem, ko rada šādas aizliegtas vienošanās, tās izraisa šo tirgu nodalīšanu tiktāl, ciktāl tās uzliek dalībniekiem pienākumu ievērot dažādu tirgu sadalījumu, kuri bieži vien ir nodalīti atbilstoši valstu robežām, tādējādi radot šķēršļus EK līguma galvenajam mērķim – Kopienas tirgus integrācijai. Šāda veida pārkāpumi, it īpaši, ja jautājums ir par horizontālām aizliegtajām vienošanām, judikatūrā arī ir kvalificēti kā "īpaši smagi" vai "acīmredzami pārkāpumi" (Vispārējās tiesas 1995. gada 6. aprīļa spriedums lietā T-148/89 *Tréfilunion*/Komisija, *Recueil*, II-1063. lpp., 109. punkts; 1998. gada 15. septembra spriedums apvienotajās lietās T-374/94, T-375/94, T-384/94 un T-388/94 *European Night Services* u.c./Komisija, *Recueil*, II-3141. lpp., 136. punkts, un 2005. gada 18. jūlija spriedums lietā T-241/01 *Scandinavian Airlines System*/Komisija, Krājums, II-2917. lpp., 85. punkts).

159 Turklāt no pastāvīgās judikatūras izriet, ka pret konkurenci vērstas prakses iedarbība nav izšķirošais kritērijs, novērtējot pārkāpuma smagumu. Apstākļiem, kas attiecas uz nodomu, var būt lielāka nozīme nekā apstākļiem, kuri attiecas uz minēto iedarbību, it īpaši, ja jautājums ir par ļoti smagiem pārkāpumiem, piemēram, tirgu sadali (Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-194/99 P *Thyssen Stahl*/Komisija, *Recueil*, I-10821. lpp., 118. punkts, un šī sprieduma 122. punktā minētais spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 96. punkts; šī sprieduma 77. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Krupp Thyssen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija, 199. punkts, un šī sprieduma 71. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 251. punkts).

160 Tādējādi, lai pārkāpumus varētu atzīt par "sevišķi smagiem", galvenā nozīme ir pārkāpuma raksturam. No 1998. gada pamatnostādnēs iekļautā sevišķi smagu pārkāpumu apraksta izriet, ka nolīgumi vai saskaņotas darbības, kuru mērķis – kā tas ir šajā lietā – it īpaši ir tirgu sadale, var, pamatojoties uz to atbilstošo raksturu, tikt kvalificēti kā "sevišķi smagi" pārkāpumi, un šādai rīcībai nav jābūt saistītai ar īpašu ietekmi vai ģeogrāfisko apjomu (šajā ziņā skat. šī sprieduma 122. punktā minēto spriedumu lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 75. punkts, un 2009. gada 24. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P un C-137/07 P *Erste Bank der österreichischen Sparkassen* u.c./Komisija, Krājums, I-8681. lpp., 103. punkts). Šo secinājumu apstiprina fakts, ka smagu pārkāpumu aprakstā ir skaidri minēta ietekme uz tirgu un sekas attiecībā uz plašiem kopējā tirgus apgabaliem, bet sevišķi smagu pārkāpumu aprakstā, savukārt, nav minēta neviena prasība nedz attiecībā uz konkrēto ietekmi uz tirgu, nedz seku radīšanu īpašā ģeogrāfiskā apgabalā (šajā ziņā skat. šī sprieduma 83. punktā minēto spriedumu lietā *Schunk* un *Schunk Kohlenstoff-Technik*/Komisija,

171. punkts un tajā minētā judikatūra). Tātad, ņemot vērā pārkāpumu priekšmetu, apstrīdētajā lēmumā minētie pārkāpumi pēc to rakstura ir sevišķi smagi, lai gan bija jāpierāda, ka aizliegtās vienošanās neradīja visas cerētās sekas.

161 Starp citu, pat ja pieņemtu, ka Komisija bija nodomājusi ņemt vērā šo fakultatīvo elementu – pārkāpuma ietekmi uz tirgu – un ka tai tādējādi vajadzēja apstrīdētajā lēmumā sniegt konkrētas, ticamas un pietiekamas norādes, kuras ļauj novērtēt, kāda faktiskā ietekme pārkāpumam varēja būt uz konkurenci minētajā tirgū (šī sprieduma 122. punktā minētais spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer* /Komisija, 82. punkts), ir uzskatāms, ka tā katrā ziņā būtu izpildījusi šo pienākumu. Proti, attiecībā uz pārkāpumu Luksemburgā Komisija ir konstatējusi, ka uzņēmumi, uz kuriem attiecās nolīgumi, bija īstenojuši gandrīz 100 % no kopējā liftu un eskalatoru pārdošanas apjoma 2003. gadā, tāpat norādot, ka *Kone*, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp* vietējās meitassabiedrības bija vienīgās piegādātājas Luksemburgā, kas piedāvāja eskalatorus (apstrīdētā lēmuma 52. apsvērums). Tā arī ir uzsvērusi tikšanos biežumu (apstrīdētā lēmuma 302. apsvērums), piesardzību, kāda tika ievērota, lai slēptu sanāksmes un saziņu (apstrīdētā lēmuma 304.–307. apsvērums), un kompensāciju mehānisma esamību (apstrīdētā lēmuma 317. un 336. apsvērums).

162 Tādējādi, kā atgādināts šī sprieduma 153. punktā, Komisija apstrīdētā lēmuma 660. apsvērumā ir secinājusi – pats fakts, ka dažādie pret konkurenci vērstie nolīgumi bija īstenoti, liekot domāt par ietekmi uz tirgu, lai gan reālo ietekmes apjomu bija grūti noteikt, jo, it īpaši, nebija iespējams pierādīt, vai un uz cik citiem projektiem attiecās manipulācijas ar piedāvājumiem, tāpat arī to, cik projektu aizliegtās vienošanās dalībnieki varēja sadalīt bez nepieciešamības savstarpēji sazināties. Tā ir piebildusi, ka lielās konkurentu kopējās tirgus daļas norāda uz iespējamu pret konkurenci vērstu iedarbību un ka šo tirgus daļu relatīvā stabilitāte visu pārkāpumu laiku apstiprinot šo iedarbību.

163 Otrām kārtām, attiecībā uz argumentu, kas attiecas uz Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi – saskaņā ar kuru pārkāpumu vajadzēja kvalificēt kā "smagu", ievērojot ģeogrāfiskā tirgus, uz kuru pārkāpums attiecas, ierobežoto apjomu –, no pastāvīgās judikatūras izriet, ka Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse nevar tikt izmantota kā naudas sodu tiesiskais regulējums konkurences jomā (šī sprieduma 108. punktā minētais spriedums lietā *JCB Service*/Komisija, 201. un 205. punkts, un šī sprieduma 108. punktā minētais spriedums lietā *Britannia Alloys* & *Chemicals*/Komisija, 60. punkts; šī sprieduma 137. punktā minētais spriedums lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija, 92. punkts; skat. arī šī sprieduma 158. punktā minēto spriedumu lietā *Scandinavian Airlines System*/Komisija, 132. punkts). Katrā ziņā, ņemot vērā pārbaudi, kas veikta šī sprieduma 158.–160. punktā, šim argumentam nevar piekrist.

164 Turklāt no judikatūras izriet, ka ģeogrāfiskā tirgus apjoms ir tikai viens no trijiem 1998. gada pamatnostādnēs paredzētajiem atbilstošajiem kritērijiem pārkāpuma smaguma kopējā vērtējumā. Šo savstarpēji atkarīgo kritēriju vidū galvenā nozīme ir pārkāpuma raksturam. Savukārt ģeogrāfiskā tirgus apjoms nav patstāvīgs kritērijs tādā ziņā, ka tikai pārkāpumi, kuri attiecas uz vairākām dalībvalstīm, varētu tikt kvalificēti kā "sevišķi smagi". Nedz EK līgums, nedz Regula Nr. 1/2003, nedz 1998. gada pamatnostādnes, nedz judikatūra neļauj uzskatīt, ka tikai ģeogrāfiski ļoti plaši ierobežojumi var tikt šādi kvalificēti (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2006. gada 14. decembra spriedumu apvienotajās lietās no T-259/02 līdz T-264/02 un T-271/02 *Raiffeisen Zentralbank Österreich* u.c./Komisija, Krājums, II-5169. lpp., 311. punkts un tajā minētā judikatūra). Turklāt visa kādas dalībvalsts teritorija, pat ja salīdzinājumā ar pārējām dalībvalstīm tā ir salīdzinoši maza, katrā ziņā ir kopējā tirgus būtiska daļa (Tiesas 1983. gada 9. novembra spriedums lietā 322/81 *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin* /Komisija, *Recueil*, 3461. lpp., 28. punkts; skat. iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Raiffeisen Zentralbank Österreich* u.c./Komisija, 312. punkts un tajā minētā judikatūra). Tā kā attiecīgā aizliegtā vienošanās attiecās uz visu Luksemburgas teritoriju, ir uzskatāms, ka tā atbilda kopējā tirgus būtiskai daļai.

165 No visa iepriekš izklāstītā izriet, ka prasītāja lietā T-141/07 argumenti, kas atkārtoti šī sprieduma 148. un 149. punktā, ir jānoraida.

Par iespējamo naudas sodu sākumsummu prettiesiskumu

– Par naudas sodu vispārīgajām sākumsummām

166 Pirmām kārtām, prasītājs lietā T-141/07 norāda, ka attiecībā uz pārkāpumu Luksemburgā Komisija nav ņēmusi vērā skartā tirgus ierobežoto lielumu, lai gan [Komisija] esot skaidri apliecinājusi, ka tas ir atbilstošs apstāklis naudas sodu aprēķināšanā. Šajā ziņā prasītājs uzsver, ka sākumsumma EUR 10 miljonu apmērā (kas atbilstot 31,3 % no attiecīgā tirgus vērtības) ir acīmredzami nesamērīga attiecībā pret vispārīgo sākumsummu, kāda noteikta par pārkāpumu Beļģijā (15,7 % no skartā tirgus vērtības), Nīderlandē (15,2 % no skartā tirgus vērtības) un Vācijā (12 % no Komisijas izvēlētā konkrētā tirgus vērtības), un tā esot jāsamazina.

167 Ir jāuzsver, ka prasītājs lietā T-141/07 neapstrīd 1998. gada pamatnostādņu 1.A punktā izklāstītās metodikas tiesiskumu, kura attiecas uz vispārīgo naudas sodu sākumsummu noteikšanu. Minētā metodika atbilst vienotas likmes loģikai, saskaņā ar kuru vispārīgā naudas soda sākumsumma, kas tiek noteikta atkarībā no pārkāpuma smaguma, tiek aprēķināta atkarībā no pārkāpuma rakstura un ģeogrāfiskā apjoma, kā arī no pārkāpuma konkrētās ietekmes uz tirgu, ja to ir iespējams noteikt (Vispārējās tiesas 2006. gada 15. marta spriedums lietā T-15/02 *BASF*/Komisija, Krājums, II-497. lpp., 134. punkts, un 2009. gada 6. maija spriedums lietā T-116/04 *Wieland-Werke*/Komisija, Krājums, II-1087. lpp., 62. punkts).

168 Tāpat attiecīgā tirgus lielums principā nav obligāts elements, bet ir tikai atbilstošs elements citu elementu vidū pārkāpuma smaguma noteikšanai, turklāt Komisijai saskaņā ar judikatūru nav pienākuma norobežot attiecīgo tirgu vai izvērtēt tā lielumu, ja attiecīgajam pārkāpumam ir pret konkurenci vērsts mērķis (šajā ziņā skat. šī sprieduma 122. punktā minēto spriedumu lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 55. un 64. punkts, un Vispārējās tiesas 2009. gada 30. septembra spriedumu lietā T-161/05 *Hoechst*/Komisija, Krājums, II-3555. lpp., 109. punkts).

169 Tādējādi, lai noteiktu vispārīgo naudas soda sākumsummu, Komisija var ņemt vērā tirgus – uz ko attiecas pārkāpums – vērtību, bet tai nav pienākuma to darīt (šajā ziņā skat. šī sprieduma 167. punktā minēto spriedumu lietā *BASF*/Komisija, 134. punkts, un šī sprieduma 167. punktā minēto spriedumu lietā *Wieland-Werke*/Komisija 63. punkts). 1998. gada pamatnostādnēs nav paredzēts, ka naudas sodu apmērs tiktu aprēķināts atkarībā no kopējā apgrozījuma vai apgrozījuma, ko uzņēmumi guvuši attiecīgajā tirgū. Tomēr minētās pamatnostādnes naudas soda apmēra noteikšanā arī neliedz ņemt vērā šādu apgrozījumu, lai tiktu ievēroti vispārējie Savienības tiesību principi un ja to prasa [lietas] apstākļi (šī sprieduma 151. punktā minētais spriedums lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 187. punkts).

170 Tāpēc prasītāja lietā T-141/07 arguments, ka naudas soda, kas piemērots *GTO*, vispārīgajai sākumsummai esot jāatspoguļo Luksemburgas tirgus ierobežotais lielums, ir pamatots ar kļūdainu pieņēmumu un ir jānoraida.

171 Tāpat jāmin, ka Komisija – atbildot uz argumentu, ka aizliegtās vienošanās Luksemburgā ietekme esot uzskatāma par ierobežotu tādēļ, ka tā attiecoties tikai uz vienu dalībvalsti – apstrīdētā lēmuma 666. apsvērumā ir norādījusi, ka "Luksemburgas tirgus lielums salīdzinājumā ar citām dalībvalstīm ir pienācīgi ņemts vērā, aprēķinot naudas sodu (skat. 680.–683. apsvērumu)", bet apstrīdētā lēmuma apsvērumi, uz kuriem atsaucas Komisija, attiecas uz aizliegtās vienošanās Luksemburgā dalībnieku iedalījumu kategorijās, lai pret tiem piemērotu atšķirīgu attieksmi. Tāpat jāuzsver, ka Komisija ir noteikusi naudas soda vispārīgo sākumsummu EUR 10 miljonu apmērā. Tāpēc, lai gan Komisija ir noteikusi pārkāpuma smagumu atkarībā no tā rakstura un ģeogrāfiskā apjoma, tā ir uzskatījusi par lietderīgu noteikt naudas sodam vispārīgu sākumsummu, kas atbilst pusei no minimālās robežas EUR 20 miljonu apmērā, kura 1998. gada pamatnostādnēs parasti ir paredzēta par šāda veida sevišķi smagu pārkāpumu (skat. 1.A punkta otrās daļas trešo ievilkumu).

172 Ņemot vērā, pirmkārt, aizliegtās vienošanās sevišķo smagumu un, otrkārt, faktu, ka tā attiecās uz kopējā tirgus būtisku daļu, ir uzskatāms, ka sākumsumma EUR 10 miljonu apmērā, kas noteikta *Otis* par pārkāpumu Luksemburgā, nav jāsamazina.

173 Prasītājs lietā T-141/07 arī apgalvo, ka sākumsumma, kas noteikta par aizliegto vienošanos Luksemburgā, ir nesamērīga salīdzinājumā ar sākumsummām, kas noteiktas par pārkāpumiem Beļģijā, Vācijā un Nīderlandē.

174 Kā atgādināts šī sprieduma 167.–170. punktā, ņemot vērā vienotas likmes loģiku, kas ir pamatā 1998. gada pamatnostādņu 1.A punktā izklāstītajai metodikai, Komisijai, kad tā nosaka vispārīgo naudas soda sākumsummu, nav pienākuma ņemt vērā skartā tirgus lielumu un, vēl jo vairāk, – [šī sākumsumma] nav jānosaka atbilstoši noteiktai procentuālai daļai no kopējā apgrozījuma attiecīgajā tirgū (šajā ziņā skat. šī sprieduma 167. punktā minēto spriedumu lietā *BASF*/Komisija, 134. punkts).

175 Pat ja pieņemtu, ka Komisijai, kad tā vienā un tajā pašā lēmumā konstatē vairākus sevišķi smagus pārkāpumus, ir jāievēro proporcionāla attiecība starp vispārīgajām sākumsummām un dažādu skarto tirgu lielumu, šajā lietā nekas nenorāda uz to, ka vispārīgā sākumsumma, kas noteikta par aizliegto vienošanos Luksemburgā, būtu nesamērīga salīdzinājumā ar vispārīgajām sākumsummām, kas noteiktas par aizliegtajām vienošanām Beļģijā, Vācijā un Nīderlandē.

176 Atbilstošo datu pārbaude liecina, ka Komisija, ņemot vērā skarto tirgu lielumu, ir saskaņoti noteikusi naudas sodu vispārīgās sākumsummas. Tādējādi Komisija ir noteikusi lielākas vispārīgās sākumsummas atbilstoši tam, cik ievērojams bija tirgus lielums, neizmantodama precīzu matemātisku formulu, kas tai katrā ziņā arī nebija jādara (skat. šī sprieduma 167.–170. punktu). No vienas puses, attiecībā uz nepārprotami lielāko tirgu – Vācijas tirgu, kas atbilst EUR 576 miljoniem – vispārīgā sākumsumma tika noteikta EUR 70 miljonu apmērā. Attiecībā uz nākamajiem diviem lielākajiem tirgiem – Nīderlandes tirgu un Beļģijas tirgu, kas atbilst, attiecīgi, EUR 363 miljoniem un EUR 254 miljoniem – vispārīgā sākumsumma tika noteikta, attiecīgi, EUR 55 miljonu un EUR 40 miljonu apmērā. No otras puses, saistībā ar Luksemburgas tirgu, kas ir acīmredzami mazāks [un] atbilst EUR 32 miljoniem, Komisija – lai gan 1998. gada pamatnostādnēs par sevišķi smagiem pārkāpumiem smaguma dēļ ir paredzēts noteikt summu, kas "pārsniedz [EUR] 20 miljonus" – ir uzskatījusi par lietderīgu noteikt šo summu EUR 10 miljonu apmērā.

177 Šādos apstākļos tāpat ir jānorāda, ka, pat ja Luksemburgas tirgus ir mazāks, salīdzinot ar lielumu, kāds ir tirgiem, uz kuriem attiecas pārējie pārkāpumi, Komisijai bija jānosaka pietiekami liels naudas soda sākumpunkts, lai tas atspoguļotu attiecīgā pārkāpuma "sevišķi smago" raksturu.

178 No tā izriet, ka prasītāja lietā T-141/07 argumenti ir jānoraida tiktāl, ciktāl prasītājs norāda uz naudas soda vispārīgās sākumsummas, kas ir noteikta par pārkāpumu Luksemburgā, iespējamo pārmērīgumu.

179 Otrām kārtām, prasītāji lietā T-145/07 attiecībā uz pārkāpumu Vācijā norāda, ka Komisija ir noteikusi naudas soda sākumsummu, pamatodamās uz liftu un eskalatoru tirgus lielumu, kas saskaņā ar apstrīdētā lēmuma 82. apsvērumu atbilst EUR 576 miljoniem. Šādi rīkojoties, tā esot pārkāpusi 1998. gada pamatnostādnes un samērīguma principu, noteikdama šo sākumsummu, jo aizliegtās vienošanās esot skārušas tikai eskalatoru pārdošanas apjomu un mazu daļu liftu pārdošanas apjoma Vācijā. Tādējādi Komisija neesot identificējusi nedz tirgus, ko skārušas aizliegtās vienošanās, nedz to lielumu. Tāpat tā neesot noteikusi pārkāpuma reālo ietekmi. No dokumentiem, ko iesniedzis *Otis*, izrietot, ka aizliegtā vienošanās neesot attiekusies uz visu liftu tirgu, bet gan vienīgi uz eskalatoru projektiem un liftu projektiem par lielām summām – tie esot ātrgaitas liftu projekti. Tikai ļoti mazā daļā ātrgaitas liftu projektu esot iekļauti standarta lifti. Tādējādi, pēc *Otis* uzskatiem, kopējais pārdošanas apjoms, ko skārusi aizliegtā vienošanās Vācijā, esot bijis EUR 128 miljoni, nevis EUR 576 miljoni (apstrīdētā lēmuma 82. un 280. apsvērums).

180 Vispirms ir jāuzsver, ka prasītāji lietā T-145/07 neapstrīd arī 1998. gada pamatnostādņu 1.A punktā izklāstītās metodikas tiesiskumu, kura attiecas uz naudas soda sākumsummas noteikšanu, kas, kā atgādināts šī sprieduma 174. punktā, atbilst vienotas likmes loģikai. Turklāt saskaņā ar šī sprieduma 168. punktā minēto judikatūru attiecīgā tirgus lielums ir tikai atbilstošs elements pārkāpuma smaguma izvērtēšanā, kuru Komisijai nav pienākuma ņemt vērā, nosakot naudas soda vispārīgo sākumsummu.

181 Pirmkārt, pretēji tam, ko apgalvo prasītāji lietā T-145/07, Komisija nav noteikusi vispārīgo sākumsummu naudas sodam par pārkāpumu Vācijā, pamatodamās uz skartā tirgus lielumu. Kā izriet no apstrīdētā lēmuma 657.–671. apsvēruma, Komisija savus secinājumus attiecībā uz pārkāpumu smaguma vērtējumu ir pamatojusi ar minēto pārkāpumu raksturu un to ģeogrāfisko apjomu.

182 Otrkārt, attiecībā uz pārkāpuma Vācijā ietekmes noteikšanu, kā jau atgādināts šī sprieduma 151. punktā, Komisijai, novērtējot pārkāpuma smagumu, pārbaude par pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu ir jāveic tikai tad, ja šķiet, ka šo ietekmi ir iespējams noteikt. Šajā gadījumā tā nebija.

183 Pretēji prasītāju apgalvojumiem, no apstrīdētā lēmuma 664. apsvēruma – kurā Komisija turklāt atbild uz *Otis* un *Kone* apgalvojumu par pārkāpuma, iespējams, ierobežoto ietekmi – izriet, ka bija "neiespējami pierādīt pārkāpuma precīzās sekas" un ka nolīgumi Vācijā skāra ne tikai eskalatorus un dārgu liftu projektus, jo Komisija uzskatīja – ir ticams, "ka aizliegtās vienošanās darbības attiecībā uz liftu projektiem vairāk nekā viena miljona euro apmērā, kas ietver ātrgaitas liftus ar lielu vērtību, ir ietekmējušas pārējā liftu tirgus darbību". Minētajā apsvērumā Komisija arī ir norādījusi, ka projekta kopējā vērtība bija svarīgāka par liftu skaitu un veidu, ka nebija iespējams pierādīt pārkāpuma precīzās sekas un ka fakti skaidri pierādīja, ka lietas dalībnieku nodoms nebija vis neiekļaut atsevišķus preču veidus, bet gan – vienoties par projektiem, kuros varēja vieglāk likvidēt konkurenci.

184 Turklāt jākonstatē, ka prasītāji lietā T-145/07 nepierāda, ka pārkāpuma Vācijā ietekmi bija iespējams noteikt, bet vienīgi pierāda, ka pārkāpums ir attiecies uz, iespējams, nelielu tirgu. Tādējādi tie apgalvo, ka ir iesnieguši pierādījumus tam, ka aizliegtā vienošanās Vācijā attiecās tikai uz eskalatoru projektiem un dārgiem/ātrgaitas liftu projektiem, un ka standarta lifti minētajos projektos esot bijuši iekļauti tikai papildus. Tādējādi iespējamais standarta liftu tirgus neesot ticis skarts. Šie argumenti katrā ziņā ir jānoraida.

185 Vispirms prasītāji lietā T-145/07 apgalvo, ka aizliegtā vienošanās esot attiekusies tikai uz ātrgaitas liftu projektiem, attiecībā uz kuriem *Otis*, *Kone* un *ThyssenKrupp* esot bijuši vienīgās sabiedrības, kas spējušas iesniegt piedāvājumu, un uz standarta liftiem [aizliegtā vienošanās] esot attiekusies tikai papildus, tiktāl, ciktāl tie ietilpa kādā dārgā/ātrgaitas liftu projektā vai eskalatoru projektā; turklāt tas esot pamatots ar [prasītāju lietā T-145/07] prasības pieteikumam pievienotajiem dokumentiem, tostarp Dr. *R.* rakstveida paziņojumu.

186 Šajā ziņā ir jānoraida apgalvojums, ka dārgi liftu projekti ir ātrgaitas liftu projekti. Pretēji tam, ko norāda prasītāji lietā T-145/07, *Kone*, *Otis* un *ThyssenKrupp* nebija vienīgie faktiskie pretendenti attiecībā uz dārgiem liftu projektiem. Līdzās *Schindler* – par kuru prasītāji uzsver, ka tas vairs nav aktīvi piedalījies diskusijās pēc 2000. gada decembra – no Dr. *R.* rakstveida paziņojuma, ko minētie prasītāji iesnieguši savu argumentu pamatojumam, izriet – lai gan *Kone*, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp* veidoja visu ātrgaitas liftu pārdošanas apjomu Vācijā 2003. gadā, "citiem uzņēmumiem Vācijā izdevās iegūt būtisku daļu no liftu projektiem vairāk nekā viena miljona euro vērtībā", kas apstiprina, ka saskaņā ar pašu ekspertīzes atzinumu, kuru iesnieguši prasītāji lietā T-145/07, dārgi liftu projekti nav identiski ātrgaitas liftu projektiem.

187 Tāpat, kā norāda Komisija, ņemot vērā ātrgaitas lifta vidējo cenu, kas ir aptuveni EUR 167 000, un prasītāju apgalvojumu, ka ikviens dārgais projekts ietvēra vismaz vienu ātrgaitas liftu, nākas pieļaut, ka šajos projektos bija iekļauti daudzi standarta lifti. Šajā ziņā *OEC* [*konfidenciāli*] paziņojumā ir precizējusi, ka aizliegtās vienošanās attiecībā uz projektiem par jaunām iekārtām līdzās eskalatoru projektiem ietvēra "prestiža projektus". *OEC* arī ir norādījis, ka dažos ierobežotos gadījumos minētie

projekti neietvēra ātrgaitas liftus, bet bija īpaši projekti, kas iekļāva daudz vienību. *Kone* arī ir paziņojis, ka vienīgais izšķirošais elements bija projekta kopējā vērtība, neatkarīgi no liftu skaita un veida (skat. paziņojuma par iebildumiem 254. punktu un apstrīdētā lēmuma 241. apsvērumu). Turklāt prasītāji šo apgalvojumu nav apstrīdējuši.

188 Kā norāda paši prasītāji, daudzi konkurenti, izņemot *Otis*, *Kone* un *ThyssenKrupp*, spēja izteikt piedāvājumus attiecībā uz projektiem vairāk nekā viena miljona euro apmērā, kuros bija iekļauti vienīgi standarta lifti. Tādējādi tie prasības pieteikumā, pamatodamies uz Dr. *R.* paziņojumiem, apgalvo, ka "[*konfidenciāli*]". Tāpat *Kone* savos 2004. gada 12. februāra apsvērumos ir apgalvojis, ka liftu segmentā [*konfidenciāli*]. Tādēļ prasītāju apgalvojums, ka aizliegtā vienošanās attiekusies tikai uz liftu projektiem, attiecībā uz kuriem *Otis*, *Kone* un *ThyssenKrupp* esot bijuši vienīgās sabiedrības, kas spējušas iesniegt piedāvājumu, ir jānoraida.

189 Tāpat prasītāji lietā T-145/07 norāda, ka apstrīdētā lēmuma 664. apsvērumā ietvertie apgalvojumi – ka pastāvot diskusiju par dārgiem liftiem iespējams vai netiešs "pārspēks" attiecībā pret visiem pārējiem liftiem – esot neskaidri, paradoksāli un pretrunā faktiskajiem un ekonomiskajiem pierādījumiem.

190 Šajā ziņā ir jānoraida prasītāju izvirzītais iebildums, kas attiecas uz apstrīdētā lēmuma nepietiekamo pamatojumu, jo Komisija neesot paskaidrojusi to, kādā veidā diskusijas par ātrgaitas liftiem varēja netieši ietekmēt pārējos liftu pārdošanas apjomus, un to, kāpēc šīs diskusijas tos, iespējams, skārušas. Proti, apstrīdētā lēmuma 664. apsvērumā Komisija ir skaidri norādījusi, ka aizliegtās vienošanās Vācijā attiecās uz projektiem, kuros bija iekļauti eskalatori, lifti un ātrgaitas lifti dažādās kombinācijās, un ka projekta kopējā vērtība bija svarīgāka par liftu skaitu un veidu. Tā arī ir norādījusi, ka aizliegtās vienošanās darbības attiecībā uz liftu projektiem vairāk nekā viena miljona euro apmērā, kas ietvēra ātrgaitas liftus ar lielu vērtību, ir ietekmējušas pārējā liftu tirgus darbību, no kura tās nevarot nošķirt, jo viss preču klāsts (ātrgaitas lifti, lēngaitas lifti un citas preces) tika skarts dažādās pakāpēs. Komisija, visbeidzot, ir uzsvērusi, ka lietas dalībnieku nodoms nebija vis neiekļaut atsevišķus preču veidus, bet gan – vienoties par projektiem, kuros varēja vieglāk likvidēt konkurenci (skat. arī apstrīdētā lēmuma 242. apsvērumu).

191 Tāpat, kā izriet no šī sprieduma 186. un 187. punkta, tas, ka pastāvētu nošķirts un neskarts tirgus attiecībā uz standarta liftiem, nav pierādīts, jo dārgu liftu projektos un eskalatoru projektos bija iekļauti standarta lifti, un dažkārt pat tikai šādi lifti.

192 Turklāt, pretēji tam, ko norāda prasītāji lietā T-145/07, konstatējums, ka pastāv sekas – vismaz netiešas – attiecībā uz visu liftu un eskalatoru tirgu, nav pretrunā iespējamiem faktiskajiem un ekonomiskajiem pierādījumiem, ko iesnieguši šie prasītāji. Attiecībā uz [minēto prasītāju] argumentu – ka peļņas normas, kuras *Otis* guvis no standarta liftiem, kas pārdoti projektos, kuru vērtība ir mazāka par vienu miljonu euro, aizliegtās vienošanās laikposmā neesot bijušas lielākas par peļņas normām, kādas bijušas pirms minētā laikposma vai pēc tā – ir jānorāda, ka, no vienas puses, *ThyssenKrupp* ir apliecinājis, ka sākotnējā robežvērtība tam, lai projekts ietilptu aizliegtajā vienošanās, bija no DEM 500 000 pieaugusi līdz DEM 1 000 000 1998. gadā un līdz DEM 1 000 000 kopš 2002. gada un ka tādējādi tika diskutēts arī par projektiem, kuru vērtība ir mazāka par vienu miljonu euro (apstrīdētā lēmuma 241. apsvērums), tādējādi aizliegtā vienošanās varēja skart arī peļņas normas, kuras *Otis* guvis projektos, kuru vērtība ir mazāka par vienu miljonu euro. No otras puses, katrā ziņā, tā kā prasītāju arguments ir pamatots vienīgi ar datiem par *Otis* grupas pārdošanas apjomiem, nav iespējams ar pietiekamu pārliecību noteikt konkurences parametrus, ko vajadzēja piemērot, ja nebija pārkāpuma. Turklāt prasītāji administratīvajā procesā paši ir vairākkārt uzsvēruši "prestiža projektu" lielo reklāmas vērtību, kas ļauj pieņemt, ka aizliegtajai vienošanās ir bijusi kāda ietekme standarta liftu tirgū.

193 Visbeidzot, ir jāuzsver – pat ja pieņemtu, ka Komisija bija nodomājusi ņemt vērā šo fakultatīvo elementu – pārkāpuma ietekmi uz tirgu – un ka tai tādējādi vajadzēja apstrīdētajā lēmumā sniegt konkrētas, ticamas un pietiekamas norādes, kuras ļauj novērtēt, kāda faktiskā ietekme pārkāpumam varēja būt uz konkurenci minētajā tirgū (šī sprieduma 122. punktā minētais spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 82. punkts), ir uzskatāms, ka tā katrā ziņā būtu izpildījusi šo pienākumu.

194 Attiecībā uz pārkāpumu Vācijā līdzās norādēm, kas minētas šī sprieduma 192. punktā, Komisija, konkrēti, ir norādījusi, ka *Kone*, *Otis*, *Schindler* un *ThyssenKrupp* vērtības ziņā piederēja vairāk nekā 60 % no liftu pārdošanas apjoma un gandrīz 100 % no eskalatoru tirgus (apstrīdētā lēmuma 51. un 232. apsvērums). Turklāt pēc 2000. gada šiem trijiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem kopā piederēja aptuveni 75 % no eskalatoru tirgus un gandrīz 50 % no liftu tirgus (apstrīdētā lēmuma 278. un 280. apsvērums). Tāpat aizliegtās vienošanās mērķis bija iesaldēt minēto uzņēmumu attiecīgās tirgus daļas (apstrīdētā lēmuma 236. un nākamie apsvērumi). Komisija arī ir uzsvērusi sanāksmju biežumu (apstrīdētā lēmuma 217. un 218. apsvērums) un piesardzību, kādu dalībnieki ievēroja, lai slēptu savu saziņu (apstrīdētā lēmuma 219.–221. apsvērums).

195 Tādējādi Komisija apstrīdētā lēmuma 660. apsvērumā ir secinājusi – pats fakts, ka dažādie pret konkurenci vērstie nolīgumi bija īstenoti, liekot domāt par ietekmi uz tirgu, lai gan reālo ietekmes apjomu bija grūti noteikt, jo, it īpaši, nebija iespējams pierādīt, vai un uz cik citiem projektiem attiecās manipulācijas ar piedāvājumiem, tāpat arī to, cik projektu aizliegtās vienošanās dalībnieki varēja sadalīt bez nepieciešamības savstarpēji sazināties. Komisija ir piebildusi, ka lielās konkurentu kopējās tirgus daļas norāda uz iespējamu pret konkurenci vērstu iedarbību un ka šo tirgus daļu relatīvā stabilitāte visu pārkāpumu laiku apstiprinot šo iedarbību.

196 Treškārt, prasītāji lietā T-145/07 apgalvo, ka, pretēji apstrīdētā lēmuma 664. apsvērumam, paziņojumā par iebildumiem nebija norādīts, ka diskusijas par liftu projektiem vairāk nekā viena miljona euro apmērā ir skārušas liftu tirgu ar vērtību, kas ir mazāka par minēto summu. Tātad prasītāju lietā T-145/07 tiesības uz aizstāvību esot pārkāptas.

197 Kā atgādināts šī sprieduma 122. punktā, Savienības tiesību pamatprincips nosaka, ka tiesības uz aizstāvību ir jāievēro jebkurā procedūrā; saskaņā ar šo principu, konkrēti, paziņojumā par iebildumiem, ko Komisija adresē uzņēmumam, kuram tā paredz piemērot sankciju par konkurences noteikumu pārkāpumu, ir jābūt ietvertiem visiem norādītajiem būtiskajiem faktiem par šo uzņēmumu, piemēram, faktiem, par kuriem pausti pārmetumi, šo faktu kvalifikācijai un pierādījumiem, uz kuriem pamatojas Komisija, lai šis uzņēmums varētu lietderīgi norādīt savus argumentus pret to uzsāktajā administratīvajā procesā.

198 Šajā lietā no paziņojuma par iebildumiem 583. punkta, konkrēti, izriet – Komisija uzskatot, ka aizliegtā vienošanās varēja ietekmēt visu liftu un eskalatoru nozari Vācijā, jo šajā ziņā tā īpaši atsaukusies uz aizliegtās vienošanās dalībnieku kopējo tirgus daļu liftu nozarē kopumā un eskalatoru nozarē. Attiecībā uz katra pārkāpuma smaguma vērtējumu, lai noteiktu naudas soda apmēru, Komisija paziņojuma par iebildumiem 617. punkta b) apakšpunktā arī ir norādījusi, ka, novērtējot pārkāpumu smagumu, ņems vērā faktu, ka "nolīgumi izplatījās visās liftu un eskalatoru nozarēs".

199 Prasītāji lietā T-145/07 šajā ziņā turklāt ir pauduši nostāju atbildē uz paziņojumu par iebildumiem. Tādējādi tie, konkrēti, ir norādījuši Komisijai [*konfidenciāli*].

200 Tādējādi argumentam, ka Komisija esot pārkāpusi prasītāju tiesības uz aizstāvību, paziņojumā par iebildumiem nenorādīdama, ka diskusijas par liftu projektiem vairāk nekā viena miljona euro apmērā ir skārušas liftu tirgu ar vērtību, kas ir mazāka par minēto summu, nav faktiska pamatojuma, un tas ir jānoraida.

201 Ceturtkārt, prasītāji lietā T-145/07 apgalvo, ka sākumsumma EUR 70 miljonu apmērā, kas noteikta par aizliegto vienošanos Vācijā, ir acīmredzami nesamērīga salīdzinājumā ar pārdošanas apjoma, uz kuru faktiski attiecas prettiesiskie nolīgumi, summu. Tādējādi, lai gan Komisija apstrīdētā lēmuma 664. apsvērumā esot norādījusi, ka tā esot ņēmusi vērā faktu, ka aizliegtās vienošanās darbības varbūt nav tieši skārušas visu liftu tirgu, Komisija neesot ņēmusi vērā faktu, ka diskusijas ir notikušas vienīgi par nelielu, pakārtotu kopumu no visa liftu tirgus. Tāpat, nosakot naudas soda sākumsummu attiecībā uz Vāciju, Komisija esot atkāpusies no apstrīdētajā lēmumā piemērotā naudas soda apmēra aprēķināšanas veida. Tā kā Komisija ir atzinusi, ka aizliegto vienošanos Vācijā apjoms esot ierobežotāks nekā trijās Beniluksa valstīs, tā nevarot piemērot tos pašus kritērijus, aprēķinot apmēru naudas sodam, kas piemērojams par Vācijā izdarīto pārkāpumu.

202 Vispirms šī sprieduma 174. punktā ir atgādināts, ka, ņemot vērā vienotas likmes loģiku, kas ir pamatā 1998. gada pamatnostādņu 1.A punktā izklāstītajai metodikai, Komisijai, kad tā nosaka vispārīgo naudas soda sākumsummu, nav pienākuma ņemt vērā skartā tirgus lielumu.

203 Tāpat ir jāievēro – lai gan Komisija nav mēģinājusi pierādīt pārkāpuma precīzās sekas (apstrīdētā lēmuma 660. apsvērums), attiecībā uz pārkāpumu Vācijā tā tomēr ir noteikusi samazinātu sākumsummu, lai par labu attiecīgajiem uzņēmumiem ņemtu vērā iespējamību, ka aizliegtās vienošanās nav tieši skārušas visu liftu tirgu. Tādējādi, kā Komisija norāda apstrīdētā lēmuma 664. apsvērumā – noteikdama naudas soda sākumsummu, tā ir faktiski ņēmusi "vērā faktu, ka aizliegtās vienošanās darbības varbūt nav tieši skārušas visu liftu tirgu". Šķiet, ka naudas sodam par aizliegto vienošanos Vācijā ir noteikta mazāka sākumsumma – jo tā ir izteikta procentos no tirgus kopējā lieluma – nekā sākumsummas, kas piemērotas par pārējām aizliegtajām vienošanām, kas minētas apstrīdētajā lēmumā (skat. šī sprieduma 176. punktu).

204 Turklāt, pat ja pieņemtu, ka attiecībā uz liftiem aizliegtā vienošanās Vācijā skāra tikai dārgus/ātrgaitas liftu projektus (skat. šī sprieduma 184.–191. punktu), naudas soda sākumsumma joprojām būtu pamatota, pat ja to salīdzinātu ar summām, kas noteiktas par pārējām aizliegtajām vienošanām. Šajā ziņā ir jāuzsver, ka ģeogrāfiskais tirgus, uz kuru attiecas aizliegtā vienošanās Vācijā, bija acīmredzami plašāks par ģeogrāfiskajiem tirgiem, uz kuriem attiecas pārējās aizliegtās vienošanās.

205 Visbeidzot, pat ja – kā apgalvo prasītāji lietā T-145/07 – aizliegtā vienošanās Vācijā ir skārusi tikai daļu no liftu tirgus, proti, dārgus/ātrgaitas liftu projektus, tirgus, kuru skārusi šī aizliegtā vienošanās, kopējais apjoms saskaņā ar *Otis* izvirzīto vērtējumu esot EUR 128 miljoni, tādējādi sākumsumma atbilstot 54 % no skartā tirgus apjoma.

206 Jau ir atzīts, ka sākumsummas, kas atbilst tik lielai procentuālajai daļai, sevišķi smagu pārkāpumu gadījumā var būt pamatotas (šajā ziņā skat. šī sprieduma 167. punktā minēto spriedumu lietā *BASF* /Komisija, 130. un 133.–137. punkts, un šī sprieduma 137. punktā minēto spriedumu lietā *Carbone-Lorraine*/Komisija, 121. punkts). Turklāt, kā Komisija ir norādījusi apstrīdētā lēmuma 659. apsvērumā, no pastāvīgās judikatūras izriet, ka pret konkurenci vērstas prakses iedarbība nav izšķirošais kritērijs, novērtējot pārkāpuma smagumu. Apstākļiem, kas attiecas uz nodomu, var būt lielāka nozīme nekā apstākļiem, kuri attiecas uz minēto iedarbību, it īpaši, ja jautājums ir par ļoti smagiem pārkāpumiem, piemēram, tirgu sadali (šī sprieduma 159. punktā minētais spriedums lietā *Thyssen Stahl*/Komisija, 118. punkts, un šī sprieduma 122. punktā minētais spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 96. punkts; šī sprieduma 77. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Krupp Thyssen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija, 199. punkts, un šī sprieduma 71. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 251. punkts).

207 Pat ja pieņemtu, ka Komisijai, kad tā vienā un tajā pašā lēmumā konstatē vairākus sevišķi smagus pārkāpumus, ir jāievēro proporcionāla attiecība starp vispārīgajām sākumsummām un dažādu skarto tirgu lielumu, šajā lietā nekas nenorāda uz to, ka vispārīgās sākumsummas, kas noteiktas par pārkāpumiem Beļģijā, Vācijā, Luksemburgā un Nīderlandē, nebūtu saskaņotas vai būtu nesamērīgas.

208 Kā minēts šī sprieduma 176. punktā, atbilstošo datu pārbaude liecina, ka Komisija, ņemot vērā skarto tirgu lielumu, vispārīgās sākumsummas par pārkāpumiem attiecīgajās dalībvalstīs ir noteikusi saprātīgi un saskaņoti.

209 Tāpēc visi iebildumi attiecībā uz naudas sodu vispārīgajām sākumsummām ir jānoraida.

– Par konkrētajām naudas sodu sākumsummām

210 Jāatgādina, ka, aprēķinot atbilstoši Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktam piemēroto naudas sodu apmēru, atšķirīga attieksme pret attiecīgajiem uzņēmumiem raksturo to pilnvaru izmantošanu, kas Komisijai ir piešķirtas saskaņā ar šo normu. Saistībā ar savu rīcības brīvību Komisijai ir jāindividualizē sods atkarībā no attiecīgo uzņēmumu rīcības un raksturīgajām īpašībām, lai katrā atsevišķā gadījumā nodrošinātu, ka tiek pilnībā piemēroti Savienības konkurences noteikumi (šajā ziņā skat. Tiesas 1983. gada 7. jūnija spriedumu apvienotajās lietās no 100/80 līdz 103/80 *Musique Diffusion française* u.c./Komisija, *Recueil*, 1825. lpp., 109. punkts, un šī sprieduma 108. punktā minēto spriedumu lietā *Britannia Alloys & Chemicals*/Komisija, 44. punkts).

211 Tādējādi 1998. gada pamatnostādnēs ir noteikts, ka par atsevišķa smaguma pārkāpumiem, ja pārkāpumā iesaistīti vairāki uzņēmumi – piemēram, karteļi –, atsevišķos gadījumos var būt nepieciešams izsvērt vispārīgo sākumsummu, lai noteiktu konkrētu sākumsummu, ņemot vērā nodarījuma īpašo nozīmi un tādējādi katra uzņēmuma izdarītā nodarījuma reālo ietekmi uz konkurenci, it īpaši gadījumos, kad uzņēmumi, kuri izdarījuši vienāda rakstura pārkāpumus, būtiski atšķiras pēc mēroga (1.A punkta sestā daļa). It īpaši jāņem vērā pārkāpuma izdarītāju faktiskā ekonomiskā spēja radīt būtisku kaitējumu pārējiem tirgus dalībniekiem, tostarp patērētājiem (1.A punkta ceturtā daļa).

212 1998. gada pamatnostādnēs arī ir precizēts – ja apstākļi prasa, līdzvērtīgas rīcības gadījumā vienlīdzīga soda principu var īstenot, piemērojot attiecīgajiem uzņēmumiem atšķirīgus naudas sodus, šo diferenciāciju neveicot ar aritmētisku aprēķinu palīdzību (1.A punkta septītā daļa).

213 No judikatūras izriet, ka 1998. gada pamatnostādnēs nav paredzēts, ka naudas sodu apmērs tiek aprēķināts atkarībā no apgrozījuma, ko uzņēmumi guvuši attiecīgajā tirgū. Tādējādi, lai novērtētu uzņēmuma ietekmi tirgū jeb, runājot pamatnostādņu vārdiem, tā faktisko ekonomisko spēju radīt būtisku kaitējumu pārējiem tirgus dalībniekiem, Komisijai nav pienākuma iepriekš norobežot tirgu, kā arī novērtēt tā lielumu (šī sprieduma 122. punktā minētais spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer* /Komisija, 63. punkts). Tomēr 1998. gada pamatnostādnes naudas soda apmēra noteikšanā arī neliedz ņemt vērā šādu apgrozījumu, lai tiktu ievēroti vispārējie Savienības tiesību principi un ja to prasa [lietas] apstākļi (Vispārējās tiesas 2002. gada 20. marta spriedums lietā T-23/99 *LR AF 1998*/Komisija, *Recueil*, II-1705. lpp., 283. un 284. punkts; 2003. gada 9. jūlija spriedums lietā T-220/00 *Cheil Jedang* /Komisija, *Recueil*, II-2473. lpp., 82. punkts, un 2005. gada 25. oktobra spriedums lietā T-38/02 *Groupe Danone*/Komisija, Krājums, II-4407. lpp., 157. punkts).

214 Šajā lietā no apstrīdētā lēmuma 672.–685. apsvēruma izriet, ka Komisija attiecībā uz katru pārkāpumu, kas konstatēts apstrīdētā lēmuma 1. pantā, ir piemērojusi "atšķirīgu attieksmi pret uzņēmumiem, lai ņemtu vērā pārkāpumu izdarītāju faktisko ekonomisko spēju nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei" (apstrīdētā lēmuma 672. apsvērums). Attiecībā uz katru pārkāpumu tā ir iedalījusi uzņēmumus kategorijās, nosakot konkrētas naudas soda sākumsummas atkarībā no apgrozījuma, ko tie guvuši katrā attiecīgo preču valsts tirgū (apstrīdētā lēmuma 673.–685. apsvērums). Izņemot konkrētās sākumsummas noteikšanu attiecībā uz *Schindler* tā dalības dēļ aizliegtajā vienošanās Vācijā, Komisija, nosakot pārējiem uzņēmumiem konkrētās sākumsummas par katru pārkāpumu, ir pamatojusies uz 2003. gada apgrozījumu, kas, pēc Komisijas uzskatiem, ir nesenākais gads, kurā minētie uzņēmumi bija aktīvi attiecīgo aizliegto vienošanos dalībnieki (apstrīdētā lēmuma 674., 676., 680. un 684. apsvērums).

215 Pirmām kārtām, attiecībā uz pārkāpumu Luksemburgā prasītājs lietā T-141/07 atgādina, ka saskaņā ar 1998. gada pamatnostādnēm Komisijai, nosakot naudas soda sākumsummu, ir jāņem vērā pārkāpumu izdarītāju faktiskā ekonomiskā spēja radīt būtisku kaitējumu pārējiem tirgus dalībniekiem. *GTO* esot maza sabiedrība, kas tiek pārvaldīta pilnīgi patstāvīgi, kura nekādā gadījumā neesot varējusi radīt būtiskus zaudējumus tirgū. Prasītājs lietā T-141/07 gan pēc darbinieku skaita, gan pēc apgrozījuma esot mazs vietējais uzņēmums, kurš darbojoties vienīgi Luksemburgas tirgū.

216 Šajā ziņā vispirms ir jākonstatē – kā izriet no iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem (skat. šī sprieduma 63.–90. un 96.–105. punktu), Komisija apstrīdētajā lēmumā ir pamatoti uzskatījusi, ka *GTO* saistībā ar konkurences noteikumu piemērošanu veidoja ekonomisku vienību ar *UTC*, *OEC*, *Otis* meitassabiedrībām un *GT*. Tātad prasītāja lietā T-141/07 argumenti, ka tas esot neliels, ir jānoraida.

217 Tāpat prasītājs lietā T-141/07 neapstrīd to, ka "*GTO* apgrozījums 2003. gadā bija lielākais no aizliegtās vienošanās Luksemburgā dalībnieku apgrozījuma" (apstrīdētā lēmuma 681. apsvērums) un ka aizliegtās vienošanās dalībnieki kopā pārstāvēja aptuveni 80 % no attiecīgā tirgus (apstrīdētā lēmuma 324. un 325. apsvērums). Šādos apstākļos *GTO* nav pamata apgalvot, ka tā dalība minētajā aizliegtajā vienošanās nav varējusi radīt ievērojamu kaitējumu pārējiem tirgus dalībniekiem, tostarp patērētājiem, 1998. gada pamatnostādņu 1.A punkta ceturtās daļas izpratnē.

218 Otrām kārtām, attiecībā uz pārkāpumu Vācijā prasītāji lietā T-145/07 norāda uz nevienlīdzīgu attieksmi ar *Schindler* saistībā ar konkrētajām naudas sodu sākumsummām.

219 Tiem noteiktā naudas soda sākumsumma esot aprēķināta, pamatojoties tikai uz nodarījumu raksturu un ģeogrāfisko apjomu, bet sākumsummā naudas sodam, kas noteikts *Schindler*, esot ņemts vērā fakts, ka minētie nodarījumi attiecās vienīgi uz daļu no attiecīgā preču tirgus. Piemērojot pieeju, ko Komisija izraudzījusies saistībā ar *Schindler*, tajā situācijā, kādā ir prasītāji lietā T-145/07, arī esot jāsamazina tiem piemērojamā naudas soda sākumsumma.

220 Jākonstatē, ka attiecībā uz aizliegto vienošanos Vācijā *Schindler* situācija atšķiras no *Otis* situācijas. Nav apstrīdēts, ka visā laikā, kamēr Vācijā aizliegtās vienošanās dalībnieks bija *Schindler* – no 1995. gada augusta līdz 2000. gada decembrim –, šī aizliegtā vienošanās attiecās tikai uz eskalatoriem (apstrīdētā lēmuma 213. apsvērums un 1. panta 2. punkts). Tādējādi *Schindler* ir piedalījies tikai apstrīdētā lēmuma 1. panta 2. punktā konstatētā pārkāpuma daļā attiecībā uz eskalatoriem. Savukārt *Otis* ir piedalījies abās pārkāpuma daļās, proti, no 1995. gada augusta līdz 2003. gada decembrim daļā attiecībā uz eskalatoriem un no 2000. gada decembra līdz 2003. gada decembrim – daļā attiecībā uz liftiem (apstrīdētā lēmuma 212. un 213. apsvērums un 1. panta 2. punkts). Atšķirīgas attieksmes piemērošana ir paredzēta tieši tāpēc, lai ņemtu vērā atšķirības starp uzņēmumiem pēc to spējas nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei, kura saistībā ar *Schindler* noteikti bija mazāka, jo tas nepiedalījās aizliegtās vienošanās daļā attiecībā uz liftiem.

221 Šādos apstākļos prasītāji lietā T-145/07 nevar juridiski korekti secināt, ka attieksme pret tiem būtu diskriminējoša, kas izrietot no tā, ka attiecībā uz *Schindler*, nosakot konkrēto naudas soda sākumsummu, ir ņemts vērā tikai apgrozījums, kas gūts eskalatoru tirgū. Gluži pretēji, tieši ņemot vērā atšķirības starp, pirmkārt, *Schindler* situāciju un, otrkārt, pārējo aizliegtās vienošanās dalībnieku situāciju, Komisija, ievērojot vienlīdzīgas attieksmes principu, ir ņēmusi vērā atšķirīgu apgrozījumu attiecībā uz abām attiecīgo uzņēmumu kategorijām.

222 No visa iepriekš izklāstītā izriet, ka visi iebildumi attiecībā uz konkrētajām naudas sodu sākumsummām ir jānoraida.

223 Tāpēc šis pamats ir pilnībā jānoraida.

Par pamatu, kas attiecas uz 1998. gada pamatnostādņu pārkāpumu un samērīguma principa pārkāpumu, nosakot naudas soda sākumsummas palielinājuma likmi atkarībā no pārkāpuma Vācijā ilguma

224 Prasītāji lietā T-145/07 norāda, ka naudas soda sākumsummas palielinājums par 10 % gadā pārkāpuma Vācijā ilguma dēļ ir nesamērīgs. Pirmkārt, vairāk nekā pusi no nolīgumu ilguma diskusijas esot attiekušās vienīgi uz eskalatoriem, un tādējādi tās esot varējušas skart tikai tirgu, kura pārdošanas apjoms atbilda EUR 70 miljoniem 2003. gadā (apstrīdētā lēmuma 82. apsvērums). Otrkārt, vairāk nekā pusi no nolīgumu ilguma *Otis* esot piederējusi tikai ierobežota daļa no tirgus un tā stāvoklis eskalatoru tirgū esot bijis vājāks nekā *Kone* un *ThyssenKrupp* stāvoklis. Tādējādi Komisijai, nosakot eskalatoru daļu, sākumsummā esot bijusi jāpiemēro izsvēršana, ņemot vērā katras nolīgumos par eskalatoriem iesaistītās sabiedrības atbilstošo stāvokli, kā tā esot darījusi attiecībā uz *Schindler* (apstrīdētā lēmuma 676. apsvērums).

225 Šajā ziņā jāatgādina, ka saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktu pārkāpuma ilgums ir viens no apstākļiem, kas jāņem vērā, nosakot naudas soda apmēru uzņēmumiem, kuri vainojami konkurences noteikumu pārkāpumos.

226 Saistībā ar faktoru, kas attiecas uz pārkāpuma ilgumu, 1998. gada pamatnostādnēs ir izšķirti īslaicīgi pārkāpumi (parasti mazāk par gadu), par kuriem smaguma dēļ noteiktā sākumsumma nav jāpalielina, vidēja ilguma pārkāpumi (parasti no viena līdz pieciem gadiem), par kuriem šī summa var tikt palielināta par 50 %, un ilgtermiņa pārkāpumi (parasti virs pieciem gadiem), par kuriem šī summa var tikt palielināta par 10 % par katru gadu (1998. gada pamatnostādņu 1.B punkta pirmā daļa, no pirmā līdz trešajam ievilkumam).

227 Nav strīda par to, ka *Otis* ir bijis aizliegtās vienošanās dalībnieks Vācijā no 1995. gada 1. augusta līdz 2003. gada 5. decembrim, proti, pārkāpumu laikposmu, kas ilga astoņus gadus un četrus mēnešus, kas atbilst ilgtermiņa pārkāpumam.

228 Tātad Komisija pārkāpuma Vācijā ilguma dēļ ir par 80 % – proti, par 10 % par katru gadu – palielinājusi naudas soda sākumsummu atbilstoši noteikumiem, ko tā 1998. gada pamatnostādnēs pati sev atzinusi par saistošiem.

229 Tāpat šis palielinājums par 80 % nevar tikt uzskatīts par acīmredzami nesamērīgu, ņemot vērā pārkāpuma ilgo termiņu (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2008. gada 8. oktobra spriedumu lietā T-68/04 *SGL Carbon*/Komisija, Krājums, II-2511. lpp., 113. punkts).

230 Būtībā prasītāju argumentos rezultātā ir sajaukti smaguma kritērijs un ilguma kritērijs, kas paredzēti Regulas Nr. 1/2003 23. panta 3. punktā. Proti, savos argumentos tie apstrīd naudas soda sākumsummas palielinājumu par 10 % gadā, norādīdami uz apstākļiem, kas saistīti ar pārkāpuma smaguma vērtējumu. Tādējādi tie norāda uz faktu, ka, pirmkārt, aizliegtā vienošanās Vācijā pirmajos piecos nolīgumu gados esot attiekusies tikai uz prettiesiskiem nolīgumiem par eskalatoriem un ka, otrkārt, vairāk nekā pusi no aizliegtās vienošanās ilguma tiem esot piederējusi neliela daļa attiecīgajā tirgū, it īpaši to vājā stāvokļa eskalatoru tirgū dēļ.

231 Pat pieņemot, ka apsvērumi par pārkāpuma smagumu var tikt ņemti vērā, nosakot naudas soda sākumsummas palielinājuma procentus ilguma dēļ, prasītāju argumentiem katrā ziņā nevar piekrist.

232 Pirmkārt, nav apstrīdēts, ka kompleksie un ar slepenām norunām saistītie nolīgumi attiecībā uz eskalatoriem un liftiem Vācijā veidoja vienotu un turpinātu pārkāpumu (apstrīdētā lēmuma 569. apsvērums), jo visā pārkāpuma laikā tā dalībniekiem bija kopējs mērķis, konkrēti, savstarpēji sadalīt projektus un ierobežot individuālo komercdarbību, kad tie iesniedza piedāvājumus. Tā kā prasītāji lietā T-145/07 neapstrīd pārkāpuma kvalifikāciju par vienotu un turpinātu pārkāpumu, tie nevar iebilst, ka Komisija ir izmantojusi kombinētu sākumsummu attiecībā uz nolīgumiem par

eskalatoriem un liftiem. Ņemot vērā pārkāpuma raksturu un ģeogrāfisko apjomu, Komisija to ir kvalificējusi kā "sevišķi smagu" (apstrīdētā lēmuma 671. apsvērums), un tas darīts neatkarīgi no jautājuma par to, vai pārkāpums ir mainījies saistībā ar attiecīgajām precēm (liftiem un/vai eskalatoriem). Tā kā pārkāpums bija "sevišķi smags" visā apstrīdētajā laikposmā, Komisija bija tiesīga piemērot vienādu palielinājuma likmi attiecībā uz visu pārkāpuma laikposmu (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2007. gada 12. septembra spriedumu lietā T-30/05 *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, Krājumā nav publicēts, 196. punkts).

233 Otrkārt, jāatgādina, ka *Otis* situācija nav salīdzināma ar *Schindler* situāciju (skat. šī sprieduma 220. un 221. punktu). Tā kā *Otis* neapstrīd, vispirms, to, ka ir piedalījies prettiesiskos nolīgumos, kas attiekušies gan uz eskalatoriem, gan liftiem, tad – to, ka šie prettiesiskie nolīgumi veido vienotu un turpinātu pārkāpumu, un, visbeidzot, to, ka, piemērojot uzņēmumiem atšķirīgu attieksmi, Komisija ir izmantojusi to apgrozījumu par precēm, kas bijušas aizliegtās vienošanās priekšmets, lai ņemtu vērā to faktisko ekonomisko spēju nodarīt kaitējumu konkurencei – Komisija, nosakot konkrēto naudas soda sākumsummu, ir pamatoti ņēmusi vērā tirgus daļu, kas *Otis* piederēja 2003. gadā – nesenākajā pilnajā karteļa darbības gadā – attiecībā uz visu eskalatoru un liftu tirgu. Kopējais apgrozījums, ko *Otis* guvis šajā tirgū 2003. gadā, bija līdzīgs *Kone* un *ThyssenKrupp* apgrozījumam (apstrīdētā lēmuma 677. apsvērums). *Otis* klasifikācija tajā pašā kategorijā, kurā ir *Kone* un *ThyssenKrupp*, saistībā ar konkrētās naudas sodu sākumsummas noteikšanu tādējādi šķiet saskaņota un objektīvi pamatota. Ņemot vērā šī sprieduma 232. punktā izklāstītos apsvērumus, prasītāji lietā T-145/07 arī nevar apstrīdēt vienādas palielinājuma likmes piemērošanu minētajai summai pārkāpuma ilguma dēļ attiecībā uz visiem uzņēmumiem, kuri ietilpst šajā pašā kategorijā.

234 Tāpēc šis pamats ir jānoraida.

Par pamatu, kas attiecas uz 1998. gada pamatnostādņu pārkāpumu un samērīguma principa pārkāpumu, piemērojot grupas reizināšanas koeficientu, lai, nosakot naudas sodu sākumsummu, ņemtu vērā preventīvo mērķi

235 Apstrīdētajā lēmumā Komisija atgādina nepieciešamību noteikt naudas sodus "tādā apmērā, kas tiem nodrošina pietiekamu preventīvo iedarbību, ņemot vērā katra uzņēmuma lielumu" (apstrīdētā lēmuma 686. apsvērums). Tādējādi, pēc tam, kad Komisija bija konstatējusi, ka "ar pasaules apgrozījumu, attiecīgi, EUR 47 100 000 000 apmērā un EUR 34 300 000 000 apmērā *ThyssenKrupp* un *UTC*/*Otis* ir daudz lielāki tirgus dalībnieki par pārējiem adresātiem", tā uzskatīja, ka "[naudas soda] sākumsumma ir jāpielāgo, palielinot to, lai ņemtu vērā [šo uzņēmumu] lielumu un visus resursus", un ka "[bija] norādīts, ka naudas soda, kas jāpiemēro *ThyssenKrupp*, sākumsummai tiek piemērots reizināšanas koeficients 2 (palielinājums par 100 %) un *UTC*/*Otis* piemērojamā naudas soda sākumsummai tiek piemērots reizināšanas koeficients 1,7 (palielinājums par 70 %)" (apstrīdētā lēmuma 690. apsvērums).

236 Prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07 norāda, ka Komisija esot pārkāpusi 1998. gada pamatnostādnes un samērīguma principu, naudas sodu, kuri piemēroti grupas *Otis* sabiedrībām četrās attiecīgajās dalībvalstīs, sākumsummām piemērodama reizināšanas koeficientu 1,7, lai nodrošinātu minētajiem naudas sodiem pietiekamu preventīvo iedarbību.

237 Pirmām kārtām, prasītāji apstrīd to, ka, nosakot prevencijas faktoru, tiek ņemts vērā *UTC* apgrozījums.

238 Šajā ziņā vispirms ir jāatgādina, ka Komisija ir pamatoti uzskatījusi, ka prasītāji lietās T-141/07, T-142/07, T-145/07 un T-146/07 veido ekonomisku vienību (skat. šī sprieduma 67.–90. un 106.–120. punktu).

239 Tad jāuzsver, ka nepieciešamības dēļ naudas sodam nodrošināt pietiekamu preventīvo iedarbību, ja tā nav pamats palielināt naudas sodu vispārīgo apmēru saistībā ar konkurences politikas īstenošanu, naudas soda apmērs ir jāpielāgo, lai ņemtu vērā iecerēto ietekmi uz uzņēmumu, kuram tas tiek

piemērots, un tas tiek darīts, lai netiktu noteikts niecīgs, vai, gluži pretēji – pārmērīgs naudas sods, it īpaši saistībā ar attiecīgā uzņēmuma finansiālo stāvokli atbilstoši prasībām, kas attiecas, pirmkārt, uz nepieciešamību nodrošināt naudas soda efektivitāti un, otrkārt, uz samērīguma principa ievērošanu (Vispārējās tiesas 2008. gada 8. jūlija spriedums lietā T-54/03 *Lafarge*/Komisija, Krājumā nav publicēts, 670. punkts).

240 Protams, attiecībā uz to, kādā veidā ņemt vērā prevencijas mērķi, Komisija 1998. gada pamatnostādnēs nav noteikusi metodiku vai individuālus kritērijus, kuriem, ja tie būtu speciāli paredzēti, būtu saistošs spēks. Attiecībā uz norādēm par to, kādā veidā novērtēt pārkāpuma smagumu, pamatnostādņu 1.A punkta ceturtajā daļā ir minēta tikai nepieciešamība noteikt tādu naudas soda apmēru, kas padara to pietiekami preventīvu (šī sprieduma 83. punktā minētais spriedums lietā *Schunk* un *Schunk Kohlenstoff-Technik*/Komisija, 193. punkts).

241 Tomēr no judikatūras izriet, ka Komisija ir tiesīga pieņemt katra uzņēmuma, kas bijis aizliegtās vienošanās dalībnieks, kopējo apgrozījumu par atbilstošo kritēriju, nosakot preventīvo reizināšanas koeficientu (šajā ziņā skat. Tiesas 2006. gada 29. jūnija spriedumu lietā C-289/04 P *Showa Denko* /Komisija, Krājums, I-5859. lpp., 17. un 18. punkts). Tādējādi uzņēmuma lielums un visi resursi ir atbilstošie kritēriji, ievērojot izvirzīto mērķi, proti, nodrošināt naudas soda efektivitāti, pielāgojot tā apmēru, ņemot vērā uzņēmuma visus resursus un tā spēju mobilizēt līdzekļus, kas nepieciešami minētā naudas soda samaksai. Naudas soda sākumsummas palielinājuma koeficienta noteikšana, lai naudas sodam nodrošinātu pietiekamu preventīvo iedarbību, vairāk ir vērsta uz to, lai garantētu naudas soda efektivitāti, nevis uz to, lai liktu apzināties pārkāpuma kaitīgumu normālai konkurencei un tātad minētā pārkāpuma smagumu (šī sprieduma 239. punktā minētais spriedums lietā *Lafarge* /Komisija, 672. punkts).

242 Tādējādi Komisija, prevencijas faktoru piemērošanā pamatodamās uz grupas *Otis* kopējo apgrozījumu, nav pārkāpusi nedz 1998. gada pamatnostādnes, nedz samērīguma principu.

243 Otrām kārtām, prasītāji lietās T-145/07 un T-146/07 norāda, ka Komisijai vajadzējis pārbaudīt, vai prevencija bija nepieciešama attiecībā uz *Otis*, pamatojoties uz recidīva iespējamību, un ka tai vajadzējis pienācīgi ņemt vērā pūles, kādas prasītāji pielikuši, lai novērstu konkurences noteikumu pārkāpumus, jo tie esot darījuši visu, kas bija pamatoti iespējams, lai novērstu apstrīdētajā lēmumā konstatētos pārkāpumus. Šajā ziņā tie norāda uz programmu atbilstības nodrošināšanai konkurences noteikumiem, kāda pastāvēja grupā *Otis*, uz savu sadarbību administratīvā procesa laikā un uz līgumu ar algotajiem darbiniekiem, kuri atbildīgi par pārkāpumu, izbeigšanu; [minētie darbinieki] turklāt esot pielikuši lielas pūles, lai slēptu savu rīcību no priekšniekiem.

244 Šajā lietā nav strīda par to, ka, piemērojot *Otis* reizināšanas koeficientu, lai pastiprinātu naudas sodu preventīvo iedarbību, Komisija nav izvērtējusi recidīva iespējamību. Konkrēti, kā izriet no apstrīdētā lēmuma 688.–690. apsvēruma, tā ir vienīgi ņēmusi vērā *Otis* lielumu un visus tā resursus, it īpaši tā pasaules apgrozījumu.

245 Tomēr tas, ka nav izvērtēta recidīva iespējamība no *Otis* puses, nekādi neietekmē reizināšanas koeficienta tiesiskumu (šajā ziņā skat. šī sprieduma 167. punktā minēto Vispārējās tiesas spriedumu lietā *BASF*/Komisija, 229. punkts, un 2007. gada 12. decembra spriedumu apvienotajās lietās T-101/05 un T-111/05 *BASF* un *UCB*/Komisija, Krājums, II-4949. lpp., 47. punkts un tajā minētā judikatūra). Proti, nevar tikt apstrīdēta saikne starp, pirmkārt, uzņēmumu lielumu un kopējiem resursiem, un, otrkārt, nepieciešamību nodrošināt naudas soda preventīvo iedarbību. Šajā ziņā ir uzskatāms, ka liela mēroga uzņēmums, kura rīcībā ir ievērojami finanšu resursi salīdzinājumā ar pārējo aizliegtās vienošanās dalībnieku finanšu resursiem, var vieglāk mobilizēt līdzekļus, kas nepieciešami tā naudas soda samaksai; tas saistībā ar naudas soda pietiekamu preventīvo iedarbību ir pamats noteikt proporcionāli lielāku naudas sodu – piemērojot reizināšanas [koeficientu] – nekā

naudas sods, kas par to pašu pārkāpumu piemērots uzņēmumam, kura rīcībā šādu resursu nav (skat. šī sprieduma 167. punktā minēto spriedumu lietā *BASF*/Komisija, 235. punkts un tajā minētā judikatūra).

246 Tāpēc iebildums, kas attiecas uz to, ka nav izvērtēta recidīva iespējamība, ir jānoraida.

247 Attiecībā uz programmu atbilstības nodrošināšanai konkurences noteikumiem, kāda pastāvēja *Otis*, un faktu, ka tas ir izbeidzis līgumus ar algotajiem darbiniekiem, kuri bija atbildīgi par pārkāpumiem, ir jānorāda – kā Komisija pareizi uzsver apstrīdētā lēmuma 688. apsvērumā, šie pasākumi nekādi neietekmē izdarīto pārkāpumu faktu. Tā kā sākumsummas palielināšana, lai naudas sodam nodrošinātu pietiekamu preventīvo iedarbību, konkrēti, ir vērsta uz to, lai garantētu naudas soda efektivitāti saistībā ar uzņēmuma finansiālo stāvokli, Komisijai nav pienākuma ņemt vērā šos pasākumus, kad tā nosaka piemērojamo reizināšanas koeficientu (šajā ziņā skat. šī sprieduma 245. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *BASF* un *UCB*/Komisija, 52. punkts).

248 Šo pašu iemeslu dēļ arguments, kas attiecas uz *Otis* sadarbību administratīvā procesa laikā, ir jānoraida. Jāpiebilst, ka Komisija ir atzinusi *Otis* sadarbības faktu un atalgojusi to saistībā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību, kā arī ārpus šī paziņojuma (skat. apstrīdētā lēmuma 13.8. nodaļu). Komisijas veiktais šīs sadarbības vērtējums ir aplūkots šī sprieduma 252.–379. punktā.

249 Trešām kārtām, prasītājs lietā T-146/07 vērš uzmanību uz to, ka Komisija, piemērodama reizināšanas koeficientu, pamatojoties uz grupas apgrozījumu, var izvairīties no Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktā noteiktās augstākās robežas 10 % apjomā no apgrozījuma.

250 Arī šis arguments ir jānoraida. Prasītājs lietā T-146/07 nepaskaidro, kādā veidā, palielinot naudas soda apmēru, pamatojoties uz grupas apgrozījumu, varētu tikt pārkāpta Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktā noteiktā augstākā robeža 10 % apjomā, kura attiecas uz attiecīgā uzņēmuma kopējo apgrozījumu. Katrā ziņā prasītājs lietā T-146/07 neapgalvo, ka šajā lietā robeža 10 % apjomā būtu pārkāpta.

251 No visa iepriekš izklāstītā izriet, ka šis pamats ir jānoraida.

Par pamatu, kas attiecas uz 2002. gada paziņojuma par sadarbību pārkāpumu, EKL 253. panta pārkāpumu un tiesiskās paļāvības aizsardzības principa, samērīguma principa, taisnīguma principa, vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu un tiesību uz aizstāvību pārkāpumu

252 Prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 atgādina, ka ir iesnieguši pieteikumus, lai panāktu, ka tiem tiek piešķirts atbrīvojums no naudas sodiem vai būtisks to apmēra samazinājums atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību. Tomēr Komisija esot pārkāpusi minētā paziņojuma normas, EKL 253. pantu, tiesiskās paļāvības aizsardzības principu, samērīguma principu, taisnīguma principu un vienlīdzīgas attieksmes principu, kā arī to tiesības uz aizstāvību, vērtēdama prasītāju sadarbības kvalitāti un noderīgumu.

Par 2002. gada paziņojumu par sadarbību

253 Jānorāda, ka 2002. gada paziņojumā par sadarbību Komisija ir paredzējusi nosacījumus, ar kādiem uzņēmumi, kas ar to sadarbojas saistībā ar aizliegtas vienošanās pierādīšanu, var tikt atbrīvoti no naudas soda vai tiem var tikt samazināts tā naudas soda apmērs, kas tiem citādi būtu jāmaksā.

254 Vispirms, 2002. gada paziņojuma par sadarbību A sadaļas 8. punktā ir noteikts:

"Komisija atbrīvo uzņēmumu no sodanaudas, kas tam citādi būtu jāmaksā, ja:

a) uzņēmums pirmais iesniedz pierādījumus, kas pēc Komisijas ieskatiem var dot tai iespēju pieņemt lēmumu par izmeklēšanas veikšanu Regulas Nr. 17 14. panta 3. punkta nozīmē saistībā ar iespējamo karteli [aizliegto vienošanos], kas ietekmē Kopienu; [vai]

b) uzņēmums pirmais iesniedz pierādījumus, kas pēc Komisijas ieskatiem var dot tai iespēju konstatēt EK[L] 81. panta pārkāpumu saistībā ar iespējamo karteli [aizliegto vienošanos], kas ietekmē Kopienu."

255 Tāpat 2002. gada paziņojuma par sadarbību B sadaļas 20. punktā ir paredzēts, ka "uzņēmumi, kas neatbilst iepriekšminētajā A sadaļā izklāstītajiem noteikumiem [nosacījumiem] [par atbrīvojumu no naudas soda], var pretendēt uz tās sodanaudas samazinājumu, kas tiem citādi būtu uzlikta", un 21. punktā – ka, "lai varētu pretendēt uz sodanaudas samazinājumu, uzņēmumam ir jāiesniedz Komisijai pierādījumi par iespējamo pārkāpumu, kas būtiski papildina pierādījumus, kas jau ir Komisijas rīcībā, un tiem jāpārtrauc dalība iespējamajā pārkāpumā ne vēlāk kā pierādījumu iesniegšanas laikā".

256 Attiecībā uz pievienotās vērtības jēdzienu 2002. gada paziņojuma par sadarbību 22. punktā ir paskaidrots:

""Pievienotās vērtības" jēdziens attiecas uz to, ciktāl iesniegtie pierādījumi pēc sava rakstura un detalizētības pakāpes stiprina Komisijas spēju pierādīt attiecīgos faktus. Veicot šādu vērtējumu, Komisija parasti uzskata, ka lielāka vērtība ir rakstiskiem pierādījumiem, kas iegūti laikposmā, uz kuru attiecas fakti, nevis vēlāk iegūtiem pierādījumiem. Tāpat arī uzskata, ka lielāka vērtība ir pierādījumiem, kas tieši attiecas uz attiecīgajiem faktiem, nevis pierādījumiem, kam [ar šiem faktiem] ir netieša saistība."

257 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmajā daļā ir paredzēta klasifikācija trijās kategorijās saistībā ar naudas sodu samazinājumiem:

"– pirmais uzņēmums, kas atbilst 21. punkta nosacījumiem: 30–50 % samazinājums,

– otrais uzņēmums, kas atbilst 21. punkta nosacījumiem: 20–30 % samazinājums,

– turpmākie uzņēmumi, kas atbilst 21. punkta nosacījumiem: samazinājums līdz 20 %."

258 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta otrajā daļā ir noteikts:

"Lai noteiktu samazinājuma līmeni katrā no minētajām kategorijām, Komisija ņem vērā laiku, kad ir iesniegti pierādījumi, kas atbilst 21. punkta nosacījumiem, un šo pierādījumu pievienoto vērtību. Tā var ņemt vērā arī uzņēmuma sadarbošanās apjomu un nepārtrauktību pēc pierādījumu iesniegšanas dienas."

259 Visbeidzot, 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pēdējā daļā ir noteikts:

"[J]a uzņēmums iesniedz pierādījumus, kas attiecas uz Komisijai iepriekš nezināmiem faktiem, kuri tieši attiecas uz iespējamā karteļa [aizliegtās vienošanās] nopietnumu [smagumu] vai ilgumu, Komisija neņem tos vērā, nosakot sodanaudu uzņēmumam, kas iesniedzis šos pierādījumus."

Par Komisijas rīcības brīvību un Savienības tiesas kontroli

260 Jāatgādina, ka Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktā, kas ir juridiskais pamats naudas sodu piemērošanai par Savienības konkurences noteikumu pārkāpumiem, Komisijai ir piešķirta rīcības brīvība naudas sodu noteikšanā (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 1997. gada 21. oktobra spriedumu lietā T-229/94 *Deutsche Bahn*/Komisija, *Recueil*, II-1689. lpp., 127. punkts), kas ir tās vispārējās politikas konkurences jomā funkcija (šī sprieduma 210. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Musique Diffusion française* u.c./Komisija 105. un 109. punkts). Šajā ziņā Komisija, vēloties nodrošināt pārskatāmību un objektivitāti naudas sodu lēmumos, pieņēma un publicēja 2002. gada paziņojumu par sadarbību. Tas ir instruments, kura mērķis, ievērojot tiesību aktus ar augstāku spēku, ir precizēt kritērijus, kurus Komisija paredz piemērot, īstenojot savu rīcības brīvību. No tā izriet pašas izvēlēts šo pilnvaru ierobežojums (pēc analoģijas skat. Vispārējās tiesas 1998. gada 30. aprīļa spriedumu lietā T-214/95 *Vlaams Gewest*/Komisija, *Recueil*, II-717. lpp., 89. punkts) tiktāl, ciktāl Komisijai ir jāievēro pamatnostādnes, kuras tā atzinusi sev par saistošām (pēc analoģijas skat. Vispārējās tiesas 1996. gada 12. decembra spriedumu lietā T-380/94 *AIUFFASS* un *AKT*/Komisija, *Recueil*, II-2169. lpp., 57. punkts).

261 Tas, ka, pieņemot 2002. gada paziņojumu par sadarbību, Komisija pati ir ierobežojusi savu rīcības brīvību, tomēr nav pretrunā tam, ka Komisijai ir saglabājusies būtiska rīcības brīvība (pēc analoģijas skat. šī sprieduma 164. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Raiffeisen Zentralbank Österreich* u.c./Komisija, 224. punkts).

262 2002. gada paziņojumā par sadarbību ir iekļauti dažādi elastīgi elementi, kas Komisijai ļauj īstenot diskrecionāro varu atbilstoši Regulas Nr. 1/2003 23. pantam saskaņā ar Tiesas interpretāciju (pēc analoģijas skat. šī sprieduma 164. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Raiffeisen Zentralbank Österreich* u.c./Komisija, 224. punkts).

263 Tādējādi jānorāda, ka Komisijai ir plaša rīcības brīvība, izvērtējot, vai pierādījumi, ko sniedzis uzņēmums, kurš paudis vēlmi, lai tam tiktu piemērots 2002. gada paziņojums par sadarbību, rada būtisku pievienoto vērtību minētā paziņojuma 21. punkta izpratnē (šajā ziņā skat. Tiesas 2007. gada 10. maija spriedumu lietā C-328/05 P *SGL Carbon*/Komisija, Krājums, I-3921. lpp., 88. punkts, un Vispārējās tiesas 2008. gada 18. jūnija spriedumu lietā T-410/03 *Hoechst*/Komisija, Krājums, II-881. lpp., 555. punkts). Attiecībā uz 2002. gada paziņojuma par sadarbību 8. punkta a) un b) apakšpunktu ir jākonstatē, ka šī būtiskā rīcības brīvība izriet no paša šīs normas formulējuma, kurā skaidri norādīts uz tādu pierādījumu sniegšanu, kuri "pēc Komisijas ieskatiem" var, attiecīgi, dot tai iespēju pieņemt lēmumu par izmeklēšanas veikšanu vai dot tai iespēju konstatēt pārkāpumu. Uzņēmuma sadarbības kvalitātes un noderīguma novērtējums ietver kompleksu novērtējumu par faktiem (šajā ziņā skat. iepriekš minēto Tiesas 2007. gada 10. maija spriedumu lietā *SGL Carbon* /Komisija, 81. punkts, un šī sprieduma 137. punktā minēto spriedumu lietā *Carbone-Lorraine* /Komisija, 271. punkts).

264 Komisijai, pēc tam, kad tā konstatējusi, ka pierādījumiem ir būtiska pievienotā vērtība 2002. gada paziņojuma par sadarbību 21. punkta izpratnē, tāpat ir rīcības brīvība, nosakot precīzu naudas soda apmēra samazinājuma līmeni, kāds piešķirams attiecīgajam uzņēmumam. 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmajā daļā ir paredzētas kategorijas saistībā ar naudas soda samazinājumu dažādajām norādīto uzņēmumu kategorijām, turpretim minētā punkta otrajā daļā ir noteikti kritēriji, kas Komisijai jāņem vērā, lai noteiktu samazinājuma līmeni šajās kategorijās.

265 Ņemot vērā rīcības brīvību, kāda Komisijai piemīt, izvērtējot uzņēmuma sadarbību atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību, Vispārējā tiesa novērtējumu var aizliegt tikai tad, ja šī rīcības brīvība ir acīmredzami pārsniegta (šajā ziņā skat. šī sprieduma 263. punktā minēto 2007. gada 10. maija spriedumu lietā *SGL Carbon*/Komisija, 81., 88. un 89. punkts, un šī sprieduma 263. punktā minēto 2008. gada 18. jūnija spriedumu lietā *Hoechst*/Komisija, 555. punkts).

Par Otis sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Beļģijā

266 Komisija apstrīdētā lēmuma 767. apsvērumā ir nolēmusi "piešķirt *Otis* naudas soda samazinājumu par 40 % kategorijā, kas paredzēta [2002. gada] paziņojuma par sadarbību 23. punkta [pirmās daļas] b) [apakšpunkta] pirmajā [ievilkumā]".

267 Apstrīdētā lēmuma 763. apsvērumā Komisija paskaidro, ka "*Otis* bija otrais uzņēmums, kurš nosūtīja informāciju attiecībā uz Beļģiju, īsi pēc otrās pārbaužu sērijas Beļģijā", un ka "*Otis* pieteikumā [atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību] galvenokārt ir apkopoti uzņēmuma mutvārdu paziņojumi, kā arī ierobežoti un aktuāli pierādījumi".

268 Attiecībā uz *Otis* sadarbības vērtību Komisija apstrīdētā lēmuma 766. apsvērumā precizē, ka šī sadarbība ir bijusi nepārtraukta un ka tā "ir palielinājusi Komisijas spēju pierādīt pārkāpumu, it īpaši pateicoties aktuāliem dokumentāriem pierādījumiem, kas tādējādi radīja būtisku pievienoto vērtību". Minētajā apsvērumā Komisija piebilst, ka "ar nosūtītajiem pierādījumiem tomēr tika sniegta vienīgi ierobežota informācija par Komisijai iepriekš nezināmiem faktiem".

269 Kā norāda prasītāji lietā T-145/07, vajadzēja piešķirt *Otis* naudas soda apmēra samazinājumu par 50 %, jo tas agrīnā procesa stadijā esot sniedzis ievērojamus pierādījumus par aizliegtajām vienošanām Beļģijā, tostarp aktuālus pierādījumus, piemēram, projektu sarakstus. Tie šajā ziņā atsaucas uz savu atbildi uz paziņojumu par iebildumiem. Kā norāda *Otis*, iesniegto elementu apjoms un pierādījuma spēks esot ievērojami pārsniedzis *Kone* sniegto informāciju attiecībā uz pārkāpumu Vācijā, par kuru Komisija esot piešķīrusi samazinājumu par 50 %.

270 Šajā ziņā ir jākonstatē, ka prasītāji lietā T-145/07 neapstrīd, ka uz *Otis* sadarbību attiecas 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. panta b) punkta pirmās daļas pirmais ievilkums un ka šajā ziņā minētajam uzņēmumam bija tiesības uz naudas soda apmēra samazinājumu par 30–50 %. Naudas soda samazinājums par 40 %, kas piešķirts *Otis* par sadarbību (apstrīdētā lēmuma 767. apsvērums), tādējādi ietilpst kategorijā, kas šajā ziņā paredzēta minētajā paziņojumā.

271 Nelemjot par prasītāju argumentu, kuri būtībā attiecas uz prasības pieteikumam pievienotā dokumentā paustajiem apsvērumiem, pieņemamību, ir jākonstatē, ka šajā lietā prasītāji nepierāda, ka Komisija būtu acīmredzami pārsniegusi savu rīcības brīvību, noteikdama *Otis* naudas soda samazinājumu par 40 % par tā sadarbību pārkāpuma Beļģijā pierādīšanā.

272 Šajā ziņā ir jāatgādina – 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta otrajā daļā ir paredzēts, ka, lai noteiktu naudas soda apmēra samazinājuma līmeni kādā no minētajām kategorijām, Komisija vienlaikus ņem vērā "laiku, kad ir iesniegti pierādījumi, kas atbilst 21. punkta nosacījumiem, un šo pierādījumu pievienoto vērtību".

273 No apstrīdētā lēmuma konstatējumiem, kuri nav apstrīdēti (apstrīdētā lēmuma 95., 96. un 766. apsvērums), izriet – lai gan *Otis* atbilda 2002. gada paziņojuma par sadarbību 21. punktā izvirzītajiem nosacījumiem salīdzinoši drīz pēc procesa sākuma, tomēr pierādījumi attiecībā uz aizliegto vienošanos Beļģijā, ko sniedzis *Otis* un kuru rezultātā tika samazināts naudas soda apmērs, Komisijai tika iesniegti tikai brīdī, kad tā jau bija saņēmusi *Kone* pieteikumu atbilstoši minētajam paziņojumam, kas deva tai iespēju konstatēt pārkāpumu Beļģijā (apstrīdētā lēmuma 760. apsvērums). Turklāt Komisija jau bija sarīkojusi divas pārbaužu sērijas Beļģijā, tostarp Beļģijas *Otis* telpās.

274 Neatkarīgi no *Otis* iesniegto pierādījumu kvalitātes un noderīguma Komisija, ņemot vērā dienu, kurā pierādījumi ir iesniegti, nav acīmredzami pārsniegusi savu rīcības brīvību, piešķirdama *Otis* naudas soda apmēra samazinājumu par 40 % par tā sadarbību, lai pierādītu aizliegto vienošanos Beļģijā.

275 Arguments, kas attiecas uz naudas soda apmēra samazinājumu par 50 %, kas *Kone* piešķirts saistībā ar aizliegto vienošanos Vācijā, šo secinājumu neatceļ. Proti, ir jākonstatē, ka, lai izvērtētu to, kas veido būtisku pievienoto vērtību, saskaņā ar definīciju ir jāveic īpaša analīze saistībā ar visiem pierādījumiem, kas ir Komisijas rīcībā attiecībā uz konkrētu pārkāpumu; tādējādi informācija, kas saistīta ar atsevišķiem pārkāpumiem, šajā gadījumā – pārkāpumiem Beļģijā un Vācijā, nav salīdzināma. Tā kā dažādu uzņēmumu situācija nav salīdzināma, Komisija nav izdarījusi vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, piešķirdama samazinājumu par 40 % *Otis* attiecībā uz tā sadarbību aizliegtās vienošanās Beļģijā pierādīšanā, lai gan *Kone* tā ir piešķīrusi samazinājumu par 50 % par tā sadarbību pārkāpuma Vācijā pierādīšanā.

276 Katrā ziņā, pirmkārt, prasītāji lietā T-145/07 nepamato savu apgalvojumu, ka *Otis* iesniegto elementu attiecībā uz aizliegto vienošanos Beļģijā apjoms un pierādījuma spēks būtu ievērojami pārsniedzis *Kone* sniegto informāciju attiecībā uz Vāciju.

277 Otrkārt, nav apstrīdēts tas, ka *Kone* ir sniedzis Komisijai pierādījumus ar būtisku pievienoto vērtību attiecībā uz aizliegto vienošanos Vācijā 2004. gada 12. un 18. februārī, proti, nākamajā mēnesī pēc Komisijas pirmās pārbaudes 2004. gada 28. janvārī (apstrīdētā lēmuma 104.–106. un 792. apsvērums), bet *Otis* sadarbība saistībā ar aizliegto vienošanos Beļģijā tika sākta [*konfidenciāli*], proti, pēc tam, kad 2004. gada 9. martā tika sarīkota otra pārbaužu sērija šajā dalībvalstī (apstrīdētā lēmuma 95. un 96. apsvērums).

278 Treškārt, brīdī, kad *Otis* – uz kura sadarbību attiecās 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmais ievilkums – sniedza Komisijai pierādījumus par aizliegto vienošanos Beļģijā, Komisijas rīcībā jau bija pietiekami pierādījumi, lai konstatētu pārkāpumu; tie bija ietverti *Kone* agrāk iesniegtajā pieteikumā, par ko *Kone* tika piešķirts pilnīgs atbrīvojums no naudas sodiem (apstrīdētā lēmuma 760. un 761. apsvērums). Savukārt attiecībā uz pārkāpumu Vācijā nevienam uzņēmumam netika piemērots atbrīvojums no naudas sodiem; tas nozīmē, ka Komisijas rīcībā nebija pietiekamu pierādījumu, lai konstatētu pārkāpumu Vācijā brīdī, kad *Kone* iesniedza pieteikumu atbilstoši šim paziņojumam.

279 No visa iepriekš izklāstītā izriet, ka visi *Otis* iebildumi par 2002. gada paziņojuma par sadarbību piemērošanu attiecībā uz tā sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Beļģijā, ir jānoraida.

Par Otis sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Vācijā

280 *Otis*, kurš bija otrais uzņēmums, kas [*konfidenciāli*] iesniedza pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību attiecībā uz aizliegto vienošanos Vācijā (apstrīdētā lēmuma 107. apsvērums), saņēma naudas soda apmēra samazinājumu par 25 % atbilstoši šī paziņojuma 23. punkta b) apakšpunktam par tā sadarbību aizliegtās vienošanās Vācijā pierādīšanā (apstrīdētā lēmuma 800. apsvērums). Šajā ziņā Komisija apstrīdētā lēmuma 796.–799. apsvērumā paskaidro:

> "796 Ņemot vērā *Otis* apsvērumu svarīgumu, kā arī kvalitāti un datumus, nosūtītie pierādījumi faktiski rada būtisku pievienoto vērtību, kas palielina Komisijas spēju pierādīt attiecīgos faktus. Tomēr jautājums ir par iepriekšēju nosacījumu, kas ir parasts naudas sodu samazinājuma piešķiršanai atbilstoši [2002. gada] paziņojuma par sadarbību 21. un 22. punktam. *Otis* nav pierādījis to, kādā veidā tā sadarbība varēja tikt pielīdzināta ārkārtas apstākļiem. Turklāt [2002. gada] paziņojumā par sadarbību nav atļauts samazinājumu, kas pārsniedz kategoriju no 20–30 %, piešķirt otrajam uzņēmumam, kurš nosūta pierādījumus.
>
> [..]

799 Naudas soda samazinājumā paredzētajā kategorijā ir ņemts vērā brīdis, kad pierādījumi ir nosūtīti, to pievienotās vērtības pakāpe, kā arī uzņēmuma sadarbības pakāpe un nepārtrauktība pēc apsvērumiem. *Otis* pilnībā atbilda 21. punktā izvirzītajiem nosacījumiem tikai pēc papildinājuma [*konfidenciāli*]. Neraugoties uz to, *Otis* paziņojumi ir radījuši būtisku pievienoto vērtību, kas ir ievērojami palielinājis Komisijas spēju pierādīt pārkāpumu. [*konfidenciāli*] Tomēr nosūtītie pierādījumi neietver aktuālus pierādījumus."

281 Pirmām kārtām, prasītāji lietā T-145/07 norāda, ka Komisija ir pārkāpusi 2002. gada paziņojumu par sadarbību, jo *Otis* esot atbildis nosacījumiem, lai saņemtu atbrīvojumu no naudas sodiem atbilstoši minētā paziņojuma 8. punkta b) apakšpunktam. Proti, Komisija [*konfidenciāli*] esot informējusi *Otis*, ka tam joprojām var tikt piešķirts atbrīvojums attiecībā uz Vāciju atbilstoši minētajam paziņojumam un ka tam varot tikt piešķirts nosacīts atbrīvojums. Tomēr pieteikums par atbrīvojumu esot ticis noraidīts [*konfidenciāli*]. Pretēji Komisijas uzskatiem, pierādījumi, paskaidrojumi un informācija, ko *Otis* tai esot sniedzis pirms [*konfidenciāli*], esot tai devuši iespēju konstatēt EKL 81. panta pārkāpumu saskaņā ar šī paziņojuma 8. punkta b) apakšpunktu.

282 Jāatgādina, ka, ņemot vērā rīcības brīvību, kāda Komisijai piemīt, izvērtējot uzņēmuma sadarbību atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību, Vispārējā tiesa novērtējumu var aizliegt tikai tad, ja šī rīcības brīvība ir acīmredzami pārsniegta (šajā ziņā skat. šī sprieduma 263. punktā minēto 2007. gada 10. maija spriedumu lietā *SGL Carbon*/Komisija, 81., 88. un 89. punkts, un šī sprieduma 263. punktā minēto 2008. gada 18. jūnija spriedumu lietā *Hoechst*/Komisija, 555. punkts).

283 Tāpat jāatgādina, ka viens no nosacījumiem atbrīvojuma saņemšanai atbilstoši 2002. gada paziņojuma par sadarbību 8. punkta b) apakšpunktam ir tāds, ka uzņēmums pirmais iesniedz pierādījumus, kas pēc Komisijas ieskatiem var dot tai iespēju konstatēt EKL 81. panta pārkāpumu saistībā ar iespējamo aizliegto vienošanos, kas ietekmē Kopienu.

284 Ir jākonstatē, ka brīdī, kad *Otis* iesniedza pieteikumu atbilstoši minētajam paziņojumam attiecībā uz pārkāpumu Vācijā, [*konfidenciāli*], Komisija jau bija veikusi divas pārbaužu sērijas šajā valstī – 2004. gada 28. janvārī un 9. martā (apstrīdētā lēmuma 104. un 106. apsvērums). Turklāt Komisija jau bija saņēmusi informāciju no trešā informatora 2003. gada vasarā (apstrīdētā lēmuma 91. apsvērums), un 2004. gada 12. februārī tajā ar pieteikumu atbilstoši šim paziņojumam bija vērsies *Kone* (apstrīdētā lēmuma 105. apsvērums).

285 Saskaņā ar prasītāju lietā T-145/07 viedokli no Komisijas vēstules *Otis* [*konfidenciāli*] tomēr izrietot, ka Komisija nespēja pierādīt pārkāpumu Vācijā, pirms tās rīcībā nonāca *Otis* iesniegtā informācija.

286 Šajā vēstulē, pēc tam, kad Komisija bija atgādinājusi, ka [*konfidenciāli*], tā informēja *Otis*, ka ir pieņēmusi lēmumu attiecībā uz pirmo pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību un [*konfidenciāli*]. Komisija piebilda, ka pārbaudīs [*konfidenciāli*]. Tomēr Komisija uzsvēra faktu, ka [*konfidenciāli*] par tā dalību aizliegtajā vienošanās Vācijā.

287 Jānorāda, ka vēstule [*konfidenciāli*] ir jāinterpretē, ņemot vērā 2002. gada paziņojuma par sadarbību 18. punktu, saskaņā ar kuru "Komisija neņems vērā citus pieteikumus par atbrīvojumu no naudas sodiem, kamēr nebūs lēmusi par esošo pieteikumu, kas attiecas uz to pašu iespējamo pārkāpumu". Tādējādi šīs vēstules mērķis bija vienīgi informēt *Otis*, ka pēc tam, kad Komisija ir lēmusi par cita uzņēmuma pieteikumu par atbrīvojumu, šajā gadījumā – pieteikumu, ko iesniedzis *Kone*, – tā turpmāk var ņemt vērā *Otis* pieteikumu par atbrīvojumu. Tomēr [šajā vēstulē] nav nekāda vērtējuma attiecībā uz *Otis* sadarbības kvalitāti. Gluži pretēji, vēstulē ir skaidri norādīts, ka Komisijai vēl ir jāpārbauda, vai pierādījumi, ko iesniedzis *Otis*, atbilst nosacījumiem, kuri izvirzīti minētā paziņojuma 8. punkta b) apakšpunktā.

288 Saistībā ar *Otis* sadarbības kvalitāti attiecībā uz aizliegto vienošanos Vācijā ir jākonstatē – kā izriet no lietas materiāliem, šī sadarbība būtībā ir sastāvējusi no vienpusējiem paziņojumiem.

289 Uzņēmuma vienpusēji paziņojumi – pat sīki paziņojumi – nevar būt pietiekami, lai konstatētu pārkāpumu, ja šie paziņojumi netiek pamatoti ar precīziem un saskanīgiem dokumentāriem pierādījumiem. Proti, Komisijai ir jāsniedz precīzi un saskanīgi pierādījumi, lai lēmumā radītu stingru pārliecību, ka pārkāpums ir noticis (skat. Vispārējās tiesas 2000. gada 6. jūlija spriedumu lietā T-62/98 *Volkswagen*/Komisija, *Recueil*, II-2707. lpp., 43. punkts un tajā minētā judikatūra).

290 Protams, *Otis* saistībā ar pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību ir iesniedzis atsevišķus dokumentāros pierādījumus. [*konfidenciāli*]

291 Tomēr šiem pierādījumiem ir ierobežots pierādījuma spēks. Proti, tajos pašos nav nevienas norādes par apstrīdētajā lēmumā konstatēto pret konkurenci vērsto rīcību. [*konfidenciāli*]

292 Šādos apstākļos, un lai gan pierādījumos, ko nosūtījis *Otis*, ir daži aktuāli dokumenti (proti, divu *Otis* darbinieku izdevumus apliecinoši dokumenti), Komisija nav acīmredzami pārsniegusi savu rīcības brīvību, nolemdama, ka apsvērumi, ko sniedza *Otis*, nav pietiekami, lai konstatētu EKL 81. panta pārkāpumu Vācijā. Tāpēc Komisija ir pamatoti atteikusi *Otis* atbrīvojumu no naudas sodiem atbilstoši 2002. gada paziņojuma par sadarbību 8. punkta b) apakšpunktam.

293 Šo secinājumu nevar atcelt fakts, ka apstrīdētajā lēmumā ir ietvertas daudzas norādes uz *Otis* apsvērumiem. Šajā ziņā jāatgādina, ka Komisija jau bija saņēmusi pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību no *Kone* brīdī, kad tā saņēma *Otis* pieteikumu atbilstoši tam pašam paziņojumam, un ka pirmo minēto pieteikumu – tāpat kā *Otis* pieteikumu – būtībā veidoja vienpusējie paziņojumi un tas nebija pamatots ne ar vienu citu pierādījumu, kā vien ar paša [*Kone*] rakstveida paziņojumiem, kas rakstīti pēc atmiņas (apstrīdētā lēmuma 788. apsvērums). Tā kā Komisija, lai konstatētu pārkāpumu Vācijā, nevarēja pamatoties nedz vienīgi uz *Kone* vienpusējiem paziņojumiem, nedz arī uz *Otis* vienpusējiem paziņojumiem, apstrīdētajā lēmumā tai vajadzēja norādīt (apstrīdētā lēmuma 209.–288. apsvērums) uz citu apstiprinošu pierādījumu kopumu, kuru vidū ir *Otis* iesniegtie pierādījumi, kas tomēr paši nebija pietiekami, lai, pamatojoties uz tiem, konstatētu pārkāpumu (skat. šī sprieduma 289. punktu).

294 Otrām kārtām, prasītāji lietā T-145/07 uzskata, ka brīdī, kad Komisija noraidīja *Otis* pieteikumu par atbrīvojumu [*konfidenciāli*], tā nebija pilnībā izanalizējusi šī uzņēmuma sniegto informāciju, un, konkrēti, dokumentus [*konfidenciāli*]. Ja šie dokumenti būtu pareizi analizēti, Komisija būtu piešķīrusi *Otis* atbrīvojumu.

295 Šis arguments ir jānoraida, jo no šī sprieduma 282.–293. punktā veiktās analīzes izriet, ka visa informācija, ko *Otis* sniedzis Komisijai, un tātad arī dokumenti [*konfidenciāli*], neatbilda nosacījumiem, kas izvirzīti 2002. gada paziņojuma par sadarbību 8. punkta b) apakšpunktā. Paši *Otis* vienpusējie paziņojumi, kas nav pamatoti ar precīziem un saskanīgiem dokumentāriem pierādījumiem, nedeva Komisijai iespēju konstatēt pārkāpumu Vācijā.

296 Katrā ziņā prasītāju lietā T-145/07 apgalvojums, ka Komisija nav izanalizējusi dokumentus [*konfidenciāli*], ir kļūdains. Jānorāda, ka Komisijas vēstulē *Otis* [*konfidenciāli*], kurā *Otis* informēts par to, ka Komisija pārbaudīs, vai *Otis* atbilst nosacījumiem, kas izvirzīti 2002. gada paziņojuma par sadarbību 8. punkta b) apakšpunktā, ir īpaši norādīts uz sniegto paziņojumu [*konfidenciāli*] un uz paziņoto dokumentu [*konfidenciāli*]. Komisija turklāt ir izmantojusi, no vienas puses, informāciju, ko sniedzis *Otis* [*konfidenciāli*] (skat. paziņojuma par iebildumiem 108., 228., 253., 255., 257., 265., 266., 268. un 270. punktu un apstrīdētā lēmuma 213., 240., 242., 244., 251.–254., 257. un 260. apsvērumu) un [*konfidenciāli*] (skat. paziņojuma par iebildumiem 255., 275. un 282. punktu un apstrīdētā lēmuma 242. un 272. apsvērumu). Attiecībā uz *Otis* elektronisko vēstuli Komisijai [*konfidenciāli*] pietiek konstatēt, ka tajā ir tikai *Otis* priekšlikums nodot savus darbiniekus un – tiktāl, ciktāl iespējams – bijušos darbiniekus Komisijas rīcībā.

297 Trešām kārtām, prasītāji lietā T-145/07 apgalvo, ka Komisijas lietas materiālos nebija visi *Otis* iesniegtie dokumenti un ka tādējādi faktiskais pamatojums Komisijas vērtējumam par *Otis* sadarbību esot nepilnīgs un tātad nepareizs. Tādējādi apstrīdētajā lēmumā neesot ņemts vērā iesniegtais pierādījums [*konfidenciāli*], kas ietvēra apkopojošu tabulu par braucieniem uz Vāciju, iesniegtais pierādījums [*konfidenciāli*], kas ietvēra ceļa izdevumus apliecinošus dokumentus, kā arī divus lasāmatmiņas kompaktdiskus (*CD-ROM*) ar elektroniskajām vēstulēm, iesniegtais pierādījums [*konfidenciāli*], kas ietvēra kopsavilkumu par pasākumiem, ko *Otis* veicis, lai palīdzētu Komisijai, un iesniegtais pierādījums [*konfidenciāli*], kas ietvēra piedāvājumu nodot *Otis* bijušos darbiniekus Komisijas rīcībā. Turklāt apstrīdētajā lēmumā neesot minēta sadarbība, ko *Otis* esot Komisijai sniedzis, atbildēdams uz tās neformālajiem lūgumiem sniegt informāciju attiecībā uz Vāciju.

298 Šis iebildums ir jānoraida to pašu iemeslu dēļ, kas izklāstīti šī sprieduma 295. punktā. Katrā ziņā ir jākonstatē, ka – pretēji tam, ko apgalvo prasītāji lietā T-145/07 – *Otis* iesniegtie pierādījumi [*konfidenciāli*] ietilpst Komisijas lietas materiālos, ir pienācīgi minēti paziņojuma par iebildumiem 108. punktā un apstrīdētā lēmuma 107. apsvērumā, un turklāt Komisija tos ir izmantojusi – tas izriet no paziņojuma par iebildumiem 231., 232. un 258. punkta un apstrīdētā lēmuma 216., 217., 245. un 247. apsvēruma. Attiecībā uz abiem lasāmatmiņas kompaktdiskiem, kas esot iesniegti Komisijai un kas neesot iekļauti tās lietas materiālos, pietiek konstatēt – kā norāda prasītāji lietā T-145/07 – ka tie ietilpst *Otis* iesniegtajā pierādījumā [*konfidenciāli*], kas ir pienācīgi minēts apstrīdētā lēmuma 107. apsvērumā. Tas, ka paziņojumā par iebildumiem un apstrīdētajā lēmumā nav konkrētu norāžu uz minētajiem lasāmatmiņas kompaktdiskiem, ir izskaidrojams ar faktu, ka tajos nebija Komisijas izmeklēšanā noderīgas informācijas – kas it īpaši izriet no atsevišķu šajos lasāmatmiņas kompaktdiskos ietverto dokumentu analīzes; *Otis* tos ir iesniedzis pēc kāda Vispārējās tiesas rakstveida jautājuma. Attiecībā uz iesniegto pierādījumu [*konfidenciāli*], kas ietvēra kopsavilkumu par pasākumiem, ko *Otis* veicis, lai palīdzētu Komisijai, un iesniegto pierādījumu [*konfidenciāli*], ko veidoja piedāvājums nodot *Otis* bijušos darbiniekus Komisijas rīcībā, ir jākonstatē, ka tie nav informācija par aizliegto vienošanos Vācijā. Visbeidzot, elektroniskās vēstules, kas, iespējams, neesot iekļautas Komisijas lietas materiālos – kā pareizi norāda Komisija –, būtībā attiecas tikai uz *Otis* sadarbības gluži praktiskiem aspektiem (piemēram, sanāksmju noteikšanu vai atsevišķu darbinieku prombūtni). Tādējādi prasītāju lietā T-145/07 iebildumam, kas attiecas uz kļūdām *Otis* sadarbības vērtējumā, nevar piekrist.

299 Ceturtām kārtām, prasītāji lietā T-145/07 vērš uzmanību uz to, ka Komisija apstrīdētajā lēmumā nav paskaidrojusi iemeslus, kuru dēļ tā ir noraidījusi *Otis* pieteikumu par atbrīvojumu. Šādi rīkojoties, Komisija esot pārkāpusi EKL 253. pantu, 2002. gada paziņojumu par sadarbību, tiesiskās paļāvības aizsardzības principu, kā arī *Otis* tiesības uz aizstāvību; tādējādi naudas sods, kas piemērots *Otis* par aizliegto vienošanos Vācijā, esot jāatceļ.

300 No 2002. gada paziņojuma par sadarbību 31. punkta – uz kuru īpaši norāda prasītāji – izriet, ka "fakts, ka uzņēmums ir sadarbojies ar [Komisiju] administratīvā procesa laikā, tiks norādīts ikvienā lēmumā, lai paskaidrotu iemeslu, kura dēļ [ir noteikts] atbrīvojums no naudas soda vai tā apmēra samazinājums".

301 Turklāt saskaņā ar pastāvīgo judikatūru jautājums par to, vai lēmuma pamatojums atbilst EKL 253. pantā paredzētajām prasībām, ir jāizvērtē, ņemot vērā ne tikai tā formulējumu, bet arī tā kontekstu, kā arī visas tiesību normas, kas reglamentē attiecīgo jomu (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 1998. gada 25. jūnija spriedumu apvienotajās lietās T-371/94 un T-394/94 *British Airways* u.c./Komisija, *Recueil*, II-2405. lpp., 94. punkts un tajā minētā judikatūra).

302 Pamatojums var būt netiešs ar nosacījumu, ka tas ieinteresētajām personām ļauj uzzināt iemeslus, kuru dēļ tikuši veikti attiecīgie pasākumi, un Vispārējai tiesai – gūt pietiekamu informāciju pārbaudes veikšanai (šajā ziņā skat. šī sprieduma 123. punktā minēto Tiesas spriedumu apvienotajās lietās *Aalborg Portland* u.c./Komisija, 372. punkts, un 2007. gada 8. februāra spriedumu lietā C-3/06 P *Groupe Danone*/Komisija, Krājums, I-1331. lpp., 46. punkts).

303 Šajā lietā ir jākonstatē – apstrīdētā lēmuma 795. apsvērumā Komisija norāda, ka "*Otis* [ir] lūdz[is] atbrīvojumu saskaņā ar [2002. gada] paziņojuma par sadarbību 8. punkta b) apakšpunktu, apgalvojot, ka tas bijis pirmais uzņēmums, kurš sniedzis papildu elementus, bez kuriem Komisija nebūtu spējusi pierādīt aizliegtās vienošanās Vācijā esamību".

304 Komisija uz šo argumentu nav atbildējusi tieši, bet tā uz to ir atbildējusi netieši, apstrīdētā lēmuma 796.–800. apsvērumā paskaidrodama, ka pierādījumi, ko sniedzis *Otis*, tam deva tiesības uz naudas soda apmēra samazinājumu par 25 % atbilstoši 2002. gada paziņojuma par sadarbību 21.–23. punktam.

305 Ņemot vērā tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru tika izskatīta *Otis* sadarbība, *Otis* pieteikums par atbrīvojumu no naudas sodiem noteikti tika noraidīts tādēļ, ka nosacījumi, kas izvirzīti 2002. gada paziņojuma par sadarbību 8. punkta b) apakšpunktā, nebija izpildīti vai, citiem vārdiem, tādēļ, ka pierādījumi, ko iesniedza *Otis*, nedeva Komisijai iespēju konstatēt pārkāpumu Vācijā.

306 Tātad apstrīdētais lēmums ļauj *Otis* uzzināt iemeslus, kuru dēļ Komisija ir atteikusies piešķirt tam atbrīvojumu no naudas sodiem par tā sadarbību saistībā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību, un Vispārējai tiesai – veikt tiesiskuma pārbaudi. Tāpēc iebildumi, kas attiecas uz EKL 253. panta pārkāpumu un 2002. gada paziņojuma par sadarbību pārkāpumu, ir jānoraida. Tā kā prasītāji lietā T-145/07 savu iebildumu, kas attiecas uz to tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, pamato vienīgi ar iespējamo apstrīdētā lēmuma pamatojuma neesamību attiecībā uz *Otis* pieteikuma par atbrīvojumu noraidīšanu, arī šis iebildums ir jānoraida. Tāpat ir ar iebildumu, kas attiecas uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principa pārkāpumu, saskaņā ar kuru Komisijai esot bijis pienākums sniegt paskaidrojumus par savu lēmumu nepiešķirt tam atbrīvojumu.

307 Piektām kārtām, prasītāji lietā T-145/07 apgalvo – ja Vispārējā tiesa secinātu, ka *Otis* nevar tikt piemērots atbrīvojums no naudas sodiem, tad Komisija tomēr būtu pārkāpusi 2002. gada paziņojumu par sadarbību, atteikdamās piešķirt tam "daļēju atbrīvojumu" par atsevišķiem prettiesisko nolīgumu aspektiem, kurus tas pirmais izpaudis, saskaņā ar šī paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pēdējo daļu. Tādējādi Komisija nedrīkstējusi piemērot *Otis* naudas sodu par aizliegto vienošanos attiecībā uz liftiem par laikposmu no 2000. gada decembra līdz 2002. gada jūnijam un par aizliegto vienošanos attiecībā uz eskalatoriem par laikposmu no 1995. gada augusta līdz 2002. gada jūnijam.

308 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pēdējā daļā ir noteikts, ka, "ja uzņēmums iesniedz pierādījumus, kas attiecas uz Komisijai iepriekš nezināmiem faktiem, kuri tieši attiecas uz iespējamā karteļa [aizliegtās vienošanās] nopietnumu [smagumu] vai ilgumu, Komisija neņem tos vērā, nosakot sodanaudu uzņēmumam, kas iesniedzis šos pierādījumus".

309 Lai gan sadarbība, ko sniedzis *Otis*, ir radījusi būtisku pievienoto vērtību attiecībā pret elementiem, kas jau bija Komisijas rīcībā, kas licis Komisijai piešķirt *Otis* naudas soda samazinājumu par 25 % atbilstoši 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas otrajam ievilkumam (apstrīdētā lēmuma 796.–800. apsvērums), Komisija varēja pamatoti uzskatīt, ka šis uzņēmums nevar pretendēt uz naudas soda papildu samazinājumu atbilstoši minētā paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pēdējai daļai.

310 Šajā ziņā jāatgādina, pirmkārt, ka brīdī, kad *Otis* iesniedza Komisijai savu pieteikumu [*konfidenciāli*], Komisija jau bija saņēmusi pieteikumu no *Kone* – 2004. gada 12. februārī – attiecībā uz to pašu pārkāpumu un bija arī saņēmusi informāciju no trešā informatora. Turklāt tā jau bija sarīkojusi divas pārbaužu sērijas Vācijā liftu un eskalatoru nozarēs. Tādējādi 2004. gada 12. februāra pieteikumā *Kone* jau bija informējis Komisiju, [*konfidenciāli*]. Turklāt prasītāji lietā T-145/07 neapstrīd Komisijas konstatējumu par vienotu un turpinātu pārkāpumu attiecībā uz liftu un eskalatoru nozari; tādējādi argumenti, ka *Otis* nedrīkstēja tikt piemērots naudas sods par "aizliegto vienošanos attiecībā uz liftiem" par laikposmu no 2000. gada decembra līdz 2002. gada jūnijam un "par aizliegto vienošanos attiecībā uz eskalatoriem" par laikposmu no 1995. gada augusta līdz 2002. gada jūnijam, nav atbalstāmi.

311 Šādos apstākļos, pretēji tam, ko apgalvo prasītāji lietā T-145/07, faktam, ka Komisija nezināja konkrētus sīkumus attiecībā uz konkurentu sanāksmju datumiem un vietām, nav nozīmes, jo, lai izvērtētu faktus saistībā ar EKL 81. pantu, nav nepieciešams, lai Komisija būtu pierādījusi konkurentu sanāksmju datumu un, *a fortiori*, vietu (Vispārējās tiesas 1999. gada 20. aprīļa spriedums apvienotajās lietās no T-305/94 līdz T-307/94, no T-313/94 līdz T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 un T-335/94 *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, II-931. lpp., 675. punkts; šajā ziņā skat. arī Vispārējās tiesas 2000. gada 15. marta spriedumu apvienotajās lietās T-25/95, T-26/95, no T-30/95 līdz T-32/95, no T-34/95 līdz T-39/95, no T-42/95 līdz T-46/95, T-48/95, no T-50/95 līdz T-65/95, no T-68/95 līdz T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 un T-104/95 *Cimenteries CBR* u.c./Komisija, *Recueil*, II-491. lpp., 2354. punkts). No iepriekš izklāstītā izriet, ka, pretēji prasītāju apgalvojumiem, brīdī, kad prasītāji iesniedza pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību, Komisija jau bija informēta par aizliegtās vienošanās pastāvēšanu kopš 1995. gada augusta.

312 Otrkārt, kā jau ir norādīts šī sprieduma 295. punktā, *Otis* pieteikums sastāvēja no vienpusējiem paziņojumiem, kam nebija pievienoti nekādi precīzi un saskanīgi dokumentārie pierādījumi par pārkāpumu. Šādos apstākļos *Otis* pieteikumā attiecībā uz Vāciju nebija ietverti pierādījumi, kuri tieši attiektos uz kādu no identificējamiem elementiem saistībā ar pārkāpuma smagumu vai ilgumu. Proti, *Otis* iesniegtais pierādījums varēja tikai netieši ietekmēt pārkāpuma ilguma un smaguma pierādīšanu, jo katrs tā iesniegtā pierādījuma elements bija jāapstiprina ar citiem pierādījumiem, nevis tiem, ko Komisija ir ieguvusi savas izmeklēšanas laikā.

313 Tādējādi iebildums, kas attiecas uz 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pēdējās daļas nepiemērošanu, ir jānoraida.

314 Prasītāji lietā T-145/07 arī norāda, ka esot pārkāpts EKL 253. pants, jo Komisija neesot norādījusi, kādēļ *Otis* nevar tikt piemērots "daļējs atbrīvojums" atbilstoši 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pēdējai daļai.

315 Tomēr jākonstatē, ka 23. punkta b) apakšpunkta pēdējā daļa, kas turklāt ietverta 2002. gada paziņojuma par sadarbību B sadaļā ar nosaukumu "Sodanaudas samazinājums", iekļaujas normās par naudas soda apmēra samazinājuma līmeņa noteikšanu, kādu var piemērot uzņēmumam, kas sniedzis Komisijai pierādījumus ar būtisku pievienoto vērtību. Tā kā Komisija saistībā ar vērtējumu par *Otis* sadarbību atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību (apstrīdētā lēmuma 795.–800. apsvērums) tam ir piešķīrusi naudas soda apmēra samazinājumu par 25 % saskaņā ar minētā paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas otro ievilkumu, tā ir netieši, bet noteikti noraidījusi *Otis* pieteikumu piemērot tam šī paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pēdējo daļu.

316 Ņemot vērā tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru tika izskatīta *Otis* sadarbība, un tā kā Komisija apstrīdētā lēmuma 795.–800. apsvērumā ir uzskatījusi, ka *Otis* var tikt piemērots tikai naudas soda apmēra samazinājums par 25 %, tā pieteikums, lai panāktu, ka tam tiek piemērota 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pēdējā daļa, noteikti tika noraidīts tādēļ, ka minētajā normā izvirzītie nosacījumi nebija izpildīti vai, citiem vārdiem, tādēļ, ka pierādījumi, ko tas bija iesniedzis attiecībā uz Komisijai iepriekš nezināmiem faktiem, tieši neattiecās uz iespējamās aizliegtās vienošanās smagumu vai ilgumu.

317 Tātad apstrīdētais lēmums ļauj *Otis* uzzināt iemeslus, kuru dēļ Komisija ir atteikusies piemērot 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pēdējo daļu, nosakot tam piemērojamā naudas soda apmēra samazinājumu, un Vispārējai tiesai – veikt tiesiskuma pārbaudi. Tāpēc iebildums, kas attiecas uz EKL 253. panta pārkāpumu, ir jānoraida.

318 Sestām kārtām, prasītāji lietā T-145/07 norāda – ja Vispārējā tiesa uzskatītu, ka vajadzēja *Kone* piemērot atbrīvojumu attiecībā uz Vāciju, tad *Otis* sadarbība būtu jāanalizē saistībā ar pirmo samazinājuma daļu, kas paredzēta 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunktā, un tā naudas soda apmērs būtu jāsamazina par 50 % attiecībā uz Vāciju, un katrā ziņā samazinājumam

vajadzētu būt daudz ievērojamākam par 25 %. Šim iebildumam nevar piekrist. Tas ir balstīts uz vienkāršu pieņēmumu – kas turklāt nav pamatots –, ka vajadzēja *Kone* piemērot atbrīvojumu attiecībā uz Vāciju.

319 Septītām kārtām, attiecībā uz naudas soda apmēra samazinājumu par 25 %, kas tika piešķirts *Otis* par tā sadarbību saistībā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību, prasītāji lietā T-145/07 apgalvo, pirmkārt, ka šis samazinājums ir nepietiekami pamatots, pārkāpjot EKL 253. pantu.

320 Šis iebildums ir jānoraida. Komisija apstrīdētā lēmuma 796.–800. apsvērumā ir izklāstījusi iemeslus, kuru dēļ tā piešķīrusi *Otis* naudas soda apmēra samazinājumu par 25 % par tā sadarbību saistībā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību. Tātad apstrīdētais lēmums ļauj *Otis* uzzināt minētā samazinājuma iemeslus un Vispārējai tiesai – veikt tiesiskuma pārbaudi.

321 Otrkārt, prasītāji lietā T-145/07 apgalvo, ka Komisijai saskaņā ar 2002. gada paziņojuma par sadarbību 21. un 22. punktu vajadzēja piešķirt *Otis* tā naudas soda apmēra samazinājumu par 50 % un katrā ziņā – par 25 % daudz ievērojamāku samazinājumu, jo *Otis* sadarbība esot radījusi būtisku pievienoto vērtību, kas esot devis Komisijai iespēju pierādīt pārkāpumu.

322 Šajā ziņā vispirms ir jākonstatē, ka *Otis* pirmais iesniegtais pierādījums saistībā ar tā pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību attiecībā uz pārkāpumu Vācijā, [*konfidenciāli*], tika iesniegts pēc *Kone* pieteikuma attiecībā uz to pašu pārkāpumu – kas iesniegts 2004. gada 12. februārī un papildināts 2004. gada 18. februārī. Tādējādi *Kone* bija pirmais uzņēmums, kas atbilda minētā paziņojuma 21. punkta nosacījumiem.

323 Naudas soda apmēra samazinājuma kategorijas, kas paredzēta 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmajā ievilkumā, piemērošana *Otis* sadarbībai nebija iespējama, jo šī piemērošana ir paredzēta tikai pirmajam uzņēmumam, kurš atbilst minētā paziņojuma 21. punkta nosacījumiem.

324 Tādējādi uz *Otis* – kas bija otrais uzņēmums, kurš atbilda 2002. gada paziņojuma par sadarbību 21. punkta nosacījumiem – sadarbību noteikti attiecas šī paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas otrais ievilkums. Šajā ziņā minētajam uzņēmumam bija tiesības uz naudas soda apmēra samazinājumu par 20–30 %. Tātad samazinājums par 25 %, kas piešķirts *Otis* par tā sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Vācijā (apstrīdētā lēmuma 800. apsvērums), iekļaujas kategorijā, kas šajā ziņā paredzēta minētajā paziņojumā.

325 Tā kā *Otis* nebija pirmais uzņēmums, kurš iesniedza pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību, attiecībā uz Vāciju, tam nevarēja tikt piemērots naudas soda apmēra samazinājums par 50 %. *Otis* argumentam, ka – pretēji tam, kas minēts apstrīdētā lēmuma 799. apsvērumā – tas šī paziņojuma 21. punktā paredzētajiem nosacījumiem ir atbildis pirms [*konfidenciāli*], šajā ziņā nav nozīmes.

326 Tāpat ir jāatgādina, ka Komisijai ir rīcības brīvība, nosakot precīzu naudas soda samazinājuma līmeni, kāds piešķirams 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmajā daļā paredzētajās kategorijās, un ka Vispārējā tiesa novērtējumu var aizliegt tikai tad, ja šī rīcības brīvība ir acīmredzami pārsniegta (šajā ziņā skat. šī sprieduma 263. punktā minēto 2007. gada 10. maija spriedumu lietā *SGL Carbon*/Komisija, 81., 88. un 89. punkts, un šī sprieduma 263. punktā minēto 2008. gada 18. jūnija spriedumu lietā *Hoechst*/Komisija, 555. punkts).

327 Tādējādi ir jāpārbauda, vai prasītāji lietā T-145/07 ir pierādījuši, ka Komisija būtu acīmredzami pārsniegusi savu rīcības brīvību, noteikdama *Otis* naudas soda samazinājumu par 25 % par tā sadarbību pārkāpuma Vācijā pierādīšanā. Šajā ziņā prasītāji lietā T-145/07 norāda, ka pierādījumi, kas bija Komisijas rīcībā, pirms *Otis* iesniedza savus dokumentus, bija neskaidri un attiecās vienīgi uz

2002. un 2003. gadu, ka *Otis* turpināja sadarboties pat pēc tam, kad bija noraidīts tā pieteikums par atbrīvojumu, un ka apstrīdētā lēmuma secinājumi ir pamatoti ar informāciju, ko sniedzis *Otis*; tas pierādot šīs informācijas būtisko pievienoto vērtību.

328 Šajā ziņā ir jāatgādina – 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta otrajā daļā ir paredzēts, ka, lai noteiktu naudas soda apmēra samazinājuma līmeni kādā no minētajām piemērojamām kategorijām – šajā gadījumā kategorijā no 20 % līdz 30 % –, Komisija vienlaikus ņem vērā "laiku, kad ir iesniegti pierādījumi, kas atbilst 21. punkta nosacījumiem, un šo pierādījumu pievienoto vērtību".

329 No vienas puses, pat pieņemot, ka atbilstoši prasītāju lietā T-145/07 apgalvojumiem *Otis* 2002. gada paziņojuma par sadarbību 21. punkta nosacījumiem atbilda jau pirms [*konfidenciāli*], tomēr šis uzņēmums katrā ziņā nevarēja atbilst minētajiem nosacījumiem pirms [*konfidenciāli*], dienas, kad *Otis* iesniedza pieteikumu attiecībā uz Vāciju (apstrīdētā lēmuma 107. apsvērums). Tobrīd Komisijas rīcībā jau bija kāda informatora paziņojumi (apstrīdētā lēmuma 91. apsvērums), tā jau bija sarīkojusi divas pārbaužu sērijas Vācijā (apstrīdētā lēmuma 104., 106. un 107. apsvērums) un jau bija saņēmusi pieteikumu no *Kone*, kurā bija raksturoti aizliegtās vienošanās mērķi, organizācija, dalībnieki, priekšmets un ilgums.

330 No otras puses, attiecībā uz *Otis* sadarbības pievienoto vērtību ir jāatgādina, ka saistībā ar tā pieteikumu atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību attiecībā uz tā dalību pārkāpumā Vācijā šis uzņēmums būtībā ir sniedzis Komisijai vienpusējus paziņojumus par minēto pārkāpumu. Protams, kā Komisija uzsver apstrīdētā lēmuma 799. apsvērumā, "*Otis* paziņojumi ir radījuši būtisku pievienoto vērtību, kas ir ievērojami palielinājis Komisijas spēju pierādīt pārkāpumu". Tomēr pierādījumiem, ko uzņēmums sniedzis saistībā ar pieteikumu atbilstoši minētajam paziņojumam, ir mazāka kvalitatīvā vērtība nekā rakstveida pierādījumiem, kas iegūti laikposmā, uz kuru attiecas fakti (skat. 2002. gada paziņojuma par sadarbību 22. punktu).

331 Turklāt attiecībā uz aktuāliem dokumentiem par pārkāpumu, kurus *Otis* iesniedzis Komisijai, ir jāatgādina, ka tiem ir tikai ierobežots pierādījuma spēks, jo tajos nav nevienas norādes par apstrīdētajā lēmumā konstatēto pret konkurenci vērsto rīcību (skat. šī sprieduma 291. punktu).

332 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, Komisija nav acīmredzami pārsniegusi savu rīcības brīvību, par *Otis* sadarbību, lai pierādītu aizliegto vienošanos Vācijā, piešķirdama tam naudas soda apmēra samazinājumu, kas ir saskaņā ar 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas otro ievilkumu piemērojamās kategorijas vidū.

333 Trešķārt, pat pieņemot, ka atbilstoši prasītāju lietā T-145/07 apgalvojumiem *Otis* iesniegtais pierādījums ir bijis kvalitatīvāks par *Kone* pierādījumu, šāds konstatējums neļauj uzskatīt, ka Komisija ir acīmredzami pārkāpusi samērīguma principu un taisnīguma principu, piešķirdama naudas soda apmēra samazinājumu 25 % apjomā *Otis* un 50 % apjomā – *Kone*. Proti, nav strīda par to, ka *Kone* sadarbība notika agrāk par *Otis* sadarbību un ka *Kone* sadarbība bija pietiekami kvalitatīva, lai uzskatītu, ka tā rada būtisku pievienoto vērtību attiecībā pret pierādījumiem, kas jau bija Komisijas rīcībā. Kopienas interesēs ir slepenas aizliegtās vienošanās atklāt un aizliegt cik vien iespējams drīz, tāpēc vairāk atalgot pirmo uzņēmumu, kurš ar savu sadarbību būtiski palielina Komisijas spēju pierādīt attiecīgo pārkāpumu, atbilst samērīguma principam un taisnīguma principam.

334 Ceturtkārt, attiecībā uz prasītāju lietā T-145/07 iebildumu, kas attiecas uz faktu, ka ar atšķirīgo attieksmi pret *Otis* un *Kone* esot pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes princips, ir jāatgādina, ka *Kone* sadarbība notika agrāk par *Otis* sadarbību un ka *Kone* sadarbība sākās īsi pēc pirmās pārbaužu sērijas Vācijā, bet *Otis* sadarbība sākās tikai pēc otrās pārbaužu sērijas (apstrīdētā lēmuma 104.–107. apsvērums). Pat pieņemot, ka *Otis* iesniegtais pierādījums bija kvalitatīvāks par *Kone* iesniegto pierādījumu, ir jānorāda, ka pieteikuma atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību

pievienotā vērtība tiek izvērtēta atkarībā no pierādījumiem, kas jau ir Komisijas rīcībā. Komisijas rīcībā brīdī, kad *Otis* iesniedza pieteikumu, jau bija acīmredzami vairāk pierādījumu salīdzinājumā ar pierādījumiem, kādi tās rīcībā bija brīdī, kad pieteikumu iesniedza *Kone*.

335 Tā kā dažādu uzņēmumu situācija nav salīdzināma, Komisija nav izdarījusi vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, piešķirdama naudas soda apmēra samazinājumu *Kone* 50 % apjomā atbilstoši 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmajam ievilkumam un naudas soda apmēra samazinājumu *Otis* 25 % apjomā atbilstoši minētās normas otrajam ievilkumam.

336 Piektkārt, arī prasītāju lietā T-145/07 argumentam, kas izvirzīts replikas zemsvītras piezīmē – kurš attiecas uz to tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, jo tiem neesot bijusi piekļuve informācijai, ko informators sniedzis administratīvā procesa laikā –, nevar piekrist, jo prasītāji nepaskaidro, kādā veidā pastāv iespējamība, ka apstrīdētā lēmuma saturs varēja būt citāds, ja tiem būtu bijusi piekļuve šiem dokumentiem (skat. šī sprieduma 159. punktā minēto spriedumu lietā *Thyssen Stahl*/Komisija, 31. punkts un tajā minētā judikatūra).

337 Astotām kārtām un pakārtoti, prasītāji lietā T-145/07 norāda – ja Vispārējā tiesa uzskatītu, ka *Otis* nevar tikt piemērots samazinājums par 50 % atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību, tai tomēr vajadzētu uzskatīt *Otis* sadarbību par atbildību mīkstinošu apstākli saistībā ar 1998. gada pamatnostādnēm.

338 Šis iebildums, kas izvirzīts prasības pieteikuma zemsvītras piezīmē un ko prasītāji nekādi nav izvērsuši, neatbilst Reglamenta 44. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzētajiem nosacījumiem un tāpēc nav pieņemams.

339 No visa iepriekš izklāstītā izriet, ka visi *Otis* iebildumi par 2002. gada paziņojuma par sadarbību piemērošanu attiecībā uz tā sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Vācijā, ir jānoraida.

Par Otis sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Luksemburgā

340 Komisija apstrīdētā lēmuma 823. apsvērumā ir nolēmusi "piešķirt *Otis* naudas soda samazinājumu par 40 % kategorijā, kas paredzēta [2002. gada] paziņojuma par sadarbību 23. punkta [pirmās daļas] b) [apakšpunkta] [pirmajā ievilkumā]".

341 Apstrīdētā lēmuma 818. apsvērumā Komisija paskaidro, ka "*Otis* bija otrais uzņēmums, kas iesniedza pieteikumu [atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību], kurš ir sniedzis informāciju par aizliegto vienošanos Luksemburgā". Apstrīdētā lēmuma 819. apsvērumā tā precizē, ka *Otis* ir sniedzis [*konfidenciāli*]. Apstrīdētā lēmuma 820. apsvērumā Komisija piebilst, [*konfidenciāli*].

342 Attiecībā uz *Otis* sadarbības vērtību Komisija apstrīdētā lēmuma 821. un 822. apsvērumā arī norāda turpmāko:

> "821 Komisija secina, ka salikums, ko veido, pirmkārt, paziņojumi [*konfidenciāli*] un, otrkārt, aktuāli pierādījumi [*konfidenciāli*], ko sniedzis *Otis*, rada būtisku pievienoto vērtību. [*konfidenciāli*]
>
> 822 [..] *Otis* pilnībā atbilst 21. punkta nosacījumiem pēc [*Otis* veiktā] papildinājuma [*konfidenciāli*], kas rada pievienoto vērtību, kura ir ievērojami palielinājusi Komisijas spēju pierādīt pārkāpumu un ir skaidri apstiprinājusi aizliegtās vienošanās sākuma un beigu datumus. Tomēr apsvērumos ietvertā jaunā informācija bija ierobežota [*konfidenciāli*]."

343 Prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 apgalvo, ka *Otis* sadarbība atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību saskaņā ar minētā paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmajā ievilkumā noteiktajiem kritērijiem ir pamats naudas soda apmēra maksimālajam samazinājumam, proti,

50 % apjomā, ņemot vērā dienu, kurā tas esot iesniedzis pierādījumus Komisijai, šo pierādījumu pievienoto vērtību gan saistībā ar Komisijas izpratni par pārkāpumu, gan saistībā ar dokumentārajiem pierādījumiem, kas tādējādi nodoti tās rīcībā, un saistībā ar *Otis* nepārtraukto un pilnīgo sadarbību visu izmeklēšanas laiku. Prasītājs lietā T-141/07 šajā ziņā precizē, ka informācija, ko sniedzis *GTO*, konkrēti, ir ļāvusi precīzi noteikt aizliegtās vienošanās ilgumu, vērst uzmanību uz to, ka pastāv korekcijas mehānisms, kas nekompensē tirgu zaudējumus par labu konkurentiem, kuri nav aizliegtās vienošanās dalībnieki, un raksturot aizliegtās vienošanās dalībnieku veiktās cenu uzraudzības mehānismu. Prasītāji lietā T-145/07 arī norāda, ka *Otis* sniegto pierādījumu apjoms attiecībā uz aizliegto vienošanos Luksemburgā ievērojami pārsniedz pierādījumu apjomu, kāds ir dokumentiem, kurus *Kone* iesniedzis attiecībā uz Vāciju un par kuriem Komisija ir piešķīrusi samazinājumi 50 % apjomā.

344 Šajā ziņā vispirms ir jākonstatē, ka prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 neapstrīd, ka uz *Otis* sadarbību attiecas 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmais ievilkums un ka šajā ziņā minētajam uzņēmumam bija tiesības uz naudas soda apmēra samazinājumu par 30–50 %. Samazinājums par 40 %, kas piešķirts *Otis* par sadarbību (apstrīdētā lēmuma 823. apsvērums), tādējādi iekļaujas kategorijā, kas šajā ziņā paredzēta minētajā paziņojumā.

345 Tāpat jāatgādina, ka Komisijai ir rīcības brīvība, nosakot precīzu naudas soda samazinājuma līmeni, kāds piešķirams 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmajā daļā paredzētajās kategorijās, un ka Vispārējā tiesa novērtējumu var aizliegt tikai tad, ja šī rīcības brīvība ir acīmredzami pārsniegta (šajā ziņā skat. šī sprieduma 263. punktā minēto 2007. gada 10. maija spriedumu lietā *SGL Carbon*/Komisija, 81., 88. un 89. punkts, un šī sprieduma 263. punktā minēto 2008. gada 18. jūnija spriedumu lietā *Hoechst*/Komisija, 555. punkts).

346 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta otrajā daļā ir paredzēts, ka, lai noteiktu naudas soda apmēra samazinājuma līmeni kādā no kategorijām, Komisija vienlaikus ņem vērā "laiku, kad ir iesniegti pierādījumi, kas atbilst 21. punkta nosacījumiem, un šo pierādījumu pievienoto vērtību". Turklāt saskaņā ar to pašu normu Komisija "var ņemt vērā arī uzņēmuma sadarbošanās apjomu un nepārtrauktību pēc pierādījumu iesniegšanas dienas".

347 Pirmkārt, no apstrīdētā lēmuma konstatējumiem, kuri nav apstrīdēti, nepārprotami izriet, ka, pat ja *Otis* sadarbība atbilda 2002. gada paziņojuma par sadarbību 21. punktā izvirzītajiem nosacījumiem, tomēr pierādījumi attiecībā uz aizliegto vienošanos Luksemburgā, ko sniedza *Otis* un kuru rezultātā tika samazināts naudas soda apmērs, Komisijai tika iesniegti tikai brīdī, kad tā, no vienas puses, jau bija saņēmusi no *Kone* informāciju par minēto aizliegto vienošanos, kas deva tai iespēju konstatēt pārkāpumu – par ko šis uzņēmums saņēma atbrīvojumu atbilstoši minētā paziņojuma 8. punkta b) apakšpunktam (apstrīdētā lēmuma 816. apsvērums) –, un, no otras puses, bija veikusi pārbaudi aizliegtās vienošanās Luksemburgā iespējamo dalībnieku telpās (apstrīdētā lēmuma 116. apsvērums).

348 Otrkārt, attiecībā uz pievienotās vērtības pakāpi, kāda bijusi *Otis* pierādījumiem attiecībā pret elementiem, kas jau bija Komisijas rīcībā, šajā lietā ir uzskatāms – tāpat kā uzskata Komisija –, ka, tā kā *Kone* jau bija sniedzis Komisijai pierādījumus, kuri deva tai iespēju konstatēt pārkāpumu Luksemburgā, *Otis* – kurš iesniedza Komisijai atsevišķu informāciju, kas tai vēl nebija zināma, kā arī atsevišķus jaunus dokumentāros pierādījumus, proti, projektu sarakstus – sadarbības pievienotā vērtība noteikti bija ierobežota.

349 Šādos apstākļos, neatkarīgi no *Otis* parādītās sadarbības apjoma un nepārtrauktības, Komisija nav acīmredzami pārsniegusi savu rīcības brīvību, piešķirdama *Otis* naudas soda apmēra samazinājumu par 40 % par tā sadarbību, lai pierādītu aizliegto vienošanos Luksemburgā.

350 Prasītāju lietā T-145/07 arguments, kas attiecas uz naudas soda apmēra samazinājumu par 50 %, kurš *Kone* piešķirts saistībā ar aizliegto vienošanos Vācijā, šo secinājumu neatceļ.

351 Kā atgādināts šī sprieduma 275. punktā, ir jākonstatē, ka, lai izvērtētu to, kas veido būtisku pievienoto vērtību, saskaņā ar definīciju ir jāveic īpaša analīze saistībā ar visiem pierādījumiem, kas ir Komisijas rīcībā attiecībā uz konkrētu pārkāpumu; tādējādi informācija, kas saistīta ar atsevišķiem pārkāpumiem, šajā gadījumā – pārkāpumu Luksemburgā un pārkāpumu Vācijā, nav salīdzināma. Tā kā dažādu uzņēmumu situācija nav salīdzināma, Komisija nav izdarījusi vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, piešķirdama samazinājumu par 40 % *Otis* attiecībā uz tā sadarbību aizliegtās vienošanās Luksemburgā pierādīšanā, lai gan *Kone* tā ir piešķīrusi samazinājumu par 50 % par tā sadarbību pārkāpuma Vācijā pierādīšanā.

352 Katrā ziņā, no vienas puses, prasītāji lietā T-145/07 nepaskaidro savu apgalvojumu, ka *Otis* iesniegto elementu attiecībā uz aizliegto vienošanos Luksemburgā apjoms un pierādījuma spēks būtu "ievērojami" pārsniedzis *Kone* sniegto informāciju attiecībā uz Vāciju.

353 No otras puses, brīdī, kad *Otis* – uz kura sadarbību attiecās 2002. gada paziņojuma par sadarbību 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmais ievilkums – sniedza Komisijai pierādījumus par aizliegto vienošanos Luksemburgā, Komisijas rīcībā jau bija pietiekami pierādījumi, lai konstatētu pārkāpumu; tie bija ietverti *Kone* agrāk iesniegtajā pieteikumā, par ko *Kone* tika piešķirts pilnīgs atbrīvojums no naudas sodiem (apstrīdētā lēmuma 816. apsvērums). Savukārt attiecībā uz pārkāpumu Vācijā nevienam uzņēmumam netika piemērots atbrīvojums no naudas soda. Tātad Komisijas rīcībā nebija pietiekamu pierādījumu, lai konstatētu pārkāpumu Vācijā brīdī, kad *Kone* iesniedza pieteikumu atbilstoši minētajam paziņojumam. Pat pieņemot – kā apgalvo prasītāji lietā T-145/07 –, ka pierādījumi attiecībā uz pārkāpumu Vācijā, ko sniedzis *Kone*, uz kura sadarbību tāpat attiecās šī paziņojuma 23. punkta b) apakšpunkta pirmās daļas pirmais ievilkums, nebija tik sīki kā *Otis* sniegtie pierādījumi attiecībā uz aizliegto vienošanos Luksemburgā, Komisija nav acīmredzami pārsniegusi savu rīcības brīvību, piešķirdama *Otis* naudas soda apmēra samazinājumu par 40 % un *Kone* – naudas soda apmēra samazinājumu par 50 % par to sadarbību saistībā ar, attiecīgi, aizliegto vienošanos Luksemburgā un aizliegto vienošanos Vācijā, jo pierādījumu pievienotā vērtība saskaņā ar minētā paziņojuma 21. punktu tiek izvērtēta atkarībā no pierādījumiem, kas jau ir Komisijas rīcībā.

354 No visa iepriekš izklāstītā izriet, ka visi *Otis* iebildumi par 2002. gada paziņojuma par sadarbību piemērošanu attiecībā uz tā sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Luksemburgā, ir jānoraida.

Par pamatu, kas attiecas uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principa un samērīguma principa pārkāpumu, nosakot naudas sodu apmēra samazinājuma apjomu, kas piešķirts par sadarbību ārpus 2002. gada paziņojuma par sadarbību noteikumiem

355 Paziņojuma par iebildumiem 614. punktā Komisija bija paziņojusi, ka tā paredz "piešķirt [naudas sodu] samazinājumu par sadarbību ārpus [2002. gada] paziņojuma par sadarbību, it īpaši, ja sabiedrība neapstrīd [faktus] vai ja tā sniedz papildu palīdzību, kas ļauj noskaidrot vai papildināt Komisijas konstatētos faktus".

356 Apstrīdētā lēmuma 758. apsvērumā Komisija ir norādījusi, ka "tiktāl, ciktāl ar paziņojuma par iebildumiem 614. punktu šajā lietā tika radītas cerības, [tā] [ir] nolēmusi interpretēt šo punktu par labu uzņēmumiem, kuri, pamatojoties uz to, ir veicinājuši [apstrīdētajā] lēmumā izklāstītā pārkāpuma faktu pierādīšanu, neapstrīdēdami faktus vai sniegdami citu informāciju vai papildu precizējumus".

357 Tādējādi Komisija visiem četru pārkāpumu dalībniekiem – izņemot, pirmkārt, uzņēmumus, kuriem piešķirts atbrīvojums no naudas sodiem (apstrīdētā lēmuma 762., 817. un 839. apsvērums), un, otrkārt, *Kone* saistībā ar aizliegto vienošanos Nīderlandē (apstrīdētā lēmuma 851. apsvērums) – ir piešķīrusi naudas soda apmēra samazinājumu par 1 % par to sadarbību ārpus 2002. gada paziņojuma par sadarbību saistībā ar to, ka nav apstrīdēti paziņojumā par iebildumiem izklāstītie fakti (apstrīdētā lēmuma 768., 774., 777., 794., 801., 806., 813., 824., 829., 835., 845., 854., 855. un 856. apsvērums).

358 Pirmām kārtām, prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 uzskata, ka tie var likumīgi prasīt apmēra samazinājumu vismaz 10 % apjomā attiecībā uz naudas sodiem, kas piemēroti *Otis* par pārkāpumiem Beļģijā, Vācijā un Luksemburgā par to, ka nav apstrīdēti paziņojumā par iebildumiem minētie fakti. Pēc minēto prasītāju uzskatiem, šī tiesiskā paļāvība izrietot no paziņojuma par iebildumiem 614. punkta un no Komisijas lēmumu pieņemšanas prakses, atbilstoši kurai uzņēmumam, kas neapstrīd paziņojumā par iebildumiem norādītos faktus, tiekot 10 % apjomā samazināts tā naudas soda apmērs. Turklāt Komisijas komanda 2006. gada 7. martā esot devusi *Otis* valdei šādus solījumus.

359 Pirmkārt, jāatgādina, ka tiesības atsaukties uz tiesiskās paļāvības aizsardzību ir ikvienai privātpersonai, kas atrodas situācijā, no kuras izriet, ka Savienības administrācija, dodot precīzus solījumus, tai ir radījusi pamatotas cerības (Tiesas 1999. gada 14. oktobra spriedums lietā C-104/97 P *Atlanta*/Eiropas Kopiena, *Recueil*, I-6983. lpp., 52. punkts, un 2004. gada 15. jūlija spriedums apvienotajās lietās C-37/02 un C-38/02 *Di Lenardo* un *Dilexport*, Krājums, I-6911. lpp., 70. punkts; Vispārējās tiesas 1998. gada 17. decembra spriedums lietā T-203/96 *Embassy Limousines & Services*/Parlaments, *Recueil*, II-4239. lpp., 74. punkts, un 2007. gada 15. novembra spriedums lietā T-71/06 *Enercon*/ITSB (Vēja turbīnas daļa), Krājumā nav publicēts, 36. punkts).

360 Turpretī persona nevar atsaukties uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principa pārkāpumu, ja nepastāv precīzi solījumi, ko tai sniegusi administrācija (Vispārējās tiesas 1995. gada 14. septembra spriedums lietā T-571/93 *Lefebvre* u.c./Komisija, *Recueil*, II-2379. lpp., 72. punkts, un 1998. gada 29. janvāra spriedums lietā T-113/96 *Dubois et Fils*/Padome un Komisija, *Recueil*, II-125. lpp., 68. punkts). Par šādiem solījumiem uzskata precīzas, beznosacījuma un saskanīgas ziņas, ko snieguši pilnvaroti un uzticami avoti (Vispārējās tiesas 1998. gada 21. jūlija spriedums apvienotajās lietās T-66/96 un T-221/97 *Mellett*/Tiesa, *Recueil FP*, I-A-449. un II-1305. lpp., 104. un 107. punkts).

361 Protams, 2002. gada paziņojumā par sadarbību, pretēji paziņojumam par naudas sodu nepiemērošanu vai to apmēra samazināšanu lietās par aizliegtām vienošanām (OV 1996, C 207, 4. lpp.) (turpmāk tekstā – "1996. gada paziņojums par sadarbību"), nav paredzēts nekāds naudas soda apmēra samazinājums par labu uzņēmumiem, kuri neapstrīd faktus, ar kuriem Komisija paziņojumā par iebildumiem pamato savu apsūdzību. Tomēr Komisija apstrīdētā lēmuma 758. apsvērumā atzīst, ka ar paziņojuma par iebildumiem 614. punktu uzņēmumiem esot radītas likumīgas cerības, ka faktu neapstrīdēšana izraisīs naudas soda apmēra samazināšanu ārpus 2002. gada paziņojuma par sadarbību.

362 Paziņojuma par iebildumiem 614. punktā Komisija bija paziņojusi, ka tā "paredz piešķirt [naudas sodu] samazinājumu par sadarbību ārpus [2002. gada] paziņojuma par sadarbību, it īpaši, ja sabiedrība neapstrīd [faktus] vai ja tā sniedz papildu palīdzību, kas ļauj noskaidrot vai papildināt Komisijas konstatētos faktus". Šo apgalvojumu nevar uzskatīt par tādu, kas veido precīzu solījumu, kas prasītājiem varēja radīt pamatotas cerības, ka tiem tiks piešķirts naudas sodu apmēra samazinājums, kas pārsniedz 1 %. Proti, paziņojuma par iebildumiem 614. punktā nav norādīts samazinājuma apjoms vai likme, kas attiecīgā gadījumā tiks piešķirta attiecīgajiem uzņēmumiem, tādējādi tas šajā jautājumā nekādā gadījumā nevarēja radīt nekādu tiesisko paļāvību. Šajā ziņā prasītāju apgalvojums – ko Komisija ir apstrīdējusi –, ka Komisija *Otis* valdē, sanāksmē [*konfidenciāli*], esot norādījusi, ka paziņojuma par iebildumiem 614. punkts tiks piemērots tādā pašā veidā kā saistībā ar 1996. gada paziņojumu par sadarbību, nav pamatots ne ar vienu pierādījumu un ir jānoraida.

363 Otrkārt, ir jānoraida prasītāju arguments, ka Komisija ir atkāpusies no savas iepriekšējās prakses, atbilstoši kurai uzņēmumam, kas neapstrīd paziņojumā par iebildumiem norādītos faktus, tiekot 10 % apjomā samazināts tā naudas soda apmērs, kas tam būtu piemērots, jo, kā minēts šī sprieduma 163. punktā, saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse nevar tikt izmantota kā naudas sodu tiesiskais regulējums konkurences jomā.

364 Turklāt prasītāji neapstrīd, ka uz prasītāju pieteikumu – kas turklāt ir skaidri izvirzīts atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību – attiecas tikai šis 2002. gada paziņojums par sadarbību. Tādējādi Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse vai judikatūra par 1996. gada paziņojuma par

sadarbību D punkta 2. apakšpunkta otrā ievilkuma piemērošanu katrā ziņā nevar radīt prasītājiem tiesisku paļāvību attiecībā uz naudas sodu samazinājuma līmeni, kas piešķirts tādēļ, ka nav apstrīdēti fakti par aizliegtajām vienošanām Beļģijā, Vācijā un Luksemburgā, [un] kas pamatots ar paziņojuma par iebildumiem 614. punktu.

365 Otrām kārtām, prasītāji lietā T-145/07 apgalvo, ka Komisija ir pārkāpusi samērīguma principu, nepiešķirdama samazinājumu 10 % apjomā par to, ka nav apstrīdēti fakti.

366 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka atbilstoši samērīguma principam Savienības iestāžu tiesību akti nedrīkst pārsniegt to, kas ir atbilstošs un nepieciešams, lai sasniegtu attiecīgā tiesiskā regulējumā noteiktos leģitīmos mērķus, ņemot vērā to, ka, ja ir iespēja izvēlēties starp vairākiem piemērotiem pasākumiem, ir jāizvēlas vismazāk apgrūtinošais un tā radītie traucējumi nedrīkst būt nesamērīgi ar sasniedzamajiem mērķiem (Tiesas 1998. gada 5. maija spriedums lietā C-180/96 Apvienotā Karaliste/Komisija, *Recueil*, I-2265. lpp., 96. punkts, un šī sprieduma 232. punktā minētais 2007. gada 12. septembra spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 223. punkts).

367 Attiecībā uz likmi iespējamajam naudas soda samazinājumam par to, ka nav apstrīdēti fakti, ir jānorāda, ka no judikatūras izriet – var tikt uzskatīts, ka uzņēmums, kurš skaidri paziņo, ka neapstrīd faktiskos apgalvojumus, ar kuriem Komisija pamato savus iebildumus, ir atvieglojis Komisijas uzdevumu konstatēt Savienības konkurences noteikumu pārkāpumus un sodīt par tiem (Vispārējās tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-352/94 *Mo och Domsjö*/Komisija, *Recueil*, II-1989. lpp., 395. punkts, un 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-327/94 *SCA Holding*/Komisija, *Recueil*, II-1373. lpp., 157. punkts).

368 Tomēr apstrīdētā lēmuma 758. apsvērumā Komisija ir norādījusi, ka "samazinājuma apjomā būs jāņem vērā tas, ka sadarbība, kas sniegta pēc paziņojuma par iebildumiem – kaut gan Komisija jau ir pierādījusi visus pārkāpuma apstākļus brīdī, kad uzņēmums jau zina visus izmeklēšanas apstākļus un tam ir bijusi piekļuve izmeklēšanas lietas materiāliem –, labākajā gadījumā Komisijai tās izmeklēšanā var sniegt tikai maznozīmīgu palīdzību". Tā ir piebildusi, ka "parasti faktu atzīšana šajos apstākļos ir tikai pierādījums, kas apstiprina faktus, kurus Komisija parasti uzskatītu par pietiekami pierādītiem ar citiem pierādījumiem, kuri pievienoti lietas materiāliem".

369 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka 2002. gada paziņojumā par sadarbību ir prasīta augsta sadarbības pakāpe ar Komisiju, kurā turklāt ir paredzēta "sodanaudas samazinājuma apjoma ciešāka sasaiste ar uzņēmuma ieguldījumu pārkāpuma atklāšanā" (2002. gada paziņojuma par sadarbību 5. punkts). Tādējādi, no vienas puses, atšķirībā no 1996. gada paziņojuma par sadarbību, 2002. gada paziņojumā par sadarbību nav paredzēts naudas sodu apmēra samazinājums tādēļ, ka nav apstrīdēti fakti, un, no otras puses, attiecībā uz pieteikumiem, kas Komisijai iesniegti atbilstoši 2002. gada paziņojumam par sadarbību, maksimālais samazinājums, ko var saņemt uzņēmumi, kuri nav nedz pirmais, nedz otrais uzņēmums, kas atbilst tā 21. punkta nosacījumiem, bet kuru pierādījumi tomēr rada būtisku pievienoto vērtību attiecībā pret pierādījumiem, kas jau ir Komisijas rīcībā, atbilst 20 %.

370 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, ņemot vērā to, ka šajā lietā piešķirtie samazinājumi par to, ka nav apstrīdēti fakti, papildina naudas sodu samazinājumus, kas jau piešķirti saistībā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību, un ņemot vērā sadarbības, kas sniegta pēc paziņojuma par iebildumiem, mazo vērtību (apstrīdētā lēmuma 758. apsvērums), Komisija nav pārkāpusi samērīguma principu, nepiešķirdama *Otis* naudas sodu samazinājumu 10 % apjomā par to, ka nav apstrīdēti fakti par aizliegtajām vienošanām Beļģijā, Vācijā un Luksemburgā.

371 Trešām kārtām, prasītāji lietā T-145/07 norāda, ka Komisija nav piešķīrusi nekādu naudas soda apmēra samazinājumu *Otis* par tā sadarbību un papildu paskaidrojumiem vai par papildinformāciju, ko tas ir iesniedzis atbildē uz paziņojumu par iebildumiem, kā arī pēc šīs atbildes iesniegšanas, tādējādi pārkāpdama tiesisko paļāvību, kas esot radīta ar paziņojuma par iebildumiem 614. punktu. Tādējādi *Otis* esot tiesības uz papildu samazinājumu.

372 Pirmkārt, attiecībā uz pārkāpumu Vācijā *Otis* esot sniedzis papildu paskaidrojumus un papildinformāciju, konkrēti, par prettiesiskajām sanāksmēm. Tādējādi pirms tam, kad Komisija saņēma *Otis* atbildi uz paziņojumu par iebildumiem, minētajai iestādei neesot bijuši pietiekami pierādījumi, lai pierādītu, ka sanāksmes ir notikušas [*konfidenciāli*]. Šīs sanāksmes esot minētas zemsvītras piezīmē apstrīdētā lēmuma 333. lappusē.

373 Šajā ziņā vispirms ir jāatgādina, ka, lai izvērtētu faktus saistībā ar EKL 81. pantu, nav nepieciešams, lai Komisija būtu pierādījusi konkurentu sanāksmju datumu un, *a fortiori*, vietu (skat. šī sprieduma 311. punktu).

374 Turklāt un katrā ziņā no lietas materiāliem un, konkrēti, no *Kone* 2004. gada 18. februāra apsvērumiem izriet, ka Komisija pirms *Otis* "papildu palīdzības" zināja par sanāksmēm [*konfidenciāli*], jo pēdējā minētā sanāksme turklāt jau bija minēta paziņojuma par iebildumiem 260. punktā.

375 Šādos apstākļos un pat ja *Otis* pēc paziņojuma par iebildumiem ir faktiski informējis Komisiju par sanāksmes rīkošanu [*konfidenciāli*], par kuru Komisija nezināja, Komisija nav acīmredzami pārsniegusi savu rīcības brīvību, nepiešķirdama naudas soda apmēra samazinājumu par papildinformāciju, ko *Otis* iesniedzis atbildē uz paziņojumu par iebildumiem, attiecībā uz četru prettiesisko sanāksmju rīkošanu saistībā ar pārkāpumu Vācijā.

376 Otrkārt, *Otis* atbildē uz paziņojumu par iebildumiem un pēc tam esot sniedzis papildinformāciju, kuru Komisija nekādi neesot ņēmusi vērā. Tāpat *Otis* [*konfidenciāli*] savai atbildei uz paziņojumu par iebildumiem esot ierosinājis labojumus attiecībā uz atsevišķiem Komisijas konstatējumiem. [*Konfidenciāli*] savai atbildei uz paziņojumu par iebildumiem *Otis* esot sniedzis arī ziņas par atlaistajiem darbiniekiem un [*konfidenciāli*] savai atbildei uz paziņojumu par iebildumiem esot pievienojis elektroniska saraksta ar slēptajām rindiņām, kurās bija papildinformācija, drukātu versiju. Turklāt *Otis* esot sniedzis ekonomiskus pierādījumus saistībā ar Vācijā piemēroto nolīgumu par liftiem apjomu. Tāpat [*konfidenciāli*], *Otis* pārstāvji esot tikušies ar komandu, kurai uzticēta lieta, lai atbildētu uz visiem jautājumiem un apspriestu citas iespējas, kādas ir *Otis* rīcībā, lai turpinātu sadarbību izmeklēšanā. Visbeidzot, *Otis* esot izskaidrojis judikatūras jaunākās tendences, lai palīdzētu Komisijai noteikt lēmuma precīzo adresātu Luksemburgā.

377 Tomēr ir jākonstatē, ka ne ar vienu no iepriekšējā punktā minētajiem elementiem nav sniegti precizējumi vai noderīga informācija, ko Komisija jau nebūtu zinājusi. Tādējādi [*konfidenciāli*] savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem *Otis* ir tikai ierosinājis dažus labojumus attiecībā uz "perifēriem" vai nebūtiskiem minētā paziņojuma konstatējumiem. Būtībā *Otis* ir apgalvojis, ka norādes uz tā algotajiem darbiniekiem liecina, ka tie, attiecīgā gadījumā, tika atlaisti. [*Konfidenciāli*] savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem *Otis* ir sniedzis ziņas par atlaistajiem algotajiem darbiniekiem. Šī informācija neatvieglo Komisijas uzdevumu konstatēt pārkāpumu un sodīt par to (šī sprieduma 167. punktā minētais spriedums lietā *BASF*/Komisija, 589. punkts). Turklāt elektroniska saraksta izdrukai, kas ir pievienota atbildei uz paziņojumu par iebildumiem, nav nekādas pierādījuma pievienotās vērtības, jo *Otis* šī saraksta elektronisko versiju jau bija iesniedzis Komisijai [*konfidenciāli*]. Prasītāji arī nepaskaidro, kāds ir šī saraksta elektroniskajā versijā, iespējams, noslēptās informācijas varbūtējais noderīgums. Attiecībā uz iespējamiem ekonomiskajiem pierādījumiem par aizliegtās vienošanās Vācijā apjomu, minētie elementi nav atvieglojuši pārkāpuma konstatēšanu, jo Komisija turklāt nav piekritusi *Otis* argumentiem, ka liftu tirgus un ātrgaitas liftu tirgus esot divi nošķirti tirgi. *Otis* arī nepierāda to, kādā veidā sanāksmes, kas rīkotas ar Komisiju [*konfidenciāli*], ir sniegušas jaunu informāciju, kura būtu atvieglojusi pārkāpuma konstatēšanu un sodīšanu par to. Visbeidzot, arī fakts, ka *Otis* ir sniedzis Komisijai juridiskus argumentus saistībā ar prezumpciju par mātessabiedrību atbildību attiecībā pret to meitassabiedrībām, ar kuriem mēģināts minimizēt naudas sodu apmēru un kuri ir pretrunā Komisijas nostājai, nav atvieglojis pārkāpumu konstatēšanu un sodīšanu par tiem.

378 No iepriekš izklāstītā izriet, ka arī *Otis* iebildumiem par Komisijas atteikumu piešķirt tam naudas soda apmēra samazinājumu par to, ka tas sniedzis paskaidrojošu informāciju un papildinformāciju, nevar piekrist.

379 No visa iepriekš izklāstītā izriet, ka šis pamats ir pilnībā jānoraida.

Par pamatu, kas attiecas uz Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkta pārkāpumu

380 Prasītāji lietās T-141/07 un T-145/07 norāda, ka naudas sodu, kas piemēroti *GTO*, apmēram jāaprobežojas ar 10 % no tā apgrozījuma saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktu.

381 Ņemot vērā faktu, ka minētie prasītāji neapgalvo, ka naudas sods, kas apstrīdētajā lēmumā piemērots *GTO*, pārsniegtu augstāko robežu 10 % apjomā no apgrozījuma, ko guvuši visi uzņēmumi, kas veido ekonomisko vienību, kura izdarījusi pārkāpumus iepriekšējā finanšu gadā, ir jākonstatē, ka šis iebildums saplūst ar šī sprieduma 63.–90. punktā un 106.–120. punktā izskatītajiem iebildumiem par *UTC*, *OEC* un Beļģijas *Otis* vainošanu *GTO* rīcībā. No apsvērumiem par to izriet, ka Komisija ir pamatoti vainojusi šīs sabiedrības to meitassabiedrības rīcībā, kura ar tām veido ekonomisku vienību. Tātad šis pamats ir jānoraida.

Par pamatu, kas attiecas uz samērīguma principa pārkāpumu, aprēķinot naudas sodu galīgo summu

382 Prasītājs lietā T-141/07 norāda, ka tam noteiktā naudas soda galīgā summa ir nesamērīga.

383 Šajā ziņā, kā atgādināts šī sprieduma 366. punktā, atbilstoši samērīguma principam Savienības iestāžu tiesību akti nedrīkst pārsniegt to, kas ir atbilstošs un nepieciešams, lai sasniegtu attiecīgā tiesiskā regulējumā noteiktos leģitīmos mērķus, ņemot vērā to, ka, ja ir iespēja izvēlēties starp vairākiem piemērotiem pasākumiem, ir jāizvēlas vismazāk apgrūtinošais un tā radītie traucējumi nedrīkst būt nesamērīgi ar sasniedzamajiem mērķiem.

384 No tā izriet, ka naudas sodi nedrīkst būt nesamērīgi ar sasniedzamajiem mērķiem – proti, ar konkurences noteikumu ievērošanu – un ka uzņēmumam par pārkāpumu konkurences jomā piemērotā naudas soda apmēram ir jābūt samērīgam ar pārkāpumu, novērtējot to kopumā un tostarp ņemot vērā tā smagumu (šī sprieduma 232. punktā minētais 2007. gada 12. septembra spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 224. punkts). Turklāt, nosakot naudas sodu apmēru, Komisija var pamatoti ņemt vērā nepieciešamību nodrošināt naudas sodiem pietiekami preventīvu iedarbību (šajā ziņā skat. šī sprieduma 210. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Musique Diffusion française* u.c./Komisija, 108. punkts, un Vispārējās tiesas 1998. gada 14. maija spriedumu lietā T-304/94 *Europa Carton*/Komisija, *Recueil*, II-869. lpp., 89. punkts).

385 Lai pierādītu, ka ir pārkāpts samērīguma princips, prasītājs lietā T-141/07, pirmkārt, norāda uz Luksemburgā inkriminētās prakses valsts mērogu – tās ietekme uz tirgu esot bijusi ierobežota. Minētais prasītājs šajā ziņā balstās vienīgi uz argumentiem, ko tas izklāstījis saistībā ar pamatiem par pārkāpuma, iespējams, kļūdaino kvalifikāciju un par naudas soda, kas piemērots par pārkāpumu Luksemburgā, sākumsummas iespējamo pārmērīgumu. Otrkārt, šis prasītājs izvirza argumentu par to, ka *GTO* ir neliels, un faktu, ka tas tiekot pārvaldīts pilnīgi patstāvīgi, un šajā ziņā [prasītājs] atsaucas vienīgi uz argumentiem, ko tas sniedzis saistībā ar pamatu par grupas reizināšanas koeficienta piemērošanu, lai, nosakot [prasītāja] naudas soda sākumsummu, ņemtu vērā preventīvo mērķi. Treškārt, tas apgalvo, ka laikā, kad radās fakti, Luksemburgā neesot pastāvējis tiesiskais regulējums par konkurences noteikumu ievērošanu, tāpat neesot pastāvējusi neviena valsts konkurences iestāde. Ceturtkārt, balstīdamies uz elementiem, kas sniegti saistībā ar pamatu par tā sadarbību administratīvā procesa laikā, minētais prasītājs apgalvo, ka ir cieši un plaši sadarbojies ar Komisiju.

386 Kad prasītājs lietā T-141/07 par to tika iztaujāts tiesas sēdē, tas apliecināja, ka šis pamats nav patstāvīgi piemērojams attiecībā pret citiem pamatiem, kuros prasītājs ir norādījis identiskus argumentus. Tādējādi argumenti par tirgus nelielo mērogu, par pārkāpuma, iespējams, ierobežoto ietekmi, par to, ka *GTO*, iespējams, ir neliels, un par tā sadarbību administratīvā procesa laikā – tā kā prasītājs neizvirza citus elementus, izņemot tos, ko tas izklāstījis saistībā ar pārējiem savas prasības pamatiem – ir jānoraida šī sprieduma 148.–165. punktā, 167.–172. punktā, 238.–242. punktā, 344.–354. punktā un 359.–364. punktā izklāstīto iemeslu dēļ.

387 Attiecībā uz argumentu, kas attiecas uz tiesiskā regulējuma par konkurences noteikumu ievērošanu neesamību un konkurences iestādes neesamību Luksemburgā, ir jāuzsver, ka, protams, Luksemburgā pārkāpuma laikā nebija nekāda valsts tiesiskā regulējuma par konkurences noteikumu ievērošanu, tāpat nebija nevienas valsts konkurences iestādes, bet Regula Nr. 17 saskaņā ar tās 24. pantu bija piemērojama visās dalībvalstīs visu pārkāpuma laiku. Tādējādi šis pamats ir jānoraida.

388 No tā izriet, ka šīs prasības ir pilnībā jānoraida.

Par tiesāšanās izdevumiem

389 Atbilstoši Reglamenta 87. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs.

390 Tā kā prasītājiem lietās T-141/07, T-142/07, T-145/07 un T-146/07 spriedums ir nelabvēlīgs, tiem ir jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus saskaņā ar Komisijas prasījumiem.

Ar šādu pamatojumu

VISPĀRĒJĀ TIESA (astotā palāta)

nospriež:

1) apvienot lietas T-141/07, T-142/07, T-145/07 un T-146/07 šī sprieduma taisīšanai;

2) prasības noraidīt;

3) lietā T-141/07 *General Technic-Otis Sàrl* atlīdzina tiesāšanās izdevumus;

4) lietā T-142/07 *General Technic Sàrl* atlīdzina tiesāšanās izdevumus;

5) lietā T-145/07 *Otis SA*, *Otis GmbH & Co. OHG*, *Otis BV* un *Otis Elevator Company* atlīdzina tiesāšanās izdevumus;

6) lietā T-146/07 *United Technologies Corporation* atlīdzina tiesāšanās izdevumus.

Martins Ribeiro Wahl Dittrich

Pasludināts atklātā tiesas sēdē Luksemburgā 2011. gada 13. jūlijā.

[Paraksti]

Satura rādītājs

Administratīvais process . . . 3

Komisijas izmeklēšana . . . 3

Beļģija . . . 3

Vācija . . . 3

Luksemburga . . . 4

Nīderlande . . . 4

Paziņojums par iebildumiem . . . 4

Apstrīdētais lēmums . . . 5

Tiesvedība un lietas dalībnieku prasījumi . . . 9

Juridiskais pamatojums . . . 11

Par pirmo pamatu, kas attiecas uz to, ka ir pārkāpti principi, kuri reglamentē saukšanu pie atbildības par EKL 81. panta pārkāpumiem, nevainīguma prezumpcijas princips, sodu individualitātes princips, vienlīdzīgas attieksmes princips, ka ir pārkāptas tiesības uz aizstāvību un EKL 253. pants, vainojot mātessabiedrības pārkāpumos, kurus izdarījušas to meitassabiedrības . . . 12

Ievada apsvērumi . . . 12

Par *UTC* un *OEC* vainošanu *Otis* meitassabiedrību izdarītajos pārkāpumos . . . 14

Par *GT*, Beļģijas *Otis*, *OEC* un *UTC* vainošanu *GTO* izdarītajā pārkāpumā . . . 18

– Apstrīdētais lēmums . . . 18

– Par *GT* vainošanu *GTO* izdarītajā pārkāpumā . . . 19

– Par Beļģijas *Otis*, *OEC* un *UTC* vainošanu *GTO* izdarītajā pārkāpumā . . . 20

– Par tiesību uz aizstāvību pārkāpumu . . . 22

– Par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu . . . 24

Par pamatu, kas attiecas uz 1998. gada pamatnostādņu pārkāpumu, samērīguma principa pārkāpumu, vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, tiesību uz aizstāvību pārkāpumu un EKL 253. panta pārkāpumu, nosakot naudas sodu sākumsummu atkarībā no pārkāpumu smaguma . . . 24

Ievada apsvērumi . . . 24

Apstrīdētais lēmums . . . 25

Par pārkāpuma Luksemburgā kvalifikāciju par "sevišķi smagu" . . . 26

Par iespējamo naudas sodu sākumsummu prettiesiskumu . . . 30

– Par naudas sodu vispārīgajām sākumsummām 30

– Par konkrētajām naudas sodu sākumsummām 36

Par pamatu, kas attiecas uz 1998. gada pamatnostādņu pārkāpumu un samērīguma principa pārkāpumu, nosakot naudas soda sākumsummas palielinājuma likmi atkarībā no pārkāpuma Vācijā ilguma 38

Par pamatu, kas attiecas uz 1998. gada pamatnostādņu pārkāpumu un samērīguma principa pārkāpumu, piemērojot grupas reizināšanas koeficientu, lai, nosakot naudas sodu sākumsummu, ņemtu vērā preventīvo mērķi 39

Par pamatu, kas attiecas uz 2002. gada paziņojuma par sadarbību pārkāpumu, EKL 253. panta pārkāpumu un tiesiskās paļāvības aizsardzības principa, samērīguma principa, taisnīguma principa, vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu un tiesību uz aizstāvību pārkāpumu 41

Par 2002. gada paziņojumu par sadarbību 41

Par Komisijas rīcības brīvību un Savienības tiesas kontroli 43

Par *Otis* sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Beļģijā 44

Par *Otis* sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Vācijā 45

Par *Otis* sadarbību, lai pierādītu pārkāpumu Luksemburgā 53

Par pamatu, kas attiecas uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principa un samērīguma principa pārkāpumu, nosakot naudas sodu apmēra samazinājuma apjomu, kas piešķirts par sadarbību ārpus 2002. gada paziņojuma par sadarbību noteikumiem 55

Par pamatu, kas attiecas uz Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkta pārkāpumu 59

Par pamatu, kas attiecas uz samērīguma principa pārkāpumu, aprēķinot naudas sodu galīgo summu 59

Par tiesāšanās izdevumiem 60